

T.C.

**İSTANBUL RUMELİ ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
YÜKSEK LİSANS TEZİ**

**COVID-19 KORONAVİRÜS PANDEMİ SÜRECİNİN TÜRK
BANKACILIK SEKTÖRÜNDE KREDİLER ÜZERİNDEKİ
ETKİLERİ**

Elif GÜNAL

İşletme Anabilim Dalı

İSTANBUL

2022

T.C.
İSTANBUL RUMELİ ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
YÜKSEK LİSANS TEZİ

COVID-19 KORONAVİRÜS PANDEMİ SÜRECİNİN
TÜRK BANKACILIK SEKTÖRÜNDE KREDİLER
ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ

Elif GÜNAL

İşletme Anabilim Dalı

Tez Danışmanı:

Dr. Öğr. Üyesi Nil KONYALILAR

İSTANBUL
2022

TEŞEKKÜR

Bu tezin gerçekleŐtirilmesinde, çalıŐmam boyunca benden bir an olsun yardımlarını esirgemeyen saygı değer danışman hocam Dr. Öğr. Üyesi Nil KONYALILAR'a sonsuz teŐekkürlerimi sunarım.

Hayatım boyunca herkonudayanımda oldukları için babama (mekanı cennet olsun), anneme ve kızkardeŐlerime, bana her zaman destek olan sevgili eŐime, bana gösterdiği anlayıŐ ve destek için biricik oğluma ve teŐvikleri nedeniyle kayınvalideme ve kayınpederime sonsuz teŐekkürlerimi sunarım.

Elif GÜNAL
İstanbul, Temmuz 2022

SİMGELER VE KISALTMALAR

BDDK	Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu
BK	Bankalar Kanunu
BSMV	Banka Sigorta Muamele Vergisi
EFT	Elektronik Fon Transferi
EXİMBANK	Türkiye İhracat Kredi Bankası A.Ş.
KDV	Katma Değer Vergisi
KKDF	Kaynak Kullanım Destekleme Fonu
TBK	Türk Borçlar Kanunu
TC	Türkiye Cumhuriyeti
TCMB	Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası
TDK	Türk Dil Kurumu
TFRS	Türkiye Finansal Raporlama Standartları
TMSF	Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu
TP	Türk Parası
TPKK	Türk Parası Kıymetini Koruma Kanunu
TÜFE	Tüketici Fiyat Enflasyonu
UFRS	Uluslararası Finansal Raporlama Standartları
WHO	Dünya Sağlık Örgütü
YP	Yabancı Para

ÖZET

COVID-19 KORONAVİRÜS PANDEMİ SÜRECİNİN TÜRK BANKACILIK SEKTÖRÜNDE KREDİLER ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ

Elif GÜNAL

İstanbul Rumeli Üniversitesi

Lisansüstü Eğitim Enstitüsü

İşletme Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi

Danışman: Dr. Öğr. Üyesi Nil KONYALILAR

07/07/2022, 127

Covid-19, 2019 Yılı Aralık ayında Çin'in Hubei Bölgesinin başkenti olan Vuhan Eyaleti'nde bazı hastalarda görülen ateş ve solunum darlığı gibi belirtilerle ortaya çıkmış ve yapılan araştırmalar sonucunda 13.01.2020'de, "Yeni Koronavirüs Hastalığı" olarak tanımlanmıştır. WHO (Dünya Sağlık Örgütü) bu salgını, bütün dünya için tehlike arz ettiği gerekçesi ile 30.01.2020 tarihinde pandemi ilan etmiştir.

WHO'nun Covid-19 pandemisi ilan etmesiyle birlikte, küresel düzeyde ekonomik ve sosyal bir durgunluk başlamıştır. Dünya genelinde seyahatlerin kısıtlanması, sokağa çıkma kısıtlamaları, sosyal faaliyetlerin durdurulması, insanların evlerinde kendilerini izole etmeleri, iş yerlerinin kapatılması veya evden çalışma modeline geçilmesi sonucunda pek çok sektör durma noktasına gelmiş hatta bazı sektörler tamamen durmuştur.

Covid-19 pandemi süreci pek çok sektörü etkilediği gibi, bankacılık sektörünü de etkilemiştir. Bu süreçte ekonomiye destek sağlamak için bankaların açıkladığı destek paketleri ekonomiye canlılık kazandırmak için faydalı olsa da bankaların mali yapıları üzerinde bazı etkileri olacağı düşünülmektedir. Yapılan bu çalışmada ülkemizde faaliyet gösteren mevduat bankalarının pandemi süreci öncesi ve sonrası toplam krediler, canlı krediler, donuk alacaklar ve faiz gelirleri incelenmiştir. Araştırma kapsamında 19 adet mevduat bankasının mali verileri incelenmiştir.

Araştırmamızda yöntem olarak kantitatif araştırma yöntemi kullanılmıştır. Veri toplama yöntemi olarak doküman analiz yönteminden yararlanılmış olup oran analizi yapılmıştır.

Anahtar sözcükler: Pandemi, Banka Kredi, Likidite, Kar, Oran Analizi

ABSTRACT

EFFECTS OF THE COVID-19 CORONA VIRUS PANDEMIC PROCESS ON LOANS IN THE TURKISH BANKING SECTOR

Elif GÜNAL

Istanbul Rumeli University

Graduate Education Institute

Master of Science Thesis in Business Administration

Advisor: Assist. Prof. Nil KONYALILAR

07/07/2022, 127

Covid-19, identified as the new Coronavirus disease in 13.01.2020 done by research done on some patients, appeared in December of 2019 on some patients with symptoms like fever and difficulty in breathing in the capital of China's Hubei region, Wuhan and identified as the "New Coronavirus Disease" in 13.01.2020 after some research. WHO (World Health Organization) declared this disease as a pandemic in 30.01.2020 after announcing this epidemic presents danger to the whole world.

With WHO declaring Covid-19 pandemic, global economic and socially stagnation has begun. Due to restriction of travel worldwide, curfew, stopping of social events, people isolating themselves in their houses, work places shutting down or embracing work from home model, many industries has almost reached stagnation point or has stagnated.

Banking industry has been affected like many sectors did by the Covid-19 Pandemic phase. It is thought that there could be some effects on the banks financial structures after banks have announced support packages in this period in order to liven up the economy. Profiting states, frozen receivables, performing loans and reserves of deposit banks in our country before and after the pandemic has been investigated with this research. In this research financial data of 19 deposit banks have been investigated.

Quantitative method has been used as a method in our research. As a method of data acquisition document analysis method was used and ratio analysis was used.

Keywords: Pandemic, Bank, Credit, Liquidity, Profit, Ratio Analysis

İÇİNDEKİLER

Sayfa No

TEŞEKKÜR.....	ii
SİMGELER VE KISALTMALAR.....	iii
ÖZET.....	iv
ABSTRACT.....	v
GRAFİK DİZİNİ.....	x
TABLolar DİZİNİ	xi
GİRİŞ.....	1
BÖLÜM 1 GENEL BANKACILIK	8
1.1. Bankacılık.....	8
1.2. Türkiye’de Bankacılığın Tarihçesi.....	9
1.2.1. Cumhuriyet Öncesi Dönem (Osmanlı Dönemi) Bankacılık	10
1.2.2. Cumhuriyet Sonrası Dönemde Bankacılık	11
1.2.3. Günümüz Türk Bankacılık Sektörü.....	12
1.3. Bankaların Sınıflandırılması.....	14
1.3.1. Faaliyetlerine Göre Bankalar	14
1.3.2. Sermaye Sahiplerine Göre Bankalar	17
1.4. Bankacılık Sektörünün İşlevleri.....	17
1.5. Bankacılık Kavramları	18
1.5.1. Mevduat	18
1.5.2. Repo.....	18
1.5.3. Nakit Kredi	18
1.5.4. Gayrimakdi Kredi.....	18
1.5.5. Havale.....	18
1.5.6. Elektronik Fon Transferi	18
1.5.7. Virman	18
1.5.8. Uluslararası Hesap Numarası.....	19
1.5.9. Provizyon	19
1.5.10. Valör	19
1.5.11. Adat	19
1.5.12. Basit Faiz	19
1.5.13. Bileşik Faiz	19
1.6. Banka Bilançolarının Yönetimi	19

1.6.1. Likidite Yönetimi	25
1.6.2. Aktif – Pasif Yönetimi.....	26
1.6.3. Sermaye Yönetimi.....	26
1.7. Bankaların Risk Unsurları	26
1.7.1. Faiz Riski	26
1.7.2. Kur Riski.....	27
1.7.3. Likidite Riski	27
1.7.4. Kredi Riski.....	27
1.7.5. Yönetim Riski	27
1.7.6. İtibar Riski	28
BÖLÜM 2 BANKACILIK SEKTÖRÜNDE MEVDUAT	29
2.1. Mevduat.....	29
2.2. Mevduat Türleri	31
2.2.1. Amacına Göre Mevduat Türleri.....	31
2.2.2. Para Cinsine Göre Mevduat Türleri	31
2.2.3. Hesap Sahibine Göre Mevduat Türleri.....	32
2.2.4. Vade Açısından Mevduat Türleri.....	32
2.2.5. Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası’na Göre Vade ve Mevduat Türleri.....	33
2.3. Mevduatta Zamanaşımı	34
2.4. Mevduat Munzam Karşılık Oranı	35
2.5. Mevduat Güvencesi ve Tasarruf Mevduat Sigorta Fonu	35
2.6. Mevduatta Gizlilik Müşteri Sırları ve Banka Sırları	37
BÖLÜM 3 BANKACILIK SEKTÖRÜNDE KREDİLER	39
3.1. Kredi.....	39
3.1.1. Kredinin Kaynakları	41
3.1.2. Kredi Tesisindeki Önemli Hususlar	41
3.2. Sorunlu Krediler.....	42
3.2.1. Karşılıklar Yönetmeliğine Göre Kredi ve Diğer Alacaklar Sınıfları	44
3.2.2. Kredilerde Beklenen Kredi Zarar Karşılığı ve TFRS 9 Uygulaması	45
3.3. Kredi Çeşitleri.....	46
3.3.1. Nitelikleri Açısından Krediler.....	46
3.3.2. Vadeleri Açısından Krediler	47
3.3.3. Teminat Açısından Krediler.....	47
3.3.4. Kaynak Açısından Krediler	47

3.3.5. Kullanım Amacına Göre Krediler	48
3.3.6. Geri Ödeme Şekline Göre Krediler	48
3.3.7. Onaylanma Yetkileri Açısından Krediler	48
3.4. Nakdi Krediler	49
3.4.1. Borçlu Cari Hesap (Rotatif) Kredi	49
3.4.2. Spot Kredi	49
3.4.3. Erken Ödeme Opsiyonlu Spot Kredi	49
3.4.4. Taksitli Kredi	49
3.4.5. İskonto ve İştira Kredisi	49
3.4.6. Döviz Kredileri	50
3.4.7. Eximbank Kredileri	50
3.4.8. Kredili Mevduat Hesabı	50
3.4.9. Bireysel Krediler	51
3.5. Gayrinakdi Kredi	51
3.5.1. Teminat Mektupları	51
3.5.2. Harici Garantiler	53
3.5.3. Kontur Garantiler	53
3.5.4. Referans Mektupları	54
3.5.5. İthalat Akreditif Kredileri	54
3.6. Kredilerde Teminatlandırma	55
3.6.1. Kefalet	55
3.6.2. Gayrimenkul İpoteği	56
3.6.3. Müşteri Çek Senedi	56
3.6.4. İhracat Vesaiki	56
3.6.5. Menkul Rehni	57
3.6.6. Ticari İşletme Rehni	57
3.6.7. Alacak Temliki	57
BÖLÜM 4 COVID-19 PANDEMİ SÜRECİNİN ETKİLERİ VE UYGULANAN EKONOMİK ÖNLEMLER	58
4.1. Covid-19 Pandemi Süreci	58
4.2. Covid-19 Pandemi Sürecinin Genel Etkileri	58
4.3. Covid-19 Pandemi Sürecinin Ekonomik Etkileri	60
4.4. Covid-19 Pandemi Sürecinde Türkiye’de Uygulanan Ekonomik Önlemler	65
4.4.1. Pandemi Döneminde Uygulamaya Alınan Maliye Politikaları	65

4.4.2. Pandemi Döneminde Uygulamaya Alınan Para Politikaları	65
4.4.3. Pandemi Döneminde Bankaların Uygulamaya Aldığı Ekonomi Destek Programları.....	65
4.4.4. Pandemi Döneminde Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası Tarafından Alınan Önlemler.....	66
4.4.5. Pandemi Döneminde Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu Tarafından Alınan Önlemler	66
4.4.6. Pandemi Döneminde Alınan Diğer Önlemler.....	67
4.5. Covid-19 Pandemi Sürecinin Bankalar Üzerindeki Genel Etkileri	67
BÖLÜM 5 ARAŞTIRMA VE BULGULAR	69
5.1. Araştırmanın Hipotezleri	69
5.2. Araştırmanın Yöntemi.....	69
5.3. Araştırmanın Verileri	71
5.4. Araştırmanın Evreni ve Örneklemi	71
5.5. Araştırmanın Kapsamı.....	71
5.6. Araştırmanın Sınırlılıkları	72
5.7. Araştırmada Kullanılan Finansal Oranlar.....	73
5.7.1. Toplam Krediler / Toplam Aktifler	73
5.7.2. Donuk Krediler/ Toplam Krediler.....	74
5.7.3. Canlı Krediler / Toplam Krediler.....	74
5.7.4. Özel Karşılıklar / Donuk Krediler	74
5.7.5. Genel Karşılıklar / Canlı Krediler	74
5.7.6. Tüketici Kredileri / Toplam Krediler	74
5.7.7. İhtiyaç Kredileri / Tüketici Kredileri.....	74
5.7.8. Ticari Krediler /Toplam Krediler	75
5.8. Pandeminin Bankacılık Sektöründe Krediler Üzerindeki Yansımaları	75
BÖLÜM 6 SONUÇ VE ÖNERİLER.....	99
KAYNAKLAR	105

GRAFİK DİZİNİ

Sayfa No

Grafik 1. 2020 Yılında Toplam Kredilerin Banka Bazında Yüzdese (%) Değişikliği (URL-49).....	80
Grafik 2. 2020 Yılında Toplam Kredilerin Banka Bazında Tutar (Mio TL) Değişimi (URL-49).....	81
Grafik 4. 2020 Yılı Banka Bazında Toplam Krediler İçindeki Tüketici Kredileri Payının Değişimi (BDDK, 2021).....	84
Grafik 5. 2020 Yılı Banka Bazında Toplam Krediler İçindeki Tüketici Kredileri Payının Değişimi (BDDK, 2021).....	86
Grafik 6. 2020 Yılı Banka Bazında Toplam Krediler İçinde Ticari Kredilerin Payındaki Değişim (BDDK, 2021).....	87
Grafik 7. 2020 Yılı Banka Bazında Toplam Krediler İçinde Canlı Kredilerin Payındaki Değişim (BDDK, 2021).....	89
Grafik 8. 2020 Yılı Banka Bazında Toplam Krediler İçinde Donuk Kredilerin Payındaki Yüzdese (%) Değişim (BDDK, 2021)	90
Grafik 9. 2020 Yılı Banka Bazında Krediler İçin Ayrılan Beklenen Kredi Zarar Karşılığı Değişim Tutarları (Mio TL) (BDDK, 2021).....	92
Grafik 10. 2020 Yılı Banka Bazında Krediler İçin Ayrılan Beklenen Kredi Zarar Karşılığı Yüzdese (%) Değişim Oranları (BDDK, 2021).....	92
Grafik 11. 2020 Yılı Banka Bazında Canlı Krediler İçin Ayrılan Genel Karşılıkların Yüzdese (%) Değişim Oranları (BDDK, 2021).....	94
Grafik 12. 2020 Yılı Banka Bazında Donuk Krediler İçin Ayrılan Özel Karşılıkların Değişim Oranları (BDDK, 2021).....	96
Grafik 13. 2020 Yılı Banka Bazında Kredi faiz Gelirleri Yüzdese (%) Değişim Oranları (BDDK, 2021).....	97
Grafik 14. 2020 Yılı Banka Bazında Kredi Faiz Gelirleri Değişim Tutarları (Mio TL) (BDDK, 2021).....	98

TABLolar DİZİNİ

	Sayfa No
Tablo 1. Kalkınma Bankaları(BDDK, 2021).....	12
Tablo 1. (Devamı)	13
Tablo 2. Katılım Bankaları(BDDK, 2021)	13
Tablo 3. TMSF'ye Devrolunan Bankalar(BDDK, 2021).....	13
Tablo 4. Mevduat Bankaları(BDDK, 2021)	13
Tablo 4. (Devamı)	14
Tablo 5. Banka Bilançolarındaki Aktif Hesap Kalemleri(BDDK, 2021)	21
Tablo 5.(Devamı)	22
Tablo 6. Banka Bilançolarındaki Pasif Hesap Kalemleri(BDDK, 2021).....	22
Tablo 6. (Devamı)	23
Tablo 7. Nazım Hesaplar(BDDK, 2021)	23
Tablo 7. (Devamı)	24
Tablo 8. Kar Zarar Tablosu Gelir ve Gider Kalemleri(BDDK, 2021)	24
Tablo 8. (Devamı)	25
Tablo 9. Kar veya Zarar ve Diğer Kapsamlı Gelir Tablosu (BDDK, 2021)	25
Tablo 10. Bankacılık Sektörü 2019/12-2020/12-2021/6. Ay Karşılaştırmalı Pasif Yapısı(BDDK, t.y.)	30
Tablo 11. Bankacılık Sektörü 2019/12-2020/12-2021/6 Ay Karşılaştırmalı Aktif Yapısı(BDDK, t.y.)	40
Tablo 12. Türkiye GSYH 2019-2020-2021(SBB, 2022)	61
Tablo 13. Türkiye 2019-2020-2021/10 İşsizlik Oranları(TÜİK, 2022)	62
Tablo 14. Türkiye 2019-2020-2021 Yılları TÜFE Oranları(TÜİK, 2022).....	63
Tablo 15. Türkiye 2019-2020-2021 Yılları Merkezi Yönetim Bütçe Gelir Gider Karşılaştırması(HMB, 2022).....	63
Tablo 16. Türkiye 2019-2020-2021 Yılları Sektörel İhracat Rakamları(TİM, 2022).....	64
Tablo 17. Analiz Yapılan Mevduat Bankaları(BDDK, 2021)	71
Tablo 18. Analize Dahil Edilmeyen Mevduat Bankaları (BDDK, 2021)	72
Tablo 19. 2019 ve 2020 Yılları Canlı Krediler, Donuk Krediler ve Toplam Krediler(TBB, 2022).....	75
Tablo 20. 2019-2020 Yılları Tüketici Kredileri(TBB, 2022)	76
Tablo 20. (Devamı)	77
Tablo 21. 2019 ve 2020 Yılları Genel Karşılık ve Özel Karşılık Rakamları(TBB, 2022)..	78
Tablo 22. 2019-2020 Yılları Toplam Krediler (TBB, 2022)	79
Tablo 23. Toplam Aktifler İçinde Kredilerin Payı(2019-2020) (BDDK, 2021).....	82
Tablo 24. Toplam Krediler İçinde Toplam Tüketici Kredilerinin Payı (2019-2020) (BDDK, 2021).....	83
Tablo 25. Tüketici Kredileri İçinde İhtiyaç kredilerinin Payı(2019-2020) (BDDK, 2021)	85
Tablo 26. Toplam Krediler İçinde Ticari Kredilerin Payı(2019-2020) (BDDK, 2021).....	86
Tablo 27. Toplam Krediler İçinde Canlı Kredilerin Payı(2019-2020) (BDDK, 2021).....	88
Tablo 28. Donuk Alacakların Toplam Krediler İçindeki Payı(2019-2020) (BDDK, 2021).....	89
Tablo 29. Toplam Beklenen Kredi Zarar Karşılığı(MİO TL)(2019-2020) (BDDK, 2021)	91
Tablo 30. Canlı Krediler İçin Ayrılan Genel Karşılıkların Oranı(2019-2020) (BDDK, 2021).....	93
Tablo 31. Donuk Krediler İçin Ayrılan Özel Karşılıkların Oranı(2019-2020) (BDDK, 2021).....	95
Tablo 32. Kredi Faiz Gelirleri(MİO TL)(2019-2020) (TBB, 2022) (BDDK, 2021)	96

GİRİŞ

Bir hastalığın pandemi olarak ilan edilebilmesi için WHO tarafından bu hastalığın eş zamanlı olarak birçok ülkede görülmesi ve insanlar arasında hızla bulaştığının kabul edilmesi gerekir. Tarih boyunca 21 pandemi kabul edilmiş olup bunların pek çok öngörülemeyen etkileri olmuştur. Ölümlerden dolayı nüfusun azalması, fakirleşme, keşifler, göçler, düşüncelerin değişmesi, açlık, sosyal ve kültürel değişiklikler bunlardan bazılarıdır. Geçmiş dönem yaşanan pandemiler şunu göstermiştir ki pandemilerin sonunda yenedünya düzeni ve yenedünya güçleri ortaya çıkmaktadır (Bal, 2020).

Covid-19 hakkında her gün yeni bilgiler çıkmaktadır. Bu inceleme yapılırken dünyanın pek çok ülkesinde ve Türkiye’de aşılama işlemlerine başlanılmıştır. Bütün faz çalışmaları henüz tamamlanmamış olsa da aşı olan kişilerde ciddi yan etkiler görülmemektedir. Ayrıca aşı olan kişilerden bu hastalığa yakalananların hastalık sürecini daha hafif geçirdikleri sağlık yetkilileri tarafından açıklanmaktadır. Aşılama başlangıç aşamasında olsa da pandeminin başladığı ilk günlerdeki belirsizliği ve korkuyu bir miktarda olsa azaltmıştır. Yine de her ülkede pandemi tedbirleri kapsamındaki uygulamalar ve etkileri hakkında bilgi ve veriler halen eksiktir.

Covid-19 pandemisi bütün dünyada ve ülkemizde ani bir ekonomik durgunluk başlatmış ve beklenmeyen bir krizin de başlangıcı olmuştur. Artan vaka sayılarıyla birlikte ölüm oranlarının da artması beraberinde sokağa çıkma yasakları ve pek çok kısıtlamayı getirmiştir. Ülkeler arası seyahatlerin yasaklanması, şehirlerarası giriş çıkışların kısıtlanması, hizmet sektöründe faaliyet gösteren pek çok işyerinin faaliyetlerinin durdurulması, bazı sektörlerde personelin dönüşümlü olarak çalıştırılması ve bazı iş kollarında tamamen evden çalışma modeline geçilmesi vb. kısıtlamalar ve önlemler arz ve talebi olumsuz yönde etkilemiştir. Bu süreçte işini kaybedenlerin ve mali yapısı bozulan firmaların mevcut kredilerini geri ödeyememeleri riskinin olması ve bu nedenle bankaların ekonomiyi destekleyecek kredifonlamalarını yapmak istememeleri arz ve taleple ilgili sıkıntının ve krizin boyutunu daha fazla arttıracaktır (Ersoy, Gürbüz ve Fındıkçı Erdoğan, 2020, ss. 147-148).

Yapılan bu çalışmada Covid-19 Pandemi sürecinin Türk bankacılık sektöründe krediler üzerindeki etkilerinin neler olduğuna yönelik kantitatif bir araştırma yapılmıştır.

Tezde, WHO’nun pandemi ilan etmesiyle birlikte hem ekonomik hem de finansal anlamda küresel bir krizi de başlatan Covid-19 pandemi sürecinde finansal sistemin en

önemli unsuru olan bankaların toplam krediler, canlı krediler, donuk alacaklar ve faiz gelirleri ile ilgili araştırmalar yapılarak bir sonuç değerlendirmesi yapılmıştır.

Bu çalışmada araştırma sorusu olarak şu soru seçilmiştir;

“Covid-19 Pandemi sürecinin Türk bankacılık sektöründe krediler üzerinde etkileri nelerdir?”

Araştırma yöntemi olarak kantitatif analizi yöntemi kullanılmış olup oran analizi yapılmıştır. Veriler doküman analiz yöntemiyle elde edilmiş olup BBDK ve Türkiye Bankalar Birliği (TBB) resmi internet sitelerindeki veriler, istatistiksel raporlar ve bankaların bağımsız denetim raporları incelenmiştir.

Ülkemizde finansal sistem içinde en büyük paya sahip olan sektör bankacılık sektörüdür. Bankacılık sektörünün güçlü olması ekonomi açısından önemli olduğu kadar tüm finansal sistem için önemlidir. Covid-19 Pandemi sürecinin başından itibaren bankalar hem bireysel müşterileri hem de firmaları desteklemişlerdir. Bankaların kredi fonlamasına devam ederek ekonominin canlı kalması için yaptığı bu desteğin krediler üzerinde etkisi olup olmadığı incelenmek istenmiştir. Mevduat bankalarının özelinde pandemi döneminde toplam kredilerin artıp artmadığı, toplam krediler içinde canlı krediler, donuk alacaklar, ticari krediler ve tüketiciler kredilerinin paylarındaki değişiklikler, beklenen kredi zarar karşılıklarının artıp artmadığı ve kredi faiz gelirlerinin artıp artmadığı araştırılmıştır. Hane halkı ve firmaların gelirlerinin düştüğü, pek çok sektörün olumsuz etkilendiği bu krizde ekonomiyi destekleme görevi üstlenmiş olan bankaların verdiği kredilerin bilançolarına ve gelir tablolarına yansımalarının nasıl olduğunun tespit edilmesi ve değerlendirilmesi amaçlanmıştır.

2020 yılında Türk bankacılık sektörünün %93,17’lik kısmını oluşturan mevduat bankaları üzerine yapılmış olan bu çalışma ile hem mevduat bankalarının kendilerini değerlendirebilmelerine hem de banka müşterilerinin bu bankaları değerlendirebilmelerine fayda sağlanabileceği düşünülmüştür. Ayrıca Covid- 19 pandemi sürecinin bankaların mali verilerine krediler açısından etkilerini araştırarak literatüre katkı sağlanmak istenmiştir. Araştırma pandemi devam ederken yapıldığı için henüz pandeminin etkileri de devam etmektedir. Pandemi tamamen bittiğinde kesinleşmiş sonuçlar üzerinden inceleme yapmak mümkün olabilecektir.

Yapılan alışmada “Covid 19 Pandemi Sürecinin Türk Bankacılık Sektöründe Faaliyet Gösteren Mevduat Bankalarındaki Krediler zerine Etkileri” araştırılmıştır. Covid-19 pandemisinin bankaların mali yapısı üzerindeki etkisini inceleyen bilimsel çalışma sayısı pandeminin halen devam ediyor olması nedeniyle az sayıdadır. Yapılan bu

çalışmayla alandaki boşluğun doldurulmasına ve literatüre katkıda bulunulacağı düşünülmektedir.

Bu araştırma için basılı ve elektronik ortamdaki yazılı kaynaklar taranarak bilgi toplanmıştır. TBB ve BDDK'nin bankacılık sektörü raporları, istatistikî raporlar ve bankaların bağımsız denetim raporları verileri çalışmanın kantitatif yönünü oluşturmuştur.

Servet Önal ve Süleyman Eraslan, “Türkiye’de Özel ve Kamu Katılım Bankalarının 2015-2020 Dönemindeki Karlılıklarının Oran Analizi Yöntemiyle İncelenmesi” isimli makale çalışmalarında ülkemizdeki altı katılım bankasının 2015-2020 dönemine ait karlılıklarını oran analizi yöntemini kullanılarak incelemişlerdir. Çalışmada aktif karlılığı, şube başına net kar, net kar payı gelirleri, öz kaynak karlılığı, kar payı dışı gelirler, sermaye yeterlilik oranı, faaliyet gelirleri açısından inceleme yapılmıştır. İncelenen oranlar açısından katılım bankalarının başarı durumları ortaya konmuştur (Önal ve Eraslan, 2021, s. 109).

Ahmet Ulusoy ve Serkan Demirel “Türk Bankacılık Sisteminde Karlılık Üzerinde Etkili Olan Faktörlerin Belirlenmesi” isimli makale çalışmalarında pandemi öncesi (2019) ve pandemi dönemi (2020) Türkiye’de faaliyet gösteren yirmi bankanın karlılıkları üzerinde etkili olan faktörleri çoklu regresyon analizi ile analiz etmişlerdir. Sonuç olarak; pandemi öncesinde sermaye yeterlilik oranı ve öz kaynakların karlılık üzerinde etkili olduğunu, pandemi döneminde ise karlılık üzerinde sermaye yeterlilik oranı etkisinin devam ettiği, öz kaynakların etkisinin ise azaldığını tespit etmişlerdir (Ulusoy ve Demirel, 2021, s. 20).

Ayşe Işık ve Nalan Akdoğan “Covid-19’un Türk Bankacılık Sektöründeki Mevduat Bankalarına Etkileri” isimli makale çalışmalarında ülkemizdeki kamu ve özel mevduat bankalarının finansal durumlarını 2018-2019 ve 2020 yılsonu ve ara dönemleriyle oran analizi yaparak incelemişlerdir. Sonuç olarak; Pandemi öncesine göre aktif karlılığının %50 oranında azaldığı görülmüştür. Kredi/Mevduat oranının ise pandemi sonrasında bir miktar arttığı ve bu artışın özel bankalara kıyasla kamu bankalarında daha çok olduğu, kamu bankalarının özel bankalara oranla daha çok kredi kullandırımını yaptığı, bankaların nakit ve nakit benzeri kalemlerini güçlü tutmaya çalıştıkları görülmüştür (Işık ve Akdoğan, 2021, s. 137).

Mahmut Sami Duran ve Mustafa Acar “Bir Virüsün Dünyaya Ettikleri: Covid-19 Pandemisinin Makroekonomik Etkileri” isimli makale çalışmalarında 15 Haziran 2020 tarihi itibarıyla Covid-19’un dünya üzerinde yayılma rakamlarını ABD, Brezilya, Çin, Rusya, Hindistan, İngiltere, İspanya, İtalya, Peru, İran, Almanya, Türkiye ve Fransa’daki

toplam vaka sayısı, toplam ölüm sayısı ve toplam iyileşen sayılarını incelemişlerdir. Bu incelemeye göre en çok vakanın ABD’de görüldüğünü, bu ülkeyi Brezilya, Rusya, Hindistan ve İngiltere’nin takip ettiğini ifade etmişlerdir. Pandeminin bankacılık sektörüne, tarım sektörüne, tedarik zinciri, imalat sanayi, kamu sektörüne, havacılık sektörüne ve enerji sektörüne genel etkilerini anlatırken oran analizi yöntemi kullanmışlardır. Analiz sonucunda pandemi sürecinin bütün ülkelere alternatif tedarik zincirleri oluşturma, alternatif üretim lokasyonları bulma, sağlık yatırımlarının artırılması, tüketim alışkanlıklarının değiştirilmesi ve tasarrufa yönelmenin sağlanmasını, alternatif enerji kaynaklarının artırılması gibi faktörlerin önemini öğretmeye başladığını ifade etmişlerdir (Duran ve Acar, 2020, s. 56).

Mehmet Doğan, “Covid-19 Öncesi ve Sonrası Dönemlerinde Tarım, Sanayi ve Turizm Sektörleri Kamu, Mevduat ve Katılım Bankalarının Kredi Performanslarına Etkisi” isimli makale çalışmasında Covid-19’un farklı sektörlerdeki etkisinin bankaların sektörel kredi performanslarını nasıl etkilediği istatistiksel yöntemle incelemiştir. Covid-19 öncesi ve pandeminin devam ettiği dönemlerde kamu bankaları en iyi kredi performansına sahip olup kamu bankaları çıkarıldığında ise özel ve yabancı mevduat bankalarının iyi derecedeyüksek kredi performans oranına sahip olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca tarım ve turizm sektörünün sanayi sektörüne göre daha iyi kredi performansına sahip olduğu tespit edilmiştir (Doğan, 2021, s. 260).

İsmail Bekçi, Eda Köse ve Esra Aksoy “Covid-19’un Türkiye’de Bankalar Üzerindeki Ekonomik Etkisine Dair Bir Tahmin” isimli makale çalışmalarında 9 banka üzerindetahmin modeli ile uygulama yapılmıştır. İncelemede gelecek 4 çeyrek dönemi için verilerini inceledikleri 9 bankanın aktif kalitelerini gösteren oranın tahmin değerlerini hesaplamışlardır. İnceleme sonucunda 6 bankada aktif kalitelerini gösteren oranlarda azalan bir eğilim yaşanacağı, 3 bankada ise artan eğilim göstereceği öngörülmüştür (Bekçi, Köse ve Aksoy, 2020, s. 185).

Münevver Bayar ve Nuran Varışlı “Covid-19 Pandemisinin Türkiye’de Tüketici Kredileri Hacmi Üzerindeki Etkisi: 2013-2020 Dönemi Zaman Serisi Analizi” isimli makale çalışmalarında Covid-19 pandemisinin Türkiye’de tüketici kredileri hacmi üzerindeki etkisini incelemişlerdir. Çalışmada en küçük kareler yöntemi ile zaman serisi regresyon metodunu kullanmışlardır. Sonuç olarak Covid-19 pandemisinin Türkiye’de tüketici kredileri hacmi üzerinde anlamlı ve pozitif etkisi olduğu görülmüştür. Ayrıca bankaların kredilere uyguladığı ağırlıklı ortalama faiz oranlarının, enflasyonun ve döviz

kurunun ise tüketici kredileri hacmi üzerinde negatif etkisi olduğu tespit edilmiştir (Bayar ve Varışlı, 2020, s. 85).

Mustafa Emir ve Müzeyyen Esra Atukalp “Türk Bankacılık Sisteminde Mevduat Bankalarının Aktif Kalitesi ve Karlılık Analizi” isimli makale çalışmalarında oran analizi yaparak 2003-2016 yılları arasındaki dönemde mevduat bankalarının aktif kalitesini incelemişler ve karlılık analizi yapmışlardır. İnceleme sonucunda;2003-2008 yılları arasında kredilerin aktifler içindeki payının arttığı tespit edilmiştir. 2008 yılında küresel krizin etkisiyle kredi artış hızı yavaşlamış ve bu yavaşlamanın etkisiyle 2009 yılında kredilerin aktifler içerisindeki payı azalmıştır. Devam eden yıllarda ise 2016 yılına kadar kredilerin payı tekrar artmıştır. Karlılık analizi için yapılan incelemeler sonucunda da 2007 yılına kadar kârlılıkta artış olduğu, 2008 yılında küresel krizin etkisiyle banka kârlılıklarının azaldığı görülmüştür. 2009 yılında sektörün karlılığı tekrar artmış ancak 2010 yılından 2016 yılı da dahil olmak üzere karlılık azalmıştır (Atukalp ve Emir, 2018, s. 597).

Ali Bora ve Erdal Arslan “1990-2013 Yılları Arasında Özel Sermayeli Bankalar İle Yabancı Sermayeli Bankaların Faaliyetlerinin Oran Analizi Yöntemiyle İncelenmesi” isimli makale çalışmalarında 1990-2013 dönemi Türkiye ekonomisinde ve bankacılık sektöründeki gelişmeleri ve özel sermayeli bankalar ile yabancı sermayeli bankaların davranışlarını incelemişlerdir. Elde edilen sonuca göre bankalar enflasyonun yüksek olduğu dönemlerde devlet tahvili ve hazine bonosuna yatırım yapmışlar buna bağlı olarak yüksek faize dayalı karlar elde etmişlerdir. Enflasyonun ve faizlerin düşük olduğu dönemlerde ise faiz dışı gelirlerini arttırmak için çalışmışlardır (Bora ve Arslan, 2016, s. 1).

David Bodovski, Hannah Firestone, SeungJung Lee ve Viktors Stebunovs’ın “Bank Lending Conditions During The Pandemic” (Pandemi Sırasında Banka Kredi Koşulları) isimli makale araştırmalarında pandemi döneminde bankaların hane halklarına ve firmalara kredi verme koşullarının zorlaşp zorlaşmadığı araştırılmıştır. Bu analizde onbir ülkeden kredi anketleri kullanılmış ve pandemi döneminde banka kredi koşullarının gelişimi incelenmiştir. İnceleme Fransa, Almanya, İtalya, Japonya, Hollanda, Polonya, Güney Kore, İspanya, Amerika Birleşik Devletleri ve Birleşik Krallık için 2008 ve 2020 yılları arası için yapılmıştır. Resesyon dönemlerinde görülen hem hane halklarının hem de firmaların kredi bulma koşullarının zorlaşmasıdır. Covid-19 döneminde ise hane halklarının kredi bulma koşullarının zorlaştığı firmaların kredi bulma koşullarının ise kolaylaştığı görülmüştür. Devlet kredisi garanti programlarının, pandemi döneminde

firmalar için banka kredi kullanım şartlarını kolaylaştırdığı sonucuna varılmıştır (Bodovski ve diğerleri, 2021).

Iftekhar Hasan, Panagiotis N. Politsidis ve ZenuSharma'nın "Bank Lending During The Pandemic" (Pandemi Sırasında Banka Kredileri) isimli makale araştırmalarında Covid-19 krizinin küresel sendikasyon kredisi piyasasında büyük kurumsal kredilerin fiyatlandırılmasını ve yapısını nasıl etkilediğini incelemiştir. Bu araştırmada kurumsal krediler açısından "kredilerin fiyatlandırılması, borç verenler ve borç alanlardan riske nasıl tepki verir?" sorusuna cevap aramışlardır. Araştırma kapsamında 28 farklı ülkede 77 bankadan 820 firmaya verilen 4.000'den fazla kredi değerlendirilmiştir. İnceleme 2019-2020 dönemleri için yapılmış olup pandemi yılı bir önceki yıllarla karşılaştırılmıştır. Sonuçlar Covid-19 krizinde sendikasyon kredilerinin maliyetinin yükseldiğini göstermiştir. Covid-19 krizinin etkisi büyüdükçe borç alan firmaların faiz ödemeleri de yükselmiştir. Merkez bankası önlemleri pandeminin olumsuz etkilerini hafifletmede kısmen başarılı olmuştur. Mevcut kriz, banka ve firmanın finansal gücüne ve borç alanların ülkelerindeki kurumsal kalitenin derecesine bağlı olarak kredi fiyatları üzerinde asimetrik bir etki yaratmaktadır (Iftekhar ve diğerleri, 2020).

Huberto M. Ennis ve Arantxa Jarque'nin "Bank Lending In The Time Of Covid" (Covid Zamanında Banka Kredisi) isimli makale araştırmalarında Covid-19 pandemisinin ilk birkaç ayında ABD'de banka kredilerinin gelişimini incelemiştir. Mart 2020'de, Covid-19 pandemisi ekonomiyi vurduğunda, ABD bankacılık sistemi, on yıllık bir yeniden sermayelendirme ve likidite planlamasındaki iyileştirmeler sürecinin ardından mali açıdan güçlü durumdaydı. Pandemi döneminde büyük yerli bankalar ve yabancılarla ilişkili bankalar, çoğunlukla mevcut kredi limitlerinden kredi kullanarak kredileri önemli ölçüde artırmıştır. En büyük artışlar, işletme sermayesi kredileri ve bireylere iş kurmak için verilen krediler dahil olmak üzere ticari işletmelere verilen kredilerde olmuştur. Küçük yerel bankalar, maaş koruma kredilerinin sağlanmasında aktif rol oynamıştır. Tüketici kredisi açısından ise bankaların konut kredisi stoğu önemli ölçüde değişmemiş ve doğrudan tüketicilere kullanılan banka kredisi miktarı azalmıştır (Ennis ve Jarque, 2021).

Siti Epa Hardiyanti ve Lukmanul Hakim Aziz'in "The Case of Covid-19 impact on the level of non-performing loans of conventional commercial banks in Indonesia"(Covid-19 örneği Endonezya'daki geleneksel ticari bankaların sorunlu kredilerinin düzeyine etkisi) isimli makale çalışmalarında Covid-19 pandemisinin bankaların sorunlu kredilerinde artışa neden olup olmadığı araştırılmıştır. Endonezya'da birkaç geleneksel ticari bankadaki

Mayıs 2016 ve Haziran 2020 arasındaki sorunlu kredi vakaları incelenmiştir. Endonezya Bankacılık İstatistikleri ve Endonezya Sağlık Bakanlığı pozitif Covid-19 hasta verileri alınmıştır. Bu araştırmada kullanılan analiz yöntemi basit regresyon analizidir. Basit regresyon çıktısının sonuçlarına dayanarak, vaka sayısı arttıkça takipteki alacakların sayısının %76,9 arttığı sonucuna varılmıştır (Hardiyanti ve Hakim Aziz, 2021, s. 65).

Reza NurulIhsan, Sudirman Suparmin, Mohammad Yusuf, Rifki Ismal ve Saleh Sitompul'un "Determinant of ShariaBank's Financial Performance during the Covid-19 Pandemic" (İslami Bankaların Covid-19 Pandemisi Sırasında Finansal Performansının Belirleyicisi) isimli makale çalışmalarında Endonezya'daki İslami Bankaların Covid-19 sırasındaki finansal performansı araştırılmıştır. 2011 yılına ait yıllık mali tabloların kayıtlarını kullanarak 2020'ye doğru çoklu doğrusal regresyon testi ve doğrusallık yoluyla Ramsey testi yapılmıştır. Çalışma sonucunda, Sermaye Yeterlilik Oranı, İşletme Maliyetlerinin İşletme Gelirine Oranı ve Finansman Mevduat Oranı sonuçları finansal piyasalar üzerinde olumlu ve önemli bir etkiye sahip olduğunu göstermiştir. Endonezya'daki İslami bankalarının finansal performansının önemli ölçüde etkilediği görülmüştür (Ihsan ve diğerleri, 2021, ss. 298-309).

Wu, Desheng Dash ve David L. Olson'un "The effect of Covid-19 on the banking sector." (Covid-19'un Bankacılık Sektörüne Etkisi) isimli çalışmalarında Covid-19'un Çin bankacılık sektörü üzerindeki etkisini kısa vadeli, uzun vadeli ve sistemik riskler olmak üzere üç grupta incelemişlerdir. Orta ve küçük ölçekli işletmelerin özel kredi limitleri, düşük kredi faiz oranları, geri ödemelerin ertelenmesi ve uzun vadeli kredi sistemlerinin kurulması yoluyla desteklenmesi gerektiğini belirtmişlerdir (Wu ve Olson, 2020).

BÖLÜM 1

GENEL BANKACILIK

Üretim veya ticaret (mal veya hizmet satışı) yapmak isteyen ancak yeterli kaynağa sahip olmayanlarla ihtiyacından fazla kaynağa sahip olanların bir araya geldiği piyasalara “finansal piyasalar” denir. Finansal piyasalarda değişim konusu olan varlıklar para, hazine bonosu, hisse senedi, devlet tahvilidir. Finansal piyasalarda kaynak fazlası olanların kaynak eksiği olanlara belli bir ücret karşılığı kaynak verdiği, bu işlemler için kaynak verenler ve kaynak alanlar arasında aracılık yapan kurumların olduğu ve bu ilişkileri düzenleyen yasal düzenlemelerin olduğu yapıya da “finansal sistem” denir.

Finansal piyasalarda yapılan işlemlere aracılık eden kurumlar arasındaki en gelişmiş kurumlar bankalardır. Bankalar bu sistem içinde en fazla kaynak yaratan, en çok güvenilen ve uluslararası piyasalarda en çok kabul gören kurumlardır. Ekonomiaçısından bankacılık sektörü çok önemli olup her türlü değişiklikten, gelişmeden ve olumsuzluktan etkilenmesi nedeniyle yakından takip edilmesi gereken bir sektördür.

Bankaların en temel görevi kaynak fazlası olanlardan bu kaynak fazlalarını toplamak ve kaynak ihtiyacı olanlara da ücret karşılığı ödünç kaynak vermektir. Bu aracılığı yaparken kaynak fazlası olanlara da ücret ödemektedirler. Bankalar ayrıca havale, elektronik fon transferi (EFT), kiralık kasa, çek, türev ürünler, fatura tahsilatı, vergi tahsilatları, dış ticaret işlemleri gibi hizmetler de verirler.

1.1. Bankacılık

“Banka” ismi İtalyanca “Banco” kelimesinden gelmekte olup Türkçe karşılığı “masa, sıra, tezgah” anlamına gelmektedir. İlk bankerlerin “Lombardiya’lı Yahudiler” olduğu, işlemleri pazara kurdukları masalarda yaptıkları bilinmektedir. Daha eski tarihlere gidildiğinde ise bankacılığın geçmişinin Sümerler ve Babiller dönemine dayandığı görülmektedir. Sümerler döneminde kurulan “Maket” tarihte banka olarak bilinen ilk kuruluştur. Kazılarda elde edilen belgeler hesaplar arası transferlerin, ödeme talimatlarının, mal belgeleri ile ilgili talimatların olduğunu göstermektedir. Maketler hasat döneminde ödenmek üzere hammadde ve gerekli ekim aletlerinin satın alınması için çiftçilere kredi açarlardı. Bu kredi ilk zamanlar aynı, ilerleyen dönemlerde ise nakit kredi olarak açılmıştır. Hammurabi Kanunlarında maketlerin ödünç alma ve verme işlerini yönetme şekilleri, vade geldiğinde tahsilat ve ödeme işleminin nasıl yapılacağı yazılmıştır. Ödünç işlemlerinde faiz uygulanmakta olduğu ve doğal afetler nedeniyle ürün alınamayan yıllarda faiz tahakkuku

ve borç tahsilatı yapılmayacağı belirtilmiştir. Ödünç işlemlerinde teminat olarak rehin, ipotek ve kefalete yer verilmiştir (Güneş ve Çoban, 2019, ss. 73-74).

Bugün bildiğimiz anlamda ilk banka Venedik'te 1587 yılında "Bancodi Rialto" adıyla kurulmuştur. Bu bankada mevduat sahiplerinin paraları kabul edilerek hesaplarında para varken çek yazmaları işlemi uygulanmıştır (Dünyadaki İlk Banka, t.y.).

1609 yılında "Amsterdam Bankası" (The Bank Of Amsterdam) kurulmuş, "banka parası" olarak geçerli makbuzlar vermiştir. 1780'lere kadar faaliyetlerini devam ettiren bu banka merkez bankalarının öncüsü olarak kabul edilmektedir. 1637 yılında kurulan "Venedik Bankası" ile de çek ve banknot kullanımı başlamıştır.1694 Yılında ilk merkez bankası olarak "Bank of England" kurulmuştur. 1907 Yılında "Amerika Birleşik Devletleri Merkez Bankası" kurulmuştur. Böylece modern bankacılığın iskeleti tamamlanmıştır.

Ülkemizde yasa koyucu tarafından belirlenmiş bir banka tanımı bulunmamaktadır. Türkiye Cumhuriyeti Resmi Gazete'de 18.06.1999 tarihinde kabul edilerek yayınlanan Bankalar Kanununun 4389 sayılı kanun ikinci maddesinde "*Banka; Bu Kanuna göre banka adı altında Türkiye'de kurulan kuruluşlar ile yurtdışında kurulu bankaların Türkiye'deki şubelerini,*" şeklinde ifade edilmiştir (Bankalar Kanunu, 1999).

Yaptıkları işlevleri dikkate alarak banka tanımları yapılabilir. Geniş bir tanımla banka "mevduat kabul eden, kişilerin ve firmaların fon açıklarından kaynaklanan finansman ihtiyaçlarını gidermek için kredi veren, mevduatını bankaya yatıran ve kredi alan müşterilere anlaşılan fiyat üzerinden faiz / katılım payı uygulayan, merkez bankasının para politikalarının uygulanmasını destekleyen işlemler yapan, ekonominin gelişmesine ve büyümesine katkı sağlayan, yatırımları yönlendiren, sunduğu bireysel hizmetlerle (kredi kartı, kiralık kasa, fatura ödemesi vb.) hayatı kolaylaştıran, güvene dayalı, faaliyetleri yasalarla yürütülen ve devlet tarafından denetlenen finansal kuruluşlar" olarak tanımlanabilir.

1.2. Türkiye'de Bankacılığın Tarihçesi

Türkiye'de 1850 yılından önce bankacılık faaliyetleri Galata Bankerleri tarafından yapılırken ilk defa 1856'da Bank Osman-i Şahane (BanqueOttomone)'nin kurulması ile resmi bankacılık faaliyetleri başlamıştır. 1863 yılında Mithat Paşa tarafından memleket sandıkları kurulmuş olup 1888 'de Ziraat Bankası haline getirilmiştir. Cumhuriyetten sonra milli bankacılık hareketi başlamıştır (Banka Nedir, t.y).

Ülkemizde bankacılığın tarihçesi "Cumhuriyet Öncesi Dönem Bankacılık" ve "Cumhuriyet Dönemi Bankacılık" olarak iki ayrı döneme ayrılarak incelenebilir.

1.2.1. Cumhuriyet Öncesi Dönem (Osmanlı Dönemi) Bankacılık

Osmanlı Devleti'nde Tanzimat Fermanı'na kadar geçen dönemde modern anlamda bir bankacılık sisteminden bahsedilememektedir. Müslümanlarda faizin haram olarak kabul edilmesi ve bu nedenle faizli para ticaretinin yapılmasının hoş karşılanmaması nedeniyle müslüman nüfusun ticaret yerine tarımla uğraşmayı veya askerlik hizmetini tercih etmesi ticaretin ağırlıklı olarak gayrimüslimler tarafından yapılması ve sanayi devriminin dışında kalınması Osmanlı Devleti'nde bankacılık sisteminin geç oluşmasının nedenleri arasında sayılabilir.

Osmanlı Devleti'nde bütçe açığının başlamasıyla borçlanmanın başlaması, bankerlerin faaliyetlerinin artması, faizli borçlanmaların başlaması ve yabancı sermayenin girmeye başlamasıyla banka ihtiyacı kendini göstermiştir. İngiliz tüccarların 1843 yılında İngiliz Konsoloslukuna verdikleri dilekçelerinde Osmanlı Devleti'nde bankaya ihtiyaç duyulma nedenini şöyle açıklamışlardır: “...banka aynı zamanda, şu anda ülkenin iç kesimlerinde yolların büyük miktarda para nakledilmesine yetecek kadar güvenli olmadığı için ancak küçük miktarların aktarılabilirdiği yetersiz para akışı ortamında, ajanları ve tahvilleriyle, fon aktarılmasını sağlayacaktır. Ticaretin bu alanı İngiliz tüccarlar için çok tehlikelidir ve ancak ülkeyi ve güvenlik yollarını iyi bilen yerliler eliyle yürütülmektedir.” (Kasaba, 1993, s. 66).

1847 Yılında Galata bankerleri tarafından “İstanbul Bankası (Banque Constantinople)” adıyla ilk banka kurulmuştur. Bu bankanın faaliyetleri 1852 yılına kadar sürmüştür (Güney, 2019, s. 2). Sermayesi olmadan kurulmuş olan bu bankanın amacı ithalatçı tüccarlara Paris ve Londra üzerine yazılmış poliçeler sağlayarak kuru sabitlemektir. Bu amacı uzun süre gerçekleştiren banka Fransa İhtilali ve Osmanlı Devleti'nin kağıt banknot basmaya başlamasının etkileri ile dayanamamış ve faaliyetlerini sonlandırmıştır (Osmanlı İmparatorluğunda Bankalar, t.y.).

Osmanlı Devleti dönemindeki en önemli banka 1863 Yılında kurulan “Osmanlı Bankası (Bank-ı Osmanı-i Şahane)”dır. Bu banka İngiliz sermayesi olarak Osmanlı Devleti ile borçluları arasında aracı kurum olmak amacıyla kurulmuştur. 1867 yılında İngiliz ve Fransız ortaklığı olarak yeniden yapılanmıştır (Kılıç, 2020, s. 8). Bu banka Osmanlı Devleti'nde ilk olarak altına çevrilebilir banknot ihracı yapmıştır. Ancak banknot ihraç tutarı bankanın ankesi ile sınırlandırılmıştır. Bu dönemde Osmanlı Devleti bankaya kağıt banknot basmama garantisini vermiştir. Banka devletin bütün ödeme işlemlerini üstlenmiştir.

Başlangıçta 30 yıl süre ile kurulmuş olup daha sonra bu süre farklı tarihlerde uzatılmıştır (Osmanlı İmparatorluğunda Bankalar, t.y.).

Mithat Paşa 1863 Yılında çiftçilere ucuz maliyetli tarımsal kredi sağlayarak tefecilere borçlanmaktan kurtarmak için “Memleket Sandıkları”nı kurmuştur. Bu sandık 1888 yılında kurulmuş olan Ziraat Bankası’na devredilmiştir. Yine Mithat Paşa tarafından 1868 yılında “İstanbul Emniyet Sandığı” kurulmuş olup bu sandığın amacı ise halka tasarruf alışkanlığı kazandırmaktır. Bu sandıkta daha sonra Ziraat Bankası’na devredilmiştir.

1.2.2. Cumhuriyet Sonrası Dönemde Bankacılık

Türk parasının değerini korumaya yönelik kanun 16 Mayıs 1929 tarihli ve 1447 sayılı “Menkul Kıymetler ve Kambiyo Borsaları Kanunu”dur. Bu kanunun içeriği döviz işlemleriyle ilgili denetleme ve kısıtlamalarla ilgiliydi. 20.02.1930 Tarihinde de 1567 sayılı “Türk Parasının Kıymetini Koruma (TPKK) Hakkında Kanun” kabul edilerek Resmi Gazete’de yayımlanmış olup kanun halen yürürlüktedir.

TPKK Kanunu Türkiye’nin savaştan yeni çıktığı yıllara ve dünya ekonomisinin büyük sıkıntı yaşadığı 1929 “Dünya Ekonomik Krizi” dönemine denk gelmektedir. Ayrıca 1929 yılı “Lozan Barış Antlaşmasına” göre Osmanlı Devleti’ne ait devralınan borçların ödemelerinin de başlangıç tarihidir. Türkiye buna rağmen o dönem uyguladığı ekonomik politikalarla dış ticaret açığını kapatmıştır. TPKK kanunu 1932 sonrası devletçi sanayileşme politikalarının başlangıcını teşkil etmiştir (Seyit, t.y.).

Cumhuriyetin kuruluşundan 1930 yılında TCMB’nin kuruluşuna kadar geçen sürede çok sayıda ulusal banka kurulmuştur.1930’lu yılların başından itibaren Türkiye’de özel kesimin desteklenmesi yoluyla sanayileşme politikası bırakılmış ve kamu kuruluşlarıyla ekonomik kalkınma politikaları uygulanmaya başlamıştır.

1945 yılından itibaren özel bankacılık gelişmeye başlamış ve şube sayıları artmıştır.1950’li yıllarda Türk ekonomisinde yaşanan sıkıntılar bankacılık sektöründe de etkisini göstermiştir. Bu dönemde çok sayıda banka faaliyetlerine son vermiştir.

1960 ve 1980 yılları arasında ticari banka kurulması sınırlandırılmış, ihtisas bankacılığı, kalkınma bankacılığı ve yatırım bankacılığı önemli hale gelmiştir. Holding bankacılığı da bu dönemde gelişme imkanı bulmuştur.

24 Ocak 1980 kararları Türkiye’de pek çok değişikliğin başladığı bir dönemdir. Ekonomide dışa açılma dönemi başlamış, faizlerin piyasada serbest olarak belirlenmesi başlamış, ihracata dayalı ekonomik büyüme modeli uygulanmaya başlamıştır.

1985 yılında “İstanbul Menkul Kıymetler Borsası”nın (2013 yılında adı Borsa İstanbul olarak değiştirilmiştir) kurulması, “Tek Düzen Hesap Planı”na geçilmesi, 1989 yılında “Türk Parası Kıymetini Koruma Hakkında 32 Sayılı Kararı”nın yürürlüğe konulması 24 Ocak Kararları’ndan sonraki önemli değişikliklerdir.

1990’lı yıllarda kaynak toplamak için bankalar şube sayılarını arttırmaya başlamıştır.2001 Yılında yaşanan krizde bankacılık sektörü ağır darbe almıştır. Bankaların likidite krizi yaşaması, faizlerin aşırı yükselmesi ve döviz kurlarındaki yükselme banka ve şube sayılarının azalması ve çok sayıda banka personelinin işsiz kalması ile sonuçlanmıştır. Yaşanan bu ağır ve olumsuz sonuçların sebepleri arasında bankaların sahip olduğu sermayelerin yetersizliği, yüksek oranda açık pozisyon alınmış olması, aktif kalitesinin düşük olması sayılabilir (Sümer, 2016, s. 490).

1999 Yılında kurulmuş olan BDDK 2001 Yılında yaşanan krizden sonra bankacılık sektörünü sağlamaştırıcı önlemler almıştır. Yapılan yasal düzenlemeler, BDDK ve TMSF’nin bağımsız çalışmaları ile günümüzde bankacılık sektörü güçlü sermaye yapısı ve kaliteli aktif yapısı ile faaliyet göstermektedir.

1.2.3. Günümüz Türk Bankacılık Sektörü

BDDK 2020 yılı verilerine göre Türk bankacılık sektöründe 14 adet kalkınma ve yatırım bankası, iki adet TMSF’ye devredilmiş banka, altı adet katılım bankası ve 32 adet mevduat bankası olmak üzere toplam 54 adet banka faaliyet göstermektedir (BDDK, t.y.).

Tablo 1. Kalkınma Bankaları(BDDK, 2021)

Kamusal Sermayeli Kalkınma ve Yatırım Bankaları

İller Bankası A.Ş

Türkiye İhracat Kredi Bankası A.Ş.

Türkiye Kalkınma ve Yatırım Bankası A.Ş.

Özel Sermayeli Kalkınma ve Yatırım Bankaları

Aktif Yatırım Bankası A.Ş.

Diler Yatırım Bankası A.Ş.

Golden Global Yatırım Bankası A.Ş.

GSD Yatırım Bankası A.Ş

İstanbul Takas ve Saklama Bankası A.Ş.

Nurol Yatırım Bankası A.Ş.

Türkiye Sınai Kalkınma Bankası A.Ş.

Tablo 2. (Devamı)

Yabancı Sermayeli Kalkınma ve Yatırım Bankaları

Bank of America Yatırım Bank A.Ş.
BankPozitif Kredi ve Kalkınma Bankası A.Ş.
Pasha Yatırım Bankası A.Ş.
Standard Chartered Yatırım Bankası Türk A.Ş.

Tablo 3. Katılım Bankaları(BDDK, 2021)

Albaraka Türk Katılım Bankası A.Ş.
Kuveyt Türk Katılım Bankası A.Ş.
Türkiye Emlak Katılım Bankası A.Ş.
Türkiye Finans Katılım Bankası A.Ş.
Vakıf Katılım Bankası A.Ş.
Ziraat Katılım Bankası A.Ş.

Tablo 4. TMSF'ye Devrolunan Bankalar(BDDK, 2021)

Adabank A.Ş.
Birleşik Fon Bankası A.Ş.

Tablo 5. Mevduat Bankaları(BDDK, 2021)

Kamusal Sermayeli Mevduat Bankaları

Türkiye Cumhuriyeti Ziraat Bankası A.Ş.
Türkiye Halk Bankası A.Ş.
Türkiye Vakıflar Bankası T.A.O.

Özel Sermayeli Mevduat Bankaları

Akbank T.A.Ş.
Anadolubank A.Ş.
Fibabanka A.Ş.
Şekerbank T.A.Ş.
Turkish Bank A.Ş.
Türk Ekonomi Bankası A.Ş.
Türkiye İş Bankası A.Ş.
Yapı ve Kredi Bankası A.Ş.

Yabancı Sermayeli Bankalar

Türkiye'de Kurulmuş Yabancı Sermayeli Bankalar

Alternatifbank A.Ş.
Arap Türk Bankası A.Ş.
Bank of ChinaTurkey A.Ş.
Burgan Bank A.Ş.
Citibank A.Ş.
Denizbank A.Ş.
Deutsche Bank A.Ş.
HSBC Bank A.Ş.
ICBC Turkey Bank A.Ş.
ING Bank A.Ş.
MUFG Bank Turkey A.Ş.
Odea Bank A.Ş.
QNB Finansbank A.Ş.
Rabobank A.Ş.
Turkland Bank A.Ş.
Türkiye Garanti Bankası A.Ş.

Tablo 6. (Devamı)

Türkiye’de Şube Açan Yabancı Sermayeli Bankalar

Bank Mellat
Habib Bank Limited
IntesaSanpaoloS.p.A.
JPMorgan Chase Bank N.A
SociétéGénérale(SA)

1.3. Bankaların Sınıflandırılması

Bankalar faaliyetlerine göre ve sermaye sahiplik durumuna göre iki ana grupta incelenebilir.

1.3.1. Faaliyetlerine Göre Bankalar

Faaliyetlerine göre bankalar mevduat bankaları, yatırım bankaları, kalkınma bankaları, katılım bankaları ve merkez bankası olmak üzere beş grupta incelenebilir.

Mevduat Bankaları

Tasarruf sahiplerinden mevduat toplayarak kaynak sağlayan, sağladıkları bu kaynağı kar etmek amacıyla belli bir ücret karşılığı (faiz) kredi olarak gerçek ve tüzel kişi müşterilerine ödünç olarak veren bankalardır. Banka mevduata daha düşük faiz oranı krediye ise daha yüksek faiz oranı uygulayarak aradaki farktan kar yapar. Banka mevduatı alırken de kredi verirken de müşteri ile anlaşarak geri ödenmek üzere bir vade belirler. Vade sonunda banka mevduat sahibi müşteriye anapara ve faizini, kredi kullanan müşteride bankaya anapara ve faizini ödemek yükümlülüğündedir.

Mevduat Bankalarının İşlevleri

Mevduat toplamak, kredi vermek, kaydi para yaratmak, kredi kartı hizmeti vermek, kiralık kasa hizmeti vermek, EFT, havale, fatura ödemesi vb. hizmetleri vermektir.

Yatırım Bankaları

Tahvil veya hisse senedi ihraç ederek veya finansal kuruluşlardan kredi sağlayarak firmalara orta ve uzun vadeli kredi veren bankalardır. Yatırım bankalarının kaynak sağlayabilmeleri için gerekli tahvil veya hisse senedi ihraç işlemlerini gerçekleştirebilmeleri için sermaye piyasalarına ihtiyaç vardır.

Türkiye’de ilk kurulan yatırım bankası Türkiye Sınai Kalkınma Bankası’dır. Türkiye’de yüksek enflasyon ve ekonomik istikrarsızlıklar gibi nedenlerden dolayı yatırım bankacılığı çok fazla gelişme imkanı bulamamıştır.

Yatırım Bankalarının İşlevleri

Şirketlerin ihraç ettiği hisse senetlerinin satışına aracılık etmek, şirketler için özelleştirme ve birleştirme işlemleri yapmak, ticari şirketler için kontrgaranti ve akreditif gibi dış ticaret hizmetleri vermek, teminat mektubu ve sigorta hizmeti vermek, danışmanlık hizmeti vermektir.

Kalkınma Bankaları

Ekonomik kalkınmayı desteklemek için kar amacı gütmeyen sadece ülkenin gelişimini desteklemek amacıyla firmalara orta ve uzun vadeli kredi imkanı sağlayan bankalardır. Bu bankalar sektör ve projeleri inceleyerek uygun bulunması durumunda firmaları kuruluştan itibaren faaliyet süreleri boyunca kredilendirirler. Kalkınma bankacılığı ve yatırım bankacılığı benzerle beraber en temel farkları kalkınma bankacılığının sermaye piyasası yeterli uzmanlığa ulaşmamış olan ülkelerde aktif rol oynamasıdır. Kalkınma bankaları kaynaklarını devletten, merkez bankası kaynaklarından, uluslararası finansal kuruluşlardan sağlarlar.

Kalkınma Bankalarının İşlevleri

Firmalara orta ve uzun vadeli kredi sağlamak, sanayi sektörünün gelişmesine ve ekonomik kalkınmaya destek olmak, sektör raporları hazırlamak, yeni yatırım alanları belirlemek, faktoring yapmak, şirket birleşmeleri ve değerlemeleri yapmak, yatırım teşviki vermek.

Katılım Bankaları

Müslüman nüfusun yoğun olduğu ülkelerde faizsiz bankacılık hizmeti veren kurumlardır. Bu bankaların işleyiş ve yapısı mevduat bankalarına benzerle birlikte ücret uygulamasında faiz kesinlikle kullanılmaz. Bu sistemde alınan ve verilen ücret “kar payı” olarak isimlendirilir. Sistemin işleyişinde tasarruf sahiplerinden toplanan mevduatın karşılığında proje finansmanı yapılır. Projelerin her zaman kar etmesi mümkün olmadığı için kar payı verilmesi her zaman mümkün olmayabilir. Tasarruf sahiplerinden toplanan mevduatla finansman ihtiyacı olan müşterinin ihtiyacı olan mal peşin olarak alınarak müşteriye vadeli olarak satılır. Ayrıca ortaklık ve kiralama şeklinde fonlama modelleri de kullanılır. Katılım bankalarında yapılacak işlemler için fetva kurulundan kuran ve sünnete uygunluk onayı alınır.

Katılım Bankalarının İşlevleri

Çek kullanma, havale ve EFT gibi işlemlerin yapıldığı kar veya zarar payı verilmeyen cari hesap hizmeti, kar veya zarar payı verilen katılım hesabı hizmeti, satıcıdan müşterisinin ihtiyacı olan hammadde, ürün, hizmet vb. peşin satın alarak müşteriye vadeli olarak sattığı murabaha adı verilen fonlama hizmeti, mudarebe adı verilen girişimcilerin projelerine sermaye koyarak ortaklık kurulması yoluyla fon kullandırma hizmeti, gayrimenkul veya makine gibi kıymetlerin peşin olarak banka tarafından satın alınarak müşteriye belli bir süre için kiraya verildiği ve süre bitiminde mülkiyetin müşteriye geçtiği icare hizmeti, yatırımcıların büyük projeleri için sertifika ihracı yapmalarına aracılık yapma hizmeti olan sukuk çıkarma hizmetidir.

Merkez Bankası

Modern bankacılığın başladığı yıllarda bütün ticari bankaların kağıt para basma yetkisi varken daha sonra bu yetkinin tek bir bankaya verilmesinin daha doğru olduğu düşüncesinin hakim olmasıyla merkez bankaları ortaya çıkmıştır. Merkez bankası; banknot ihracı, fiyat istikrarı, devlet adına borç ve alacak işlemleri yapmak, faiz oranlarını belirlemek, bankalara kredi kullandırmak, bankaların takas ve EFT gibi işlemlerini gerçekleştirmek, para arzını kontrol etmek gibi çok sayıda görevi olan ana devlet bankasıdır.

Osmanlı Devleti'nde merkez bankası görevlerini yerine getiren ilk banka Osmanlı Bankasıdır. Osmanlı Bankası kurulmadan önce ise para ve kredi işlemlerinin düzenlenmesi, ödemelerin gerçekleştirilmesi, altın ve döviz işlemlerinin yönetilmesi darphane, loncalar, vakıflar ve bedestenler tarafından yapılmıştır. Cumhuriyetin ilanından sonra ise; 1928 yılında Hollanda Merkez Bankası Üyesi Dr. G. Vissering, Türkiye'ye gelerek hazırladığı raporda bağımsız bir merkez bankasının gerekliliğini belirtmiştir. 1929 yılında da İtalyan Uzman Kont Volpi Türk parasında istikrarının sağlanması için merkez bankası kurulmasının gerekliliğini belirtmiştir. Bu gelişmelerden sonra Hükümet Lozan Üniversitesi'nden Prof. Leon Morf'un katkılarıyla Merkez Bankası yasa tasarısı hazırlatmıştır. Tasarı Türkiye Büyük Millet Meclisi tarafından 11 Haziran 1930 tarihinde kabul edilmiştir. 1715 sayılı Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası Kanunu adı ile 30 Haziran 1930 tarihinde Resmi Gazete'de yayımlanmıştır. Merkez Bankası 3 Ekim 1931 tarihinde faaliyetlerine başlamıştır (Merkez Bankası Tarihçesi, t.y.).

Merkez Bankasının İşlevleri

Türk parasının değerini korumak için gereken önlemleri almak, açık piyasa işlemleri ve türev işlemler yapmak, munzam karşılık oranlarını belirlemek, reeskont işlemleri yapmak, finansal sistemin istikrarı için gerekli düzenlemeleri yapmak, hükümetin ekonomik müşavirliğini yapmak, finansal sistem hakkında hükümete görüş vermek.

Merkez Bankasının Yetkileri

Banknot ihracı yapmak, para politikasını belirlemek ve para politikası araçlarını kullanmak, gerek olması durumunda Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu'na avans vermek, bankalara kredi vermek, bankaların müşterilerine uygulayacakları kredi ve mevduat faiz oranlarını bankalardan istemek, bankalar ve diğer finansal kuruluşlardan gerek duyduğu belge, bilgi ve raporları istemektir.

1.3.2. Sermaye Sahiplerine Göre Bankalar

Devlet Bankaları

Sermayelerinin tamamı veya çoğunluğu devlete veya kamu tüzel kişiliklerine ait olan bankalardır.

Özel Bankalar

Sermayelerine özel şahıs veya özel kuruluşların sahip olduğu bankalardır.

Yabancı Sermayeli Bankalar

Sermayedarın ağırlıklı olarak yabancı yatırımcılardan oluştuğu bankalardır.

1.4. Bankacılık Sektörünün İşlevleri

Bankaların işlevleri 5411 Sayılı Bankalar Kanununun dördüncü maddesinde açıklanmıştır. İlgili kanun maddesine göre bankaların yaptıkları faaliyetler: Mevduat kabulü, katılım fonu kabulü, nakdi kredi kullandırma, gayrinakdikredi kullandırma, nakdi ve kaydifon transferi işlemleri, kredi kartları vebanka kartları hizmetleri, kambiyo işlemleri, kıymeti maden işlemleri, sermaye piyasası araçlarına aracılık hizmeti, yatırım danışmanlığı, Hazine Müsteşarlığı ve/veya Merkez Bankası ve kuruluş birlikleri nezdinde oluşturulan bir sözleşme kapsamında üstlenilen yükümlülükler çerçevesinde alım satım işlemlerine ilişkin piyasa yapıcılığı, faktoring işlemleri, forfating işlemleri, bankalararası para piyasası işlemleri, finansal kiralama işlemleri, sigorta acenteliği hizmetleridir. (URL-2).

1.5. Bankacılık Kavramları

Bankacılık sektöründe en sık kullanılan temel kavramlardan bazıları aşağıda açıklanmıştır.

1.5.1. Mevduat

Gerçek veya tüzel kişilerin geri almak üzere bankaya yatırdıkları paraya mevduat denir.

1.5.2. Repo

Bankaların hazine bonosu veya devlet tahvili gibi menkul kıymetleri geri alım taahhüdü ile belirli bir vade için müşteriye satması işlemidir. Bankaların kaynak toplama türlerinden biri olup vade sonunda müşteriye anapara ve faiz ödenir.

1.5.3. Nakit Kredi

Nakit ihtiyacı olan kişi veya kuruluşların belirli şartlarla geri ödeme taahhüdü ile bankalardan nakit para olarak borç almasıdır.

1.5.4. Gayrimakdi Kredi

İthalat akreditif kredisi, harici garanti, teminat mektupları gibi bankadan nakit fon çıkışı olmayan kredilerdir. Bu kredilerde banka kendi kredibilitesini kullanarak müşteri lehine taahhüt altına girer.

1.5.5. Havale

Bir bankanın şubeleri arasında veya bir şubede farklı hesaplar arasında para gönderilmesi işlemidir.

1.5.6. Elektronik Fon Transferi

Türkiye'deki bankalar arasında TCMB aracılığıyla TP fon transferi işleminin elektronik ortamda yapıldığı bir sistemdir.

1.5.7. Virman

Bir müşterinin aynı şubedeki kendi hesapları arasında yapılan para aktarma işlemidir.

1.5.8. Uluslararası Hesap Numarası

IBAN (International Bank AccountNumber) uluslararası bankacılık sisteminde kullanılmak üzere oluşturulmuş uluslararası hesap numarasıdır. IBAN hem yurtiçi para transferlerinde hem de yurt dışı para transferlerinde kullanılabilir. IBAN ile para transferi yaparken alıcı ile ilgili bütün bilgiler verilmiş olur ayrıca ilave bilgi vermeye gerek kalmamaktadır.

1.5.9. Provizyon

Bir müşterinin kendi hesabının olduğu şube dışındaki bir şubeden para çekmek istemesi durumunda veya bir müşterinin çek bedelini tahsil etmek için şubeye başvurması durumunda hesabın bağlı olduğu şubeden ödenecek tutar için hesabın ödemeye müsait olup olmadığı konusunda onay alınması işlemidir.

1.5.10. Valör

Faiz hesaplanmasının başladığı gündür. Genel olarak mevduat hesaplarında paranın hesaba yatırıldıktan sonraki ilk iş günü, kredi kullandırmalarında ise kredinin hesaba geçtiği gün valör günüdür.

1.5.11. Adat

Faiz hesaplamasında anaparanın gün sayısı ile çarpılıp yüze bölünmesiyle bulunan tutardır.

1.5.12. Basit Faiz

Anaparaya belli bir vade için faiz hesaplanmasıdır.

1.5.13. Bileşik Faiz

Faizin anaparaya dahil edilerek bu toplam tutar üzerinden faiz hesaplanmasıdır. Bir başka ifadeyle faize faiz hesaplanmasıdır.

1.6. Banka Bilançolarının Yönetimi

Bankalarda yapılan işlemler "Bankaların Muhasebe Uygulamalarına ve Belgelerin Saklanması İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik" ve BDDK tarafından çıkarılacak tebliğlere göre muhasebeleştirilir. Yapılan işlemlerin Türkiye Muhasebe Standartlarına (TMS) uygun olarak muhasebeleştirilmesi esastır. Bağlı ortaklık ve

iştiraklerin muhasebeleştirilmesi, kamuya açıklanacak finansal tablolar ile dipnotların düzenlenmesi ile ilgili usul ve esaslar BDDK tarafından çıkarılacak tebliğler ile belirlenir (Çoban Çelikdemir, İbiş ve Çatıkkaş, 2018, s. 73).

Bankalar bilgi işlem sistemlerine sürekli yatırımlar yaparak geliştirmektedirler. Bankaların çok gelişmiş olan bilgi işlem sistemleri sayesinde bankada bir işlem yapılıp fiş kesildiği an muhasebe kaydı oluşmaktadır. Bankadaki hesaba para yatırıldığında, kredi kullanıldığında, vergi ödemesi veya fatura ödemesi yapıldığında personel fişi kestiği an yapılan işlemin muhasebe kaydı oluşur. Bankalar çok şubeli işletmelerdir. Şubelerin birbirleri ile ve genel müdürlük ile yaptığı işlemler olmaktadır. Bu işlemler için bilançoda yer almayan ancak işlemler gerçekleştirilirken muhasebe kaydı oluşturulması için kullanılan “Şubeler Cari Hesabı” kullanılır. Bu hesaba bankalar iç faiz denilen şubeler cari faizi uygular. Bu uygulamayla şubelerin kar ve zararları hesaplanır. Türk parası (TP) ve Yabancı para (YP) olarak kullanılan bu hesap genel müdürlük ve şubelerin işlemleri birleştiğinde sıfırlanmaktadır.

Bankalarda YP cinsinden mevduatlar ve krediler bulunmaktadır. Bu hesaplar hem TP hem de YP cinsinden muhasebeleştirilir. Bankalar YP değerleri her ay sonu evalüasyon işlemine tabi tutarlar. Yani ay sonunda YP değerleri cari kurdan TP’ye çeviriler ve sonraki iş günü de aynı kurdan yeniden YP cinsine döndürürler. Böylece bilançoların daha gerçekçi olması sağlanmış olur.

Banka bilançolarında gayrinakdi krediler, ipotekler, verilen garantiler, taahhütler, rehinler, türev işlemler nazım hesaplarda izlenir. Nazım hesaplar bilanço dışı hesaplardır.

Bankaların kullandığı tek düzen hesap planı ve mali tablolar diğer işletmelerden farklı olup bankalara özeldir. Bankaların muhasebe uygulamaları BK 5411 sayılı kanunla düzenlenmiştir. Bankaların düzenleyeceği mali tablolar BDDK’nın “Bankaların Muhasebe Uygulamalarına ve Belgelerin Saklanması İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik”inde belirlenmiştir. Bankaların düzenlemesi gereken mali tablolar BDDK tarafından belirlenmiş olup; Bilanço ve nazım hesaplar, gelir tablosu, öz kaynak değişim tablosu, nakit akış tablosu ve kar dağıtım tablosundan oluşmaktadır (Hazar ve Babuşçu, 2018, s. 35).

Bilanço, belirli bir tarihteki ekonomik ve finansal durumu gösteren varlıkları, borçları ve öz kaynakları aktif ve pasif hesaplarda gerçek bir şekilde gösteren tablodur. Bilançonun aktif hesapları nakde dönüşüm hızına göre, pasif hesaplar ise ödenecek vadeye göre düzenlenir. Borç bakiye veren hesaplar aktifte, alacak bakiye veren hesaplar pasifte yer alır. Bilanço dışında izlenen nazım hesaplarda bankaya gelecekte yükümlülük doğurma

riski olan işlemler takip edilir. Gelir tablosu belirli bir tarihteki gelirler, maliyetler ve giderleri gösteren sonuçta da kar zarar gösteren tablolardır. Kar dağıtım tablosu karın nasıl dağıtıldığını gösteren tablodur. Nakit akış tablosu nakit ve nakit benzeri değerlerdeki değişiklikleri gösteren tablodur. Öz kaynak değişim tablosu ise öz kaynak kalemlerindeki artış ve azalışları gösteren tablodur. Öz kaynak yetersizliği bir banka için tasfiye nedenidir. Bu nedenle bankalar için karşılaşılabilecek risklere karşı güçlü bir öz kaynak yapısına sahip olmak çok önemlidir.

Tablo 5'te banka bilançolarındaki aktif hesap kalemleri, Tablo 6'da banka bilançolarındaki pasif hesap kalemleri, Tablo 7'de nazım hesaplar, Tablo 8'de kar zarar tablosu gelir ve gider kalemleri, Tablo 9'da kar veya zarar ve diğer kapsamlı gelir tablosu kalemleri gösterilmiştir.

Tablo 7. Banka Bilançolarındaki Aktif Hesap Kalemleri(BDDK, 2021)

I.FİNANSAL VARLIKLAR(NET)

1.1.Nakit ve Nakit Benzerleri

1.1.1.Nakit Değerler ve Merkez Bankası

1.1.2.Bankalar

1.1.3.Para Piyasalarından Alacaklar

1.1.4.Beklenen Zarar Karşılıkları(-)

1.2.Gerçeğe Uygun Değer Farkı Kar Zarar Yansıtılan finansal Varlıklar

1.2.1.Devlet Borçlanma senetleri

1.2.2.Sermayede Malı Temsil Eden Menkul Değerler

1.2.3.Diğer Finansal Varlıklar

1.3.Gerçeğe Uygun Değer Farkı Diğer Kapsamlı Gelire Yansıtılan Finansal Varlıklar

1.3.1.Devlet Borçlanma senetleri

1.3.2.Sermayede Malı Temsil Eden Menkul Değerler

1.3.3.Diğer Finansal Varlıklar

1.4.Türev finansal Varlıklar

1.4.1.Türev Finansal Varlıkların Gerçeğe Uygun Değer Farkı Kar Zarar Yansıtılan Kısım

1.4.2.Türev Finansal Varlıkların Gerçeğe Uygun Diğer Kapsamlı Gelire Yansıtılan Kısım

II.İTFA EDİLMİŞ MALİYETİ İLE ÖLÇÜLEN FİNANSAL VARLIKLAR(NET)

2.1.Krediler

2.2.Kiralama İşlemlerinden Alacaklar

2.3.Factoring Alacakları

2.4.İtfa edilmiş Maliyeti İle Ölçülen Diğer Finansal Varlıklar

2.4.1.Devlet Borçlanma senetleri

2.4.2.Diğer Finansal Varlıklar

2.5.Beklenen Zarar Karşılıkları(-)

Tablo 8.(Devamı)

III.SATIŞ AMAÇLI ELDE TUTULAN VE DURDURULAN FAALİYETLERE İLİŞKİN DURAN VARLIKLAR(NET)

3.1.Satış Amaçlı

3.2.Durdurulan Faaliyetlere İlişkin

IV.ORTAKLIK YATIRIMLARI

4.1.İştirakler(Net)

4.1.1.Özkaynak Yöntemine Göre Değerlenenler

4.1.2.Konsolide Edilmeyenler

4.2.Bağlı Ortaklıklar(Net)

4.2.1.Konsolide Edilmeyen Mali Ortaklıklar

4.2.2.Konsolide Edilmeyen Mali Olmayan Ortaklıklar

4.3.Birlikte Kontrol Edilen Ortaklıklar(İş Ortaklıkları)(Net)

4.3.1.Özkaynak Yöntemine Göre Değerlenenler

4.3.2.Konsolide Edilmeyenler

V.MADDİ DURAN VARLIKLAR(NET)

VI.MADDİ OLMAYAN DURAN VARLIKLAR(NET)

6.1.Şerefiye

6.2.Diğer

VII.YATIRIM AMAÇLI GAYRİMENKULLER(NET)

VIII.CARİ VERGİ VARLIĞI

IX.ERTELENMİŞ VERGİ VARLIĞI

X.DİĞER AKTİFLER (NET)

VARLIKLAR TOPLAMI

Tablo 9. Banka Bilançolarındaki Pasif Hesap Kalemleri(BDDK, 2021)

I.MEVDUAT

II.ALINAN KREDİLER

III.PARA PİYASALARINA BORÇLAR

IV.İHRAÇ EDİLEN MENKUL KIYMETLER(NET)

4.1.Bonolar

4.2.Varlığa Dayalı Menkul Kıymetler

4.3.Tahviller

V.FONLAR

5.1.Müstakrizlerin Fonları

5.2.Diğer

VI.GERÇEĞE UYGUN DEĞER FARKI KAR ZARAR YANSITILAN FİNANSAL YÜKÜMLÜLÜKLER

VII.TÜREV FİNANSAL YÜKÜMLÜLÜKLER

7.1.Türev Finansal Yükümlülüklerin Gerçeğe Uygun Değer Farkı Kar Zarara Yansıtılan Kısmı

7.2.Türev Finansal Yükümlülüklerin Gerçeğe Uygun DeğerFarkıDiğer Kapsamlı Gelire Yansıtılan Kısmı

VIII.FAKTORİNG YÜKÜMLÜLÜKLERİ

IX.KİRALAMA İŞLEMLERİNDEN YÜKÜMLÜLÜKLER(NET)

X.KARŞILIKLAR

10.1.Yeniden Yapılanma Karşılığı

10.2.Çalışan Hakları Karşılığı

10.3.Sigorta Teknik Karşılıkları(Net)

10.4.Diğer karşılıklar

XI.CARİ VERGİ BORCU

XII.ERTELENMİŞ VERGİ BORCU

XIII.SATIŞ AMAÇLI ELDE TUTULAN VE DURDURULAN FAALİYETLERE İLİŞKİN DURAN VARLIK BORÇLARI(NET)

13.1.Satış Amaçlı

13.2.Durdurulan Faaliyetlere İlişkin

XIV.SERMAYE BENZERİ BORÇLANMA ARAÇLARI

14.1.Krediler

14.2.Diğer Borçlanma Araçları

XV.DİĞER YÜKÜMLÜLÜKLER

Tablo 10. (Devamı)

XVI.ÖZKAYNAKLAR

- 16.1.Ödenmiş Sermaye
- 16.2.Sermaye Yedekleri
 - 16.2.1.Hisse Senedi İhraç Primleri
 - 16.2.2.Hisse Senedi İptal Karları
 - 16.2.3.Diğer Sermaye Yedekleri
- 16.3.Kar veya Zararda Yeniden Sınıflandırılmayacak Birikmiş Diğer Kapsamlı Gelirler veya Giderler
- 16.4.Kar veya Zararda Yeniden Sınıflandırılacak Birikmiş Diğer Kapsamlı Gelirler veya Giderler
- 16.5.Kar Yedekleri
 - 16.5.1.Yasal yedekler
 - 16.5.2.Statü Yedekleri
 - 16.5.3. Olağanüstü Yedekler
 - 16.5.4.Diğer Kar Yedekleri
- 16.6.Kar veya Zarar
 - 16.6.1.Geçmiş Yıllar Kar veya Zararı
 - 16.6.2.Dönet Net Kar veya Zararı

YÜKÜMLÜLÜKLER TOPLAMI

Tablo 11. Nazım Hesaplar(BDDK, 2021)

A.BİLANÇO DIŞI YÜKÜMLÜLÜKLER

1.GARANTİ VE KEFALETLER

- 1.1.Teminat Mektupları
- 1.2.Banka Kredileri
 - 1.2.1.İthalat kabul Kredileri
 - 1.2.2.Diğer Banka Kabulleri
- 1.3.Akreditifler
- 1.4.Garanti Verilen Prefinansmanlar
- 1.5.Cirolar
- 1.6.Menkul Kıymet İhracı satın alma Garantileri
- 1.7.Faktoring Garantileri
- 1.8.Diğer Garantiler
- 1.9.Diğer Kefaletler

2.TAAHHÜTLER

- 2.1.Cayılamaz Taahhütler
 - 2.1.1.Vadeli Aktif Değerler Alım Satım Taahhütleri
 - 2.1.2.Vadeli Mevduat Alım Satım Taahhütleri
 - 2.1.3.Menkul Kıymet İhracı Aracılık Taahhütleri
 - 2.1.4.Zorunlu Karşılık Ödeme Taahhüdü
 - 2.1.5.Çekler İçin Ödeme Taahhütleri
 - 2.1.6.İhracat Taahhütlerinden Kaynaklanan Vergi ve Fon Taahhütleri
 - 2.1.7.Kredi Kartı Harcama Limit Taahhütleri
 - 2.1.8.Açığa Menkul Kıymet Satış Taahhütlerinden Alacaklar
 - 2.1.9.Açığa Menkul kıymet Satış Taahhütlerinden Borçlar
- 2.2.Cayılabılır Taahhütler
 - 2.2.1.Cayılabılır Kredi Tahsis Taahhütleri
 - 2.2.2.Diğer Cayılabılır Taahhütler

III.TÜREV FİNANSAL ARAÇLAR

- 3.1.Riskten Koruma Amaçlı Türev Finansal araçlar
 - 3.1.1.Gerçeğe Uygun Değer Riskinden korunma Amaçlı işlemler
 - 3.1.2.Nakit Akış Riskinden Korunma Amaçlı İşlemler
 - 3.1.3.Yurtdışındaki Net Yatırım Riskinden Korunma Amaçlı İşlemler

Tablo 12. (Devamı)

3.2.Alım Satım Amaçlı İşlemler
3.2.1.Vadeli Döviz Alım Satım İşlemleri
3.2.2.Para ve Faiz Swap İşlemleri
3.2.3.Para, Faiz ve Menkul Değer Opsiyonları
3.2.4.Futures Para İşlemleri
3.2.5.Futures Faiz Alım Satım İşlemleri
3.2.6.Diğer
B.EMANET VE REHİNLİ KIYMETLER
IV.EMANET KIYMETLER
4.1.Müşteri Fon ve Portföy Mevcutları
4.2.Emanete Alınan Menkul Değerler
4.3.Tahsile Alınan Çekler
4.4. Tahsile Alınan Ticari Senetler
4.5.Tahsile Alınan Diğer Kıymetler
4.6.İhracına Aracı Olunan Kıymetler
4.7.Diğer Emanet Kıymetler
V.REHİNLİ KIYMETLER
5.1.Menkul Kıymetler
5.2.Teminat Senetleri
5.3.Emtia
5.4.Gayrimenkul
5.5.Diğer Rehinli Kıymetler
VI.KABUL EDİLEN AVALLER VE KEFALETLER

Tablo 13. Kar Zarar Tablosu Gelir ve Gider Kalemleri(BDDK, 2021)

GELİR VE GİDER KALEMLERİ
I.FAİZ GELİRLERİ
1.1.Kredilerden Alınan Faizler
1.2.Zorunlu Karşılıklardan Alınan Faizler
1.3.Bankalardan Alınan Faizler
1.4.Para Piyasası İşlemlerinden Alınan Faizler
1.5.Menkul Değerlerden Alınan Faizler
1.6.Finansal Kiralama Faizleri
1.7.Diğer Faiz Gelirleri
II.FAİZ GİDERLERİ
2.1.Mevduata Verilen Faizler
2.2.Kullanılan Kredilere Verilen Faizler
2.3.Para Piyasası İşlemlerine Verilen Faizler
2.4.İhraç edilen Menkul Kıymetlere Verilen Faizler
2.5.Kiralama Faiz Giderleri
2.6.Diğer Faiz Giderleri
III. NET FAİZ GELİRİ(FAİZ GELİRLERİ - FAİZ GİDERLERİ)
IV. NET ÜCRET VE KOMİSYON GELİRLERİ VE GİDERLERİ
4.1.Alınan Ücret ve Komisyonlar
4.2.Verilen Ücret ve Komisyonlar
V. TEMETTÜ GELİRLERİ
VI. TİCARİ KAR/ZARAR(NET)
6.1.Sermaye Piyasası İşlemleri Kar/Zararı
6.2.Türev Finansal İşlemlerden Kar/Zarar
6.3.Kambiyo İşlemleri Kar/Zarar
VII. DİĞER FAALİYET GELİRLERİ
VIII. FAALİYET BRÜT KARI(III + IV+ V+ VI+ VII)
IX. NET PARASAL POZİSYON KAR ZARARI
X. SÜRDÜRÜLEN FAALİYETLER VERGİ KARŞILIĞI
10.1.Cari Vergi Karşılığı

Tablo 14. (Devamı)

10.2.Ertelenmiş Vergi Gider Etkisi(+)
10.3.Ertelenmiş Vergi Gelir Etkisi(-)
XI. SÜRDÜRÜLEN FAALİYETLER NET DÖNEM KAR ZARARI
XII. DURDURULAN FAALİYETLERDEN GELİRLER
12.1.Satış Amaçlı Elde Tutulan Duran Varlık Gelirleri
12.2.İştirak, Bağlı Ortaklık,İş Ortaklığı Satış Karları
XIII. DURDURULAN FAALİYETLERDEN GİDERLER
13.1. Satış Amaçlı Elde Tutulan Duran Varlık Giderleri
13.2.İştirak.Bağlı Ortaklık,İş Ortaklığı Satış Zararları
XIV. DURDURULAN FAALİYETLERDEN VERGİ ÖNCESİ KAR-ZARAR(XII-XIII)
XV. DURDURULAN FAALİYETLER VERGİ KARŞILIĞI
15.1.Cari Vergi Karşılığı
15.2.Ertelenmiş Vergi Gider Etkisi(+)
15.3.Ertelenmiş Vergi Gelir Etkisi(-)
XVI. DURDURULAN FAALİYETLER DÖNEM NET KAR ZARARI
XVII. DÖNEM NET KARI/ZARARI

Tablo 15. Kar veya Zarar ve Diğer Kapsamlı Gelir Tablosu (BDDK, 2021)

I. DÖNEM KAR/ZARARI
II. DİĞER KAPSAMLI GELİRLER
2.1.Kar veya Zararda Yeniden Sınıflandırılmayacaklar
2.1.1.Maddi Duran Varlıklar Yeniden Değerleme Artışları/Azalışları
2.1.2.Maddi Olmayan Duran Varlıklar Yeniden Değerleme artışları/Azalışları
2.1.3.Tanımlanmış Fayda Planları Yeniden Ölçüm Kazançları/Kayıpları
2.1.4.Diğer Kar veya Zarar Olarak Yeniden Sınıflandırılmayacak Diğer Kapsamlı Gelir Unsurları
2.1.5.Kar veya Zararda Yeniden Sınıflandırılmayacak Diğer Kapsamlı Gelire İlişkin Vergiler
2.2.Kar veya zararda Yeniden Sınıflandırılacaklar
2.2.1.Yabancı Para Çevirim Farkları
2.2.2.Gerçeğe Uygun Değer Farkı Diğer Kapsamlı Gelire Yansıtılan Finansal Varlıkların Değerleme Gelirleri/Giderleri
2.2.3.Nakit Akış Riskinden korunma Gelirleri/Giderleri
2.2.4.Diğer Kar veya Zarar Olarak Yeniden Sınıflandırılacak Diğer Kapsamlı Gelir Unsurları
2.2.5.Kar veya Zararda Yeniden Sınıflandırılacak Diğer Kapsamlı Gelire İlişkin Vergiler
III. TOPLAM KAPSAMLI GELİR (DÖNEM KAR/ZARARI + DİĞER KAPSAMLI GELİRLER)

1.6.1. Likidite Yönetimi

Bankaların topladıkları mevduatlar bankanın yükümlülüklerini oluşturur. Bankaların finansal yükümlülüklerini vadelerinde yerine getirebilmeleri durumuna likidite denir. Bankaların yükümlülüklerini vadelerinde yerine getirebilmek için yeterli likiditeye sahip olamama ihtimaline de likidite riski denir. Bankaların sahip olduğu ekonomik değerler bütün finansal yükümlülükleri yerine getirmek için yeterli olsa bile bu varlıklar likit değilse yükümlülüklerin kısa vadede yerine getirilememesine neden olacağı için bankanın iflas etmesi söz konusu olabilir. Bankalar varlık vadelerini kısaltarak, borç vadelerini uzatarak veya verdikleri kredi miktarını azaltarak likiditelerini arttırabilirler (Likidite, t.y.).

Yükümlü miktarda mevduat çıkışıyla karşılaşan bir banka TCMB'den veya bankalar arası piyasadan borçlanabilir, sahip olduğu menkul kıymetleri piyasa fiyatlarından satışa gidebilir veya kullandırılmış olduğu kredileri vadelerinden önce geri isteyebilir. TCMB veya

bankalar arası piyasadan borçlanabilmek için bankanın daha önceden TCMB'ye vermiş olduğu teminatların olması gerekir.

Likidite yönetimi bankaların yeterli likidite maliyeti ile likit olmama maliyetini dengeleme çalışmalarını kapsar. Bankalar vade uyumsuzluğundan kaynaklanan likidite riskine karşı ve yükümlülüklerini yerine getirebilmek için en uygun maliyetle likit varlıklar tutmalıdırlar. Likidite yönetimi ortaya çıkabilecek yeni riskler veya mevcut risklerdeki artışlara karşı bankaların faaliyetlerine devam edebilmeleri için gerekli ortamı sağlamaktadır. (Akkaya ve Azimli, 2018, s. 36).

1.6.2. Aktif – Pasif Yönetimi

Bankaların amacı kar yapmaktır. Bankalar kar hedeflerine ulaşabilmek için yüksek faizle verdikleri kredi rakamını arttırmak isterler. Kredi fonlama rakamını arttırabilmek için de daha fazla mevduat toplamaları gerekir. Mevduata uygulanan faiz oranı ne kadar düşük, krediye uygulanan faiz oranı ne kadar yüksek olursa bankaların kar oranları da o kadar yüksek olur. Ancak kullanılan her kredinin müşteri tarafından geri ödenmeme riski olduğu için verilecek kredilerin tahsisinin en doğru şekilde yapılması gerekmektedir. Bankanın aktif ve pasifinin yönetilebilmesi için öncelikle bankanın aktif ve pasif yapısı ile gelir ve giderlerinin iyi bilinmesi gerekir. Bankanın varlık edinirken ne kadar riske gireceğinin yönetilmesi aktif yönetimidir. Kaynakların en az maliyetle sağlanması için yapılan yönetime de pasif yönetimi denir.

1.6.3. Sermaye Yönetimi

Bankanın sermayesinin ne kadar olması gerektiği ve sermayenin nasıl değerlendirilip yönetileceğinin belirlenmesidir. Banka sermayesi ne kadar güçlü olursa iflas riskine karşı da o kadar güçlü olur.

1.7. Bankaların Risk Unsurları

1.7.1. Faiz Riski

Bankalar topladıkları mevduata faiz öderler. Kullandıkları kredilerden de faiz alırlar. Kredilerden aldıkları faiz geliri mevduata ödedikleri faiz giderinden fazla olduğu sürece aradaki fark bankanın kar kalemine yazılır. Ancak bankaların ortalama mevduat vadeleri ve ortalama kredi vadeleri genellikle birbirine uyumlu değildir. Bu da piyasa faiz oranlarını önemli hale getirmektedir. Ülkemizde mevduatların büyük çoğunluğu kısa

vadeli. Piyasa faiz oranları yükseldiğinde bankaların kaynak maliyeti artmaktadır. Bu durumda düşük faizle verilmiş spot krediler ve eşit taksitli kredilerden bankaların elde ettiği gelir azalmakta hatta zarar etmesi söz konusu olabilmektedir. Piyasa faizlerinde oluşabilecek değişikliklerden kaynaklanacak gelir kaybı riskine karşılık bankalar mevduat ve kredi vadelerini en doğru şekilde yönetmelidirler.

1.7.2. Kur Riski

Banka bilançolarında kaynakların yani borç kalemlerinin ağırlıklı olarak döviz cinsinden oluşması alacakların ise ağırlıklı TL cinsinden olması durumuna “Açık Pozisyon” denir. Tersine duruma ise “Uzun Pozisyon” denir. Kurların yükselmesi durumunda açık pozisyon almış bir banka borçların artması nedeniyle zarar edebilecektir.

1.7.3. Likidite Riski

Bankalar güvene dayanan kuruluşlardır. Herhangi bir nedenle bankaya duyulan güvenin azalması söz konusu olduğunda mevduat sahipleri mevduatlarını geri isteyebilirler. Bankalar borç almış oldukları mevduatı ödemek zorunda kalırken kredi olarak verdikleri paraları ve diğer varlıklarını kısa sürede nakde döndüremezler. Ayrıca bankaların kendilerine fon yaratmak için kullanmış oldukları kredileri vadelerinde ödeyebilecek kaynak bulamamaları veya bu kredileri refansman yapamamaları da bankaları likidite sıkıntısına sokabilir. Bir bankanın likidite sıkıntısına girmesi bankanın iflasına neden olabilecek en büyük tehlikedir.

1.7.4. Kredi Riski

Bankaların kullandığı her kredinin geri dönmeme riski vardır. Kredi kullanan müşterilerin yükümlülüklerini yerine getirmeyerek anapara ve faiz borçlarını vadelerinde ödememeleri riski kredi riskidir. Kullanılan kredinin geri dönmemesi hem faiz gelirinin hem de anaparanın kaybedilmesi demektir. Geri dönmeyen kredi miktarının artması bankanın zarar etmesine ve mali yapısının bozulmasına neden olur.

1.7.5. Yönetim Riski

Banka yöneticilerinin tecrübesizliğinden ve yetersizliğinden kaynaklanan risklerdir. Yanlış alınan yönetici kararları bir bankanın zarar etmesine neden olabileceği gibi bankanın iflasına neden olabilecek sonuçların ortaya çıkmasına da neden olabilir. Krediler,

yatırımlar, likidite, personelin seçilmesi, fiyatların belirlenmesi vb. konularda yöneticiler tarafından alınacak yanlış kararlar banka için risk oluşturur.

1.7.6. İtibar Riski

Banka, banka sahipleri veya üst düzey yöneticiler hakkında çıkan olumsuz haberler, açılan davalar, bankanın hizmet kalitesinin düşüklüğü vb. itibarın zedelenmesine neden olacağı için itibar bankacılıkta önemli bir risk unsurudur.

BÖLÜM 2

BANKACILIK SEKTÖRÜNDE MEVDUAT

Bankalar finansal piyasalarda üstlendikleri görevler itibariyle hem finansal piyasalar için hem de ekonomi için oldukça önemlidirler. Bankaların ana görevleri topladıkları mevduata karşılık finansal ihtiyacı olan gerçek ve tüzel kişilere kredi vermektir. Bankaların borçlanma türleri mevduat toplama, kredi kullanma ve tahvil ihracı olup en çok kaynak sağlanan borçlanma türü mevduat toplayarak borçlanmaktır.

Bu bölümde mevduatın tanımı, mevduat türleri, mevduatta zamanaşımı, mevduat munzam karşılık oranı, mevduat güvencesi ve Tasarruf Mevduat Sigorta Fonu, mevduatta gizlilik müşteri sınırları ve banka sınırları konuları açıklanmıştır.

2.1. Mevduat

Türk Dil Kurumu(TDK)'nda mevduat; *“Belli bir süre sonunda veya istenildiğinde çekilmek üzere bankalara faizle yatırılan para”*olarak tanımlanmıştır (TDK, t.y.). 5411 sayılı Bankacılık Kanunu'nun 3. maddesine göre ise mevduat: *“Yazılı ya da sözlü olarak veya herhangi bir şekilde halka duyurulmak suretiyle ivazsız veya bir ivaz karşılığında istendiğinde ya da belli bir vadede geri ödenmek üzere kabul edilen para”*yifade eder (Yücel, 2010, s. 468).

Mevduatın izlendiği hesaplara mevduat hesabı, tasarruf hesabı veya alacaklı cari hesap denir. Mevduat sahibi bu hesaptan en fazla yatırdığı tutar kadar para çekebilir. Mevduatını bankaya yatıran tasarruf sahipleri gelir elde etmek, paralarının güvende olmasını sağlamak veya para biriktirmek amacıyla paralarını bankaya yatırır.

5411 Sayılı BK.60. maddesi mevduat ve katılım fonu kabulünü *“Kredi kuruluşları ile özel kanunlarına göre yetkili olanlar dışında hiçbir gerçek veya tüzel kişi, aslen veya fer'an meslek edinerek mevduat veya katılım fonu kabul edemez, ticaret unvanları ve kamuya yapacakları açıklamalar ile ilân ve reklamlarında bu izlenimi yaratacak ifade ve deyimleri kullanamaz, Karşılığında hesap cüzdanı yerine makbuz, katılma belgesi, senet ve benzeri belgelerin verilmesi, alınan paraların mevduat veya katılım fonu kabulü sayılmasına engel değildir. Resmî ve özel kuruluşlar ile ortaklıklarda, yalnız çalışanlarına ait olmak üzere sağlık ve sosyal yardım, emeklilik, ihtiyat ve tasarruf sağlama amaçlarıyla kurulan sandık ve vakıfların münhasıran kendi üyelerinden bu amaçlar için topladıkları paralar ile sigorta şirketlerinin işlemleri bu Kanun uygulamasında mevduat ve katılım fonu kabulü sayılmaz.”* (Bankacılık Kanunu, 2005) şeklinde düzenlenmiştir. Bu kanun

maddesiyle mevduat ve katılım fonu kabulünün sadece bankalar tarafından yapılabileceği kesin olarak hükme bağlanmıştır.

5411 Sayılı BK’da bankaların kuruluş şartları belirtilmiştir. Bu şartları yerine getiren bankalar kuruluş izni almak için BDDK’ya başvuru yaparlar. BDDK’dan kuruluş onayının alınması bankanın mevduat toplama ve faaliyete başlaması için yeterli değildir. Bankanın mevduat toplama ve faaliyete başlaması için BDDK’ya başvuru yapması gerekir. BDDK bankanın başvurusunu inceler. BDDK tarafından izin onaylanırsa karar Resmi Gazete’de yayımlanır.

Banka tarafından mevduatın kabul edilmesiyle banka ve müşteri arasında bir sözleşme yapılmış olur. Bu sözleşme Türk Borçlar Kanunu(TBK)’ya göre “misli şeylerin saklanması”veya“tüketim öduncü” sözleşmesi özelliklerini taşır. TBK 570. maddesi misli şeylerin saklanması sözleşmesini “*Saklayanın kendisine bırakılan parayı aynen geri vermek zorunda olmaksızın mislen geri vermesi açıkça veya örtülü olarak kararlaştırılmışsa, o paranın yararı ve hasarı kendisine ait olur. Paranın mühürsüz ve açık olarak bırakılmış olması, örtülü anlaşma sayılır.*”şeklinde tanımlamaktadır (Misli Şeylerin Saklanması, t.y.). TBK 386. maddesi de tüketim öduncü sözleşmesini “*ödünç verenin, bir miktar parayı ya da tüketilebilen bir şeyi ödünçalana devretmeyi, ödünç alanın da aynı nitelik ve miktarda şeyi geri vermeyi üstlendiği sözleşmedir.*” (Tüketim Öduncü, t.y.) şeklinde tanımlanmaktadır. İlgili kanun maddeleri günümüz bankacılığı açısından değerlendirildiğinde banka ve müşteri arasında mevduat ile doğan sözleşme “tüketim öduncü” sözleşmesine daha çok uymaktadır.

Tablo 10’da 2019/12, 2020/12 ve 2021/6 ay bankacılık sektörü mali verilerinin pasif (varlıklar) yapısı gösterilmiştir. Mevduatın bankacılık sektöründeki toplam pasif içindeki payı 2019/12 döneminde %57,15, 2020/12 döneminde %56,58, 2021/6 döneminde ise %57,50’dir.

Tablo 16. Bankacılık Sektörü 2019/12-2020/12-2021/6. Ay Karşılaştırmalı Pasif Yapısı(BDDK, t.y.)

Bilanço(milyon TL)	2019/12	2020/12	2021/6
Mevduat(Katılım Fonu)	2.566.900	3.455.314	3.869.977
a) Vadesiz Mevduat	634.369	1.126.424	1.282.070
b) Vadeli Mevduat	1.932.531	2.328.891	2.587.907
T.C. Merkez Bankasına Borçlar	93.363	128.546	146.020
Para Piyasalarına Borçlar	4.257	184.493	87.562
Menkul Kıymet Ödünç Piyasasına Borçlar	16.201	15.564	15.567
Bankalara Borçlar	533.257	657.630	725.214

Tablo 10. (Devamı)

Bilanço(milyon TL)	2019/12	2020/12	2021/6
Repo İşlemlerinden Sağlanan Fonlar	153.645	255.122	382.275
Fonlar	19.588	22.629	19.898
İhraç Edilen Menkul Kıymetler(Net)	193.536	224.114	238.745
a) Tahviller ve Bonolar	177.561	207.594	226.815
b) V.D.M.K. ve Diğer İhraç Edilen Menkul Kıymetler	15.975	16.520	11.930
Kiralama İşlemlerinden Yükümlülükler(Net)	10.277	10.728	10.866
Ödenecek Vergi, Resim, Harç ve Primler	6.026	5.658	6.256
Sermaye Hesaplamasına Dahil Edilecek Borçlanma Araçları(Net)	130.218	159.365	177.308
Faiz(Kar Payı) ve Gider Reeskontları	64.267	101.074	85.788
a) Mevduat(Katılım Fonu) Faiz(Kar Payı) Reeskontları	9.507	8.907	15.847
b) Diğer Faiz(Kar Payı) ve Gider Reeskontları	54.760	92.167	69.941
Karşılıklar	42.871	63.452	58.240
Diğer Pasifler	164.239	223.161	275.229
TOPLAM YABANCI KAYNAKLAR	3.998.643	5.506.851	6.098.946
Ödenmiş Sermaye	102.526	125.089	130.048
Yedek Akçeler	313.736	372.101	427.952
Ödenmiş Sermaye Enflasyon Düzeltme Farkı	0	0	0
Sabit Kıymet Yeniden Değerleme Farkları	21.793	24.954	27.913
Menkul Değerler Değerleme Farkları	13.702	21.759	17.213
Dönem Karı(Zararı)	49.043	58.503	33.792
Geçmiş Yıllar Karı(Zararı)	-8.624	-2.815	-5.553
TOPLAM ÖZKAYNAKLAR	492.175	599.590	631.365
TOPLAM PASİFLER	4.490.818	6.106.442	6.730.311

2.2. Mevduat Türleri

2.2.1. Amacına Göre Mevduat Türleri

Mevduatlar amacına göre tasarruf mevduatı ve ticari mevduat olmak üzere iki gruba ayrılır.

Tasarruf Mevduatı

Gerçek kişilerin ticari işleme konu olmayan tasarruflarını değerlendirilmek amacıyla yaptıkları mevduattır. Bu amaçla açılan hesaplara tasarruf mevduatı hesabı adı verilir.

Ticari Mevduat

Gerçek veya tüzel kişilerin ticari faaliyetleriyle ilgili işlemlerini gerçekleştirmek için yaptıkları mevduattır. Bu amaçla açılan hesaplara ticari mevduat hesabı adı verilir.

2.2.2. Para Cinsine Göre Mevduat Türleri

Para cinsine göre mevduatlar Türk Parası (TP) ve yabancı para (YP) mevduatlar olmak üzere iki gruba ayrılır.

Türk Parası Mevduatlar

Gerçek veya tüzel kişiler tarafından vadeli veya vadesiz olarak açılan TP cinsinden mevduatlardır.

Yabancı Para Mevduatlar

Gerçek veya tüzel kişiler tarafından vadeli veya vadesiz olarak döviz cinsinden açılan mevduatlardır.

2.2.3. Hesap Sahibine Göre Mevduat Türleri

Hesap sahibine göre mevduat türleri gerçek kişi mevduat ve tüzel kişi mevduat olmak üzere iki gruba ayrılır.

Gerçek Kişi Mevduat

Hesap sahibinin gerçek kişi olduğu mevduatlardır.

Tüzel Kişi Mevduat

Hesap sahibinin tüzel kişi olduğu mevduatlardır.

2.2.4. Vade Açısından Mevduat Türleri

Vade açısından mevduat türleri vadesiz mevduat, vadeli mevduat, ihbarlı mevduat ve birikimli mevduat olmak üzere dört gruba ayrılır.

Vadesiz Mevduat

Hesap sahibinin istediği zaman parasını çekebildiği, vade koşulu olmayan, faiz tahakkukunun yılsonunda yapıldığı mevduatlardır.

Vadeli Mevduat

Mevduat sahibi ile banka arasında vade ve faiz oranı konusunda sözleşmenin olduğu, faiz tahakkukunun vade sonunda yapıldığı, paranın vadeden önce çekilmesi durumunda vadesiz faiz oranı üzerinden faiz tahakkukunun yapıldığı mevduatlardır. TCMB tebliğine göre vadeli mevduatlar bir ay vadeli, üç ay vadeli, altı ay vadeli, bir yıl vadeli ve bir yıldan uzun vadeli olarak açılabilir.

İhbarlı Mevduat

Hesap sahibi parasını çekmeden belli bir süre önce bankaya yazılı olarak ihbarda bulunmalıdır.

Birikimli Mevduat

Beş yıl ve daha uzun vadeli olarak açılan, bir ay veya üç aylık dönemlerde hesap sahibinin hesaba para yatırabildiği mevduat hesap türüdür.

2.2.5. Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası'na Göre Vade ve Mevduat Türleri

TCMB'nin "Mevduatın Vade ve Türleri İle Katılma Hesaplarının Vadeleri Hakkında" tebliğinin güncellenmiş son hali 22.06.2019 Tarih ve 30809 Sayılı Resmi Gazete'de yayımlanmış olup mevduat türleri aşağıdaki şekilde belirlenmiştir (TCMB Websitesi, t.y.).

Tasarruf Mevduatı

Gerçek kişilerin mevduat bankaları nezdinde açtığı mevduat hesaplarıdır. Bu hesaplarda ticari işlemler yapılamaz ancak çek keşide edilebilir.

Resmi Kuruluşlar Mevduatı

Genel bütçe kapsamındaki kamu idarelerinin, özel bütçeli idarelerin, yerel yönetimlerin, icra ve iflas dairelerinin, düzenleyici ve denetleyici kurumların, savcılıkların, sosyal güvenlik kurumlarının, mahkemelerin mevduat bankaları nezdinde açtıkları hesaplarıdır.

Ticari Kuruluşlar Mevduatı

Gerçek kişi ticari işletmelerin ve her türlü ticari işletmenin, emeklilik şirketlerinin, sigorta şirketlerinin mevduat bankaları nezdinde açtığı mevduat hesaplarıdır.

Bankalar Arası Mevduat

TCMB dahil bütün bankaların ve özel finans kuruluşlarının mevduat kabulüne yetkili bankalarda açtığı mevduat hesaplarıdır.

Diğer Kuruluşlar Mevduatı

Yukarıdaki gruplar içinde yer almayan meslek odaları, dernekler, vakıflar, yardım kuruluşları, apartman yönetimleri, elçilikler, konsolosluklar vb. bankalarda açtıkları hesaplardır.

Aynı tebliğde mevduat vadeleri aşağıdaki şekilde belirlenmiştir;

Vadesiz Mevduat

Hesap sahibi tarafından istenildiği zaman kısmen veya tamamen çekilebilen, faiz tahakkukları hesap kapatıldığı zaman veya yılsonunda yapılan mevduattır.

İhbarlı Mevduat

Hesap sahibinin mevduatını çekmeden yedi gün önce bankaya yazılı ihbar verdikten sonra çekilebilecek mevduattır.

Vadeli Mevduat

Bir aya kadar vadeli (bir ay dahil), üç aya kadar vadeli (üç ay dahil), altı aya kadar vadeli (altı ay dahil), bir yıla kadar vadeli ve bir yıl ve daha uzun vadeli (bir ay, üç ay, altı ay ve yıllık faiz ödemeli) olarak açılabilecek mevduattır.

Birikimli Mevduat

Asgari üç yıl vade ile açılan aylık veya üç aylık sürelerde hesaba para yatırmaya olanak veren mevduattır.

2.3. Mevduatta Zamanaşımı

5411 Sayılı BK'nın 62. maddesinin birinci fıkrasında ve 01.11.2006 Tarih 26333 Sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan "Mevduat ve Katılım Fonunun Kabulüne, Çekilmesine ve Zamanaşımına Uğrayan Mevduat, Katılım Fonu, Emanet ve Alacaklara İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmeliğin" 8.maddesinde "*Bankalar nezdindeki her türlü mevduat, katılım fonu emanet ve alacaklar; hak sahibinin en son talebi, işlemi veya herhangi bir şekilde yazılı bir talimatı tarihinden başlayarak on yıl içinde aranmazlar ise zamanaşımına uğrar. Ergin olmayanlar adına ve yalnızca bunlara ödeme yapılmak kaydıyla açtırılan hesaplarda, zamanaşımı süresi küçüğün ergin olduğu tarihte, vadeli hesaplarda zamanaşımı süresi vade bitiminde işlemeye başlar.*"denilmektedir (Mevduat Zamanaşımı, t.y.).

Bankalar her yıl Ocak ayının son günü bir önceki yıla ait zamanaşımına uğramış ve tutarı 250TL ve üzeri olan zamanaşımına konu değerlerin hak sahiplerine iadeli taahhütlü mektup göndererek durumu bildirirler. Hak sahiplerinin listesi bankaların kendi internet sitelerinde, TMSF internet sitesinde, TBB internet sitesinde ve Türkiye Katılım Bankaları Birliği internet sitesinde yayınlanır. Bu yayın şubat ayı başından mayıs ayı sonuna kadar yapılır. Hak sahiplerinin en geç 15 Hazirana kadar zamanaşımını kesecek bir işlem yaptırması gerekir. Aksi durumda zamanaşımına konu değerler TMSF'ye devredilerek gelir yazılır. TMSF gelir kaydettikten sonra işlemin iptali yapılmaz (Mevduat Zamanaşımı Süreci, t.y.).

2.4. Mevduat Munzam Karşılık Oranı

Mevduat kabul eden bankalar topladıkların mevduatın belli bir oranı kadar TCMB'ye teminat olarak karşılık yatırmak zorundadırlar. Bu oran TCMB tarafından belirlenir. TCMB mevduat munzam karşılık oranını para politikası aracı olarak kullanır. Mevduat munzam karşılık oranının artırılması bankaların para arzını azaltmalarını yani daha az kredi kullandırmalarını, oranın düşürülmesi ise bankaların para arzını arttırmalarını yani piyasaya daha çok kredi kullandırmalarını teşvik eder.

TP zorunlu karşılık oranları vadesiz, ihbarlı, bir aya ve üç aya kadar vadeli %8, altı aya kadar vadeli %6, bir yıla kadar vadeli %4, bir yıl ve daha uzun vadeli %3'tür. YP zorunlu karşılık oranları vadesiz, ihbarlı ve bir aydan bir yıla kadar vadeli %23, bir yıl ve bir yıldan uzun vadeli %17'dir. Zorunlu karşılıkların tesisi, yükümlülük hesaplama tarihini izleyen iki hafta sonraki cuma günü başlar ve 14 gün sürer. TP cinsinden tesis edilen zorunlu karşılıklara %13,5 oranında faiz ödenir. YP cinsinden tesis edilen zorunlu karşılıklara faiz ödenmez (Zorunlu Karşılık Oranları, t.y.).

Mevduat munzam karşılık oranlarının yüksek olması TP zorunlu karşılıklara ödenen faizin düşük olması, YP zorunlu karşılıklara ise faiz ödenmiyor olması bankaların mevduat munzam karşılıklarını kredi maliyetlerini yükselten bir unsur olarak değerlendirmelerine sebep olmaktadır. Bankalar TCMB'de teminat olarak tutup serbest kullanımlarında olmayan bu tutarları kredi maliyetlerine yansıtmaktadırlar.

2.5. Mevduat Güvencesi ve Tasarruf Mevduat Sigorta Fonu

Bankaların iflas etmesi veya herhangi bir sebeple faaliyetlerini sona erdirmesi riskine karşılık mevduat sahiplerinin bankalardaki paralarının kısmen veya tamamen devlet veya devlet adına resmi bir kurum tarafından garanti altına alınması gerekliliği "Mevduat

Sigorta Sistemini” ortaya çıkarmıştır. Türkiye’de mevduat güvencesi ilk olarak 1933 yılında “2243 Sayılı Mevduatı Koruma Kanunuyla” verilmiştir. 1936 yılında ise BK ile mevduat güvence tutarı %40 olarak belirlenmiştir. 1960 yılında bankaların iflasını önlemek için 7129 sayılı BK kapsamında TCMB bünyesinde “Bankalar Tasfiye Fonu” kurulmuştur. Bütün bankaların bu fona üyelikleri ve her yıl prim ödemeleri zorunlu tutulmuştur. Bu fon mevduatın tamamına güvence vermekteydi (Akyol, 2018, s. 5).

1983 Yılında 7129 Sayılı BK yürürlükten kaldırılmış ve TMSF kurulmuştur. Mevduat sigortası sistemi ülkemizde 1983 yılından beri TMSF tarafından yönetilmektedir. Mevduat bankaları topladıkları mevduatları sigorta ettirmek ve bu sigorta için de TMSF’ye sigorta primi ödemek zorundadırlar. TMSF’nin yönetimi 1985 yılında TCMB’ye verilmiştir. 1994 yılında yaşanan ekonomik krizde bankaların yaşadığı büyük boyutlu likidite krizi sonucunda bankalara olan güvenin artması için mevduata tam güvence verilmiştir. 1999 yılında BDDK kurulmuş ve TMSF’nin yönetimi de BDDK’ya verilmiştir. 2000 – 2001 yıllarında Türkiye yeni bir ekonomik kriz daha yaşamıştır. Bu krizin bankalar üzerindeki olumsuz etkisi 1994 krizindekinden daha büyük boyutlu olmuştur. 1994 krizinde üç banka TMSF’ye devredilirken 2001 krizinde 22 banka TMSF’ye devredilmiştir. Bu krizden sonra TMSF ye yeni görev ve yetkilerin verilmesine ihtiyaç duyulmuş ve TMSF 2003 yılında BDDK yönetiminden çıkarılarak bağımsız bir kurum olmuştur (Duramaz, 2017, s. 358).

2004 Yılında mevduat sigortasının kapsamı 50.000TL olarak belirlenmiştir. 2013 Yılında “Sigortaya Tabi Mevduat ve Katılım Fonları İle Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonunca Tahsil Olunacak Primlere Dair Yönetmelikte Değişiklik Yapılmasına İlişkin Yönetmelik” kapsamında tasarruf mevduatı ve katılım fonu hesaplarına uygulanacak olan sigorta tutarı 100.000TL’ye çıkarılmıştır. 2019 Yılında yapılan yönetmelik değişikliği ile mevduat sigorta tutarı 150.000TL’ye çıkarılmıştır.

Türkiye’de faaliyet göstermekte olan mevduat ve katılım fonu kabulüne yetkili yerli ve yabancı bankalardaki mevduat ve katılım fonları, merkezi yurtdışında bulunan bankaların Türkiye’deki şubelerindeki mevduat ve katılım fonları ve Türkiye’deki bankaların serbest bölgelerdeki şubelerinde bulunan mevduat ve katılım fonları mevduat güvencesi kapsamındadır. Hazine bonusu, yatırım fonu, repo, devlet tahvili gibi yatırım araçları mevduat güvencesi kapsamında değildir (Yatırım araçlarının hukuki niteliği Sermaye Piyasası Kanunu’nda düzenlenmiştir.). Ticari hesaplar mevduat güvencesi kapsamında değildir. Birden fazla bankada hesabı bulunan kişilerin mevduatları her banka için ayrı mevduat güvencesi kapsamındadır. Müşterek hesaplarda hesaba ortak olanlar için

ayrı ayrı mevduat güvencesi hesaplanır. Veli veya vasinin aynı bankada kendisine ait hesabı varsa, kendi hesabı da ayrıca mevduat güvencesi kapsamındadır (Güneş ve Çoban, 2019, ss. 301-303).

TMSF gerçek kişi tasarruf sahiplerinin mevduat ve katılım fonlarının sigortalılaşmasını, TMSF bünyesindeki bankaların yeniden yapılandırma, satış ve tasfiye işlemlerinin yapılmasını, alacakların tahsil ve takibinin yapılmasını, olağanüstü hal kapsamında verilen görevlerin yerine getirilmesi işlevlerini de yürütmektedir (TMSF'nin Görevleri, t.y.).

Bankalar tarafından ödenmekte olan sigorta primleri ile ilgili ödeme sürecinin denetimi, tutarların kontrolü BDDK ile birlikte gerçekleştirilmektedir. Bankalar mali verilerini üçer aylık dönemlerde BDDK'nın Veri Transfer Sistemi'ne (BVTS) girmektedirler. Sigorta prim cetvelini de ilgili dönemi izleyen 45'inci günün sonuna kadar TMSF'ye gönderirler. Bu prim cetvellerinin kontrolü yapıldıktan sonra TMSF tarafından bankalara prim oranları ve ödeyecekleri prim tutarı bildirilmektedir. Bankaları bu primleri ilgili dönemi izleyen ikinci ayın son iş gününe kadar TCMB nezdindeki Fon hesaplarına yatırmaktadır (Sigorta Primlerinin, t.y.).

2.6. Mevduatta Gizlilik Müşteri Sırları ve Banka Sırları

Bankalar güvene dayalı kuruluşlardır. Bir bankaya mevduat yatıran kişi bu mevduat hakkında kimseyle bilgi paylaşılmayacağından emindir. Bankalardaki mevduatlar gibi yapılan diğer bütün müşteri işlemleri de müşteri sırrı kapsamındadır. Bankalarda işlem yapan müşteriler bu işlemler ve hesapları hakkında kanunen sorumlu olunan kişi veya kurumlar hariç olmak üzere bankanın veya banka personelinin üçüncü kişilerle bilgi paylaşmayacağını bilirler. Müşterilerin bu hakları kanunlarla da güvence altına alınmıştır. Müşteri bilgilerinin paylaşılacağı kişi ve kurumlar arasında mahkemeler, savcılıklar, vergi denetleme elemanları, bankalar yeminli murakıpları, TCMB, maliye müfettişleri, icra ve iflas daireleri sayılabilir.

5411 Sayılı BK'nın sırların saklanması ile ilgili 73. Maddesinde "*Kurul başkan ve üyeleri ile Kurum personeli, Fon Kurulu başkan ve üyeleri ile Fon personeli görevleri sırasında öğrendikleri bankalara ve bunların bağlı ortaklık, iştirak, birlikte kontrol edilen ortaklıkları ve müşterilerine ait sırları bu Kanuna ve özel kanunlarına göre yetkili olanlardan başkasına açıklayamaz ve kendilerinin veya başkalarının yararlarına kullanamazlar. Kurumun dışarıdan destek hizmeti aldığı kişi ve kuruluşlar ile bunların çalışanları da bu hükme tabidir. Bu yükümlülük görevden ayrıldıktan sonra da devam*

eder” (Bankacılık Kanunu Madde 73, t.y.) denilmekte ve bu sırları saklama sorumluluğunu sadece görev yapılan dönemle sınırlı olmadığını hükme bağlamaktadır. Aynı kanunun 159. maddesi müşteri sırlarının açıklanması hakkında uygulanacak cezaları düzenlemiştir “belirtilen yükümlülüğe uymayanlar için bir yıldan üç yıla kadar hapis ve bin günden iki bin güne kadar adli para cezası hükmolunur. Banka ve müşterilere ait sırları açıklayan üçüncü kişiler hakkında da aynı cezalar uygulanır. Yukarıdaki fıkrada belirtilen kimseler sırları kendileri ya da başkaları için yarar sağlamak amacıyla açıklamış olursa verilecek cezalar altıda bir oranında artırılır. Ayrıca, fiilin önemine göre sorumluların bu Kanun kapsamına giren kuruluşlarda görev yapmaları, iki yıldan aşağı olmamak üzere geçici veya sürekli olarak yasaklanır.” denilmiştir (TBB, 2014).

Banka ve şubelerine ait her türlü bilgi banka sırrı kapsamındadır. Müşterilerle ilgili yapılan işlemler, her türlü belge ve belgelerde yazılan bilgiler, banka ve şubelerine ait rakamlar, banka proje ve politikalarına ait bilgi ve belgeler vb. banka sırrı olup izinsiz olarak açıklanması, kendi yararına kullanılması ve paylaşılması yasaktır. Bu sorumluluk görevden ayrıldıktan sonrada devam etmektedir.

BÖLÜM 3

BANKACILIK SEKTÖRÜNDE KREDİLER

Bankaların en önemli fonksiyonu fon fazlası olanlardan topladıkları mevduatları fon açığı olanlara belli bir ücret karşılığı ve belli geri ödeme koşullarıyla ödünç para olarak verme fonksiyonudur.

Bu bölümde kredi, sorunlu krediler, kredi çeşitleri, nakdi kredi çeşitleri, gayrinakdi kredi çeşitleri ve kredi teminatları konuları açıklanmıştır.

3.1. Kredi

Kredi kelime anlamı olarak güven, itibar anlamına gelmektedir. Kredi belli bir paranın veya kredibilitenin bir ücret karşılığı gerçek veya tüzel kişilere ödünç verilmesi olarak tanımlanabilir.

BK'nın 48. maddesine göre kredi *“Bankalarca verilen nakdî krediler ile teminat mektupları, kontrgarantiler, kefaletler, aval, ciro, kabul gibi gayrinakdî krediler ve bu niteliği haiz taahhütler, satın alınan tahvil ve benzeri sermaye piyasası araçları, tevdiatta bulunmak suretiyle ya da herhangi bir şekil ve surette verilen ödünçler, varlıkların vadeli satışından doğan alacaklar, vadesi geçmiş nakdî krediler, tahakkuk etmekle birlikte tahsil edilmemiş faizler, gayrinakdî kredilerin nakde tahvil olan bedelleri, ters repo işlemlerinden alacaklar, vadeli işlem ve opsiyon sözleşmeleri ile benzeri diğer sözleşmeler nedeniyle üstlenilen riskler, ortaklık payları ve Kurulca kredi olarak kabul edilen işlemler izlendikleri hesaba bakılmaksızın bu Kanun uygulamasında kredi sayılır. Birinci fıkrada belirtilenlere ilâve olarak, kalkınma ve yatırım bankaları ile katılım bankalarının taşınır ve taşınmaz mal ve hizmet bedellerinin ödenmesi suretiyle veya kâr vezarar ortaklığı yatırımları, taşınmaz, ekipman veya emtia temini veya finansal kiralama, mal karşılığı vesaikin finansmanı, ortak yatırımlar veya Kurulca belirlenecek diğer yöntemlerle sağladıkları finansmanlar da bu Kanun uygulamasında kredi sayılır”* (Bankacılık Kanunu, 2005) şeklinde tanımlanmıştır.

Ticari işletmeler yatırım yapmak için, mal ve hizmet almak için, piyasa ödemeleri için, kurum ödemeleri vb. için oluşan finansman ihtiyaçları için nakit kredi kullanırlar. İhalelere girmek için, mal ve hizmet alımı için, avans almak için, ithalat vb. işlemleri içinde gayri nakit kredi kullanırlar.

Banka gelirlerinin önemli bir bölümü kullandırılan kredilerden alınan faizler ve bunlara bağlı komisyon gelirlerinden oluşur. Kredilendirme karlı ama bir o kadar da riskli

bir işlemdir. Bu nedenle bankaların kullandıkları kredilerin geri ödemelerinin sorunsuz olarak gerçekleşmesi bankaların mali yapıları açısından çok önemlidir.

Banka yöneticileri kredinin geri ödenmeme riskini en aza indirmek için gerekli çalışmaları yaparak kredi taleplerini olumlu veya olumsuz olarak sonuçlandırır. Firmaların kredi değerlendirilmesi yapılırken firmaların resmi kurumlarca onaylanmış finansal verileri, sektör raporları, firma ortaklarının kredibilitesi, firmanın iş konusu ve sektör tecrübesi, siparişleri vb. incelenir. Bu incelemelerin sonuçları ile kredinin tutarı, kullanım amacı, ödeme vadesi ve teminat koşulları birlikte değerlendirilerek kredi talebi sonuçlandırılır.

Tablo11’de 2019/12, 2020/12 ve 2021/6 ay bankacılık sektörü mali verilerinin aktif yapısı gösterilmiştir. Kredilerin bankacılık sektöründe toplam aktifler içindeki payı 2019/12 döneminde %59,14, 2020/12 döneminde %58,56, 2021/6 döneminde ise %58,20’dir.

Tablo 17. Bankacılık Sektörü 2019/12-2020/12-2021/6 Ay Karşılaştırmalı Aktif Yapısı(BDDK, t.y.)

Bilanço(milyon TL)	2019/12	2020/12	2021/6
Nakit Değerler	51.154	71.365	85.098
T.C. Merkez Bankasından Alacaklar	186.792	285.724	320.350
Para Piyasalarından Alacaklar	1.123	7.700	3.815
Bankalardan Alacaklar	211.406	210.796	290.059
Gerçeğe Uygun Değer Farkı K/Z Yan. Menkul Değer	36.435	64.487	81.445
GUD Farkı Diğer Kapsamlı Gelire Yan. Menkul Değer	357.988	568.249	652.313
Zorunlu Karşılıklar	193.140	321.244	372.266
Menkul Kıymet Ödünç Piyasasından Alacaklar	790	1.133	848
Ters Repo Alacakları	53.913	28.051	33.721
Krediler	2.655.946	3.576.375	3.917.058
Takipteki Alacaklar	150.763	152.560	149.357
Beklenen Zarar Karşılıkları(-)	143.536	198.657	207.617
a) 12 Ay Beklenen Zarar Karşılığı(Birinci Aşama)	13.633	24.247	24.004
b) Kredi Riskinde Önemli Artış(İkinci Aşama)	31.691	60.087	68.785
c) Temerrüt - Özel Karşılık(Üçüncü Aşama)	98.211	114.323	114.827
Faiz(Kar Payı) ve Gelir Tahakkuk Reeskontları	206.054	267.951	288.787
a) Kredi Faiz(Kar Payı) ve Gelir Tahakkuk Reeskontları	75.334	86.626	99.342
b) Menkul Değerler Faiz Reeskontları	70.730	97.713	101.792
c) Diğer Faiz(Kar Payı) ve Gelir Reeskontları	59.990	83.612	87.654
Finansal Kiralama Alacakları	7.621	11.876	16.085
İştirakler, Bağlı ve Birlikte Kontrol Edilen Ort.	84.025	110.478	124.422
İtfa Edilmiş Maliyeti Üzerinden Değerlenen Menkul Değerler	266.497	389.907	404.569
Elden Çıkarılacak Kıymetler(Net)	18.560	22.087	25.170
Sabit Kıymetler(Net)	51.761	55.266	55.651
Diğer Aktifler	100.385	159.851	116.913
TOPLAM AKTİFLER	4.490.818	6.106.442	6.730.311

3.1.1. Kredinin Kaynakları

Bankaların kullandıkları kredilerin kaynakları öz kaynaklar ve yabancı kaynaklardan oluşur. Öz kaynaklar; ödenmiş sermaye, yedek akçeler, birikmiş amortismanlar, karşılıklar ve dağıtılmayan karlardan oluşur. Yabancı kaynaklar; mevduat, TCMB'den sağlanan krediler, yurtiçi veya yurtdışı bankalardan sağlanan krediler, prefinansmanlar, ihracat akreditifleri, tahvil ihracı sağlanan fonlar sayılabilir (Şakar, 2017, ss. 5-6). Bankaların kaynakları içinde en önemlisi ve ağırlıklı olan mevduatlardır.

3.1.2. Kredi Tesisindeki Önemli Hususlar

Sağlamlık; kredinin geri ödenmeme riskini en aza indirecek çalışmaların yapılmasıdır. Firmaların finansal verileri incelenerek mali analiz çalışması yapılması, piyasa araştırması yapılması, TCMB kayıtlarının araştırılması, Kredi Kayıt Bürosu bilgilerinin araştırılması, diğer bankalarla çalışma koşullarının araştırılması, firma sahiplerinin piyasa itibarlarının araştırılması vb. araştırmalar yapılarak kredi talebi değerlendirilmelidir. Kredinin geri ödenebilmesi için firmanın fon yaratıp yaratamadığı incelenmeli, firma fon yaratmakta sıkıntı yaşıyorsa kredinin hangi kaynaklarla geri ödeneceği araştırılmalıdır. Bu değerlendirmeler sonucunda kredi talebi banka tarafından olumlu sonuçlandırılırsa ekonomik, politik, siyasi ya da sağlıkla ilgili öngörülemez bir sebepten dolayı yine de kredinin geri ödenememesi riski oluşabilir.

Seyyaliyet; kredilerin vadelerinde ödenmesinin sağlanarak kredi riskinin donuk olmasının engellenmesidir. Kısa vadeli olarak kullanılan kredilerin belli aralıklarla kapatılması sağlanarak firmanın fon yaratma gücü görülmelidir. Kredi belli bir proje için kullanılmışsa bu projeden gelen gelirler takip edilmeli ve bu gelirlerle kredi kapatılmalıdır. Kredilerin teminatına çek veya senet alınmışsa bu çek veya senetlerin tahsilatları kredi bakiyesine mahsup edilmelidir. Maddi duran varlıkların finansmanı için kullanılan krediler firmanın fon yaratma gücü de dikkate alınarak uzun vadeli olarak kullanılmalıdır. Eşit taksitli kredilerin taksitleri vadelerinde tahsil edilmelidir. Geri ödemesi gerçekleştirilen krediden sonra hemen yeni kredi kullandırma işlemi yapılmamalıdır. Firmanın faaliyet gösterdiği sektör ve yaptığı işler yakından takip edilmelidir.

Verimlilik; kredi kullanan müşteriden kredi geliri ve diğer bankacılık işlemlerinden elde edilen toplam karın olabilecek en yüksek seviyede olmasıdır. Bankalar verimliliği arttırmak için kredi kullanan müşterilere maliyetlerinin daha üzerinde yüksek faizle kredi

satmak, çapraz ürün satışları yaparak komisyon geliri elde etmek ve toplam geliri yükseltmek isterler. Toplam gelirin yüksek olması için kredi değerlendirmeleri yaparken firmadan elde edilebilecek maksimum gelir hedeflemesi de yapılır. Firmaya sigorta poliçesi satmak, vadesiz mevduat yapmak, çek karnesi kullanırmak, ithalat ve ihracat işlemlerinden pay almak, tahsile çek ve senet almak vb. bankacılık hizmetlerini en fazla kullanacak müşteriler bankalar için en verimli müşterilerdir.

Yaygınlık; müşteri sayısının fazla olması ve belli bir sektörde yoğunlaşma yapılmamasını ifade eder. Krediler çok sayıda müşteriye verilerek risk dağıtılmış olur. Farklı sektörlerde müşterilere kredi verilerek de sektör riski dağıtılmış olur.

Teminatların sağlamlığı; teminatlı kredilerde teminat alınmadan kredi kullandırma işleminin yapılmaması, kredi tesisindeki şartlara uygun teminatın alınması gereklidir. Alınmış olunan teminatla, firmanın mali yapısıyla veya sektörle ilgili bir problem olması durumunda yeni veya ilave teminat alınmalıdır.

Yukarıda sayılan sağlamlık, seyyalilik, verimlilik, yaygınlık ve teminatların sağlamlığı hususları kredilendirmenin en temel hususlarıdır. Bunların dışında kredi işlemlerinin hukuk ve banka mevzuatına uygun olması, firmaların mali gücüne uygun vade ve tutarda kredi kullandırılması, kredi limitlerinin yasal sınırlar içinde olması ve dolaylı kredi ilişkisine girilmemesi, kredilerin vadesinde firma tarafından kapatılmasının sağlanması ve kredinin kredi kullandırılarak kapatılmaması gibi önemli hususlar bulunmaktadır.

3.2. Sorunlu Krediler

Bankaların kullandırdıkları her kredinin geri ödenmeme riski vardır. Bu nedenle bankalar kredi limitini onaylamadan önce müşteri hakkında istihbarat yapılması, finansal mali verilerin incelenmesi ve kredinin teminat şartının belirlenmesi konusunda çalışma yaparlar. Kredi limit çalışması banka yöneticileri tarafından onaylandıktan sonra gerekli operasyonel işlemler gerçekleştirilerek kredi kullandırımı yapılır. Kredi kullandırım sürecinden sonra bankalar için üç durum olasılığı vardır. Birinci durum canlı kredi olarak adlandırılan, kredinin vade ve ödeme koşullarına uygun olarak kredi borçlusuna tarafından ödemesinin gerçekleştirilmesi ile kredinin tahsilatının gerçekleştirilmesidir. İkinci durum kredi borçlusunun finansal durumunda ortaya çıkan olumsuzluklar nedeniyle kredinin geri ödemesini vadesinde yapamaması veya geciktirerek yapabiliyor olmasıdır. Kredi borçlusuna borcunu ödemeye çalışmakta ancak mevcut koşullarla bu edimi yerine getirmekte zorlanmaktadır. Bu durumda bankalar mevcut borcu kredi borçlusunun ödeyebileceği

şartlara uygun olarak yeni bir ödeme planına bağlarlar. Bankacılar bu gruptaki kredileri yeniden yapılandırılan krediler olarak adlandırırılar. Üçüncü durum ise sorunlu krediler olarak adlandırılmakta olup bu durum müşterinin kredi geri ödemesini yapmaması veya yapamayacak durumda olması ve bankanın kredinin tahsilatını gerçekleştirememesi durumudur (Banka Muhasebesi, 2016).

Bir kredinin sadece ödemesinin gecikmesi o kredinin sorunlu kredi haline gelmesi demek değildir. Kredinin sorunlu kredi olması için banka ve müşteri arasındaki kredi ilişkisinin ciddi şekilde bozulması gerekir. Müşterinin diğer bankalarla olan kredi ilişkilerinde problemlerin ortaya çıkması, piyasa ödemeleriyle ilgili problemlerin çıkması, hesaba haciz gelmesi, maaşlarını ödeyememesi, birden fazla kredisinde gecikme olması, gecikmelerde sürekliliğin gözlemlenmesi gibi sorunlar banka açısından kredinin sorunlu hale gelen kredi sınıfına alınmasına neden olabilir.

5411 Sayılı BK 53. maddesine göre bankaların krediler ve diğer alacaklarla ilgili yapmak zorunda olduğu uygulamalar (Bankacılık Kanunu Madde 53, t.y.):

1. Doğmuş veya doğma ihtimali olan zararların karşılanması ve bunların dışındaki varlıkların değer azalışları için yeterli miktarda karşılık ayırmak zorundadırlar.
2. Aktiflerin kalitesine ve sınıflandırılmasına ilişkin politikaları oluşturma, gözden geçirme ve uygulamasını yapmak zorundadırlar.
3. Gerekli teminatların ve garantilerin alınmasına ilişkin politikaları oluşturma, gözden geçirme ve uygulamasını yapmak zorundadırlar.
4. Takipteki kredilerin izlenmesine ilişkin politikaları oluşturma, gözden geçirme ve uygulamasını yapmak zorundadırlar.
5. Vadesi dolmuş kredilerin geri ödenmesi ile ilgili politikaları oluşturma, gözden geçirme ve uygulamasını yapmak zorundadırlar.

Aynı kanun maddesinde BDDK'ya verilen yetkiye dayanarak BDDK "Karşılıklar Yönetmeliği" adlı bir yönetmelik hazırlamıştır. Bankalarca "Kredilerin ve Diğer Alacakların Niteliklerinin Belirlenmesi ve Bunlar için Ayrılacak Karşılıklara İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik" 01.11.2006 Tarih 26333 Sayılı Resmi Gazetede yayımlanmıştır. İlgili yönetmelikte son düzenleme 07.04.2016 Tarih 2977 Sayılı Resmi Gazete'de yayımlanmıştır. Bu yönetmeliğin amacı ilgili yönetmeliğin birinci maddesinde "Bankaların kredileri ve diğer alacaklarının niteliklerine göre sınıflandırılması ve bunlar için ayrılacak karşılıklara ilişkin usul ve esasları düzenlemektir." (Bankalarca Kredilerin, 2006) olarak açıklamıştır.

Bu yönetmelikte belirtilen karşılıklar, krediler ve diğer alacaklar için doğmuş veya doğma ihtimali olan zararların karşılanması amacıyla finansal tablolarda gider yazılan tutarları ifade etmektedir. Krediler ve diğer alacaklar, BK'ya göre kredi sayılan işlemleri ve aktifte kayıtlı diğer alacakları ifade etmektedir. Teminat ise bankaların kullandıkları kredilerin ve diğer alacaklarının sorunlu hale gelmesi durumunda alacaklarını tahsil edebilmek için hak sahibi olabilecekleri kefalet, ipotek vb. her türlü varlıktan doğan haklarını ifade etmektedir.

3.2.1. Karşılıklar Yönetmeliğine Göre Kredi ve Diğer Alacaklar Sınıfları

“Kredilerin ve Diğer Alacakların Niteliklerinin Belirlenmesi ve Bunlar için Ayrılacak Karşılıklara İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik”in dördüncü maddesine göre krediler ve diğer alacaklar beş grup altında sınıflandırılmaktadır (Bankalarca Kredilerin, 2019);

1. Standart Nitelikli Krediler ve Diğer Alacaklar (Birinci Grup Krediler); geri ödeme sorunu olmayan, tahsilatında problem beklenmeyen krediler ve diğer alacaklardır. Bu kredilerde temerrüt süresi 0 – 30 gündür.
2. Yakın İzlemedeki Krediler ve Diğer Alacaklar (İkinci Grup Krediler); geri ödeme sorunu olmayan ancak nakit akışı bozulması, faaliyet gösterilen sektörde oluşan olumsuzluklar vb. bir sebeple takibin yakından yapılmasına gerek duyulan kredi ve diğer alacaklardır. Bu kredilerde temerrüt süresi 30 – 90 gündür.
3. Tahsil İmkânı Sınırlı Krediler ve Diğer Alacaklar (Üçüncü Grup Krediler); kredi borçlusunun mali yapısının bozulması veya mevcut teminatların değerinin azalması gibi nedenlerle anapara veya faiz alacağının tamamının değil kısmi tahsilatının mümkün olması durumundaki kredi ve diğer alacaklardır. Bu kredilerde temerrüt süresi 90 -180 gündür.
4. Tahsili Şüpheli Krediler ve Diğer Alacaklar(Dördüncü Grup Krediler); anapara veya faizin veya ikisinin birden ödemesi 180 günü geçmiş ama bir yılı geçmemiş krediler ve diğer alacaklardır. Bu kredilerde temerrüt süresi 180 – 360 gündür.
5. Zarar Niteliğindeki Krediler ve Diğer Alacaklar(Beşinci Grup Krediler); anapara veya faizin veya her ikisinin birden ödemesinin bir yılı geçtiği, banka tarafından tahsilinin mümkün olmadığına karar verilen krediler ve diğer alacaklardır. Bu kredilerde temerrüt süresi bir yıldan uzundur.

TFRS 9’da yapılan son düzenlemeler ile birinci grup ve ikinci grup krediler canlı krediler olup üçüncü grup, dördüncü grup ve beşinci grupta yer alan krediler ise donuk krediler olarak sınıflandırılmaktadır. TFRS 9’a göre krediler böylece toplam üç grupta incelenmektedir. Standart nitelikli krediler birinci grup krediler, yakın izlemedeki krediler ikinci grup krediler olup tahsil imkanı sınırlı krediler, tahsili şüpheli krediler ve zarar niteliğindeki krediler ise üçüncü grup krediler içinde yer almaktadır.

3.2.2. Kredilerde Beklenen Kredi Zarar Karşılığı ve TFRS 9 Uygulaması

2008 yılında yaşanan küresel finansal krizden sonra bütün dünyada bankacılık sektörü yüksek miktarlarda kredi zararları ile karşı karşıya kalmıştır. Bu kredi zararları o dönemlerde uygulanmakta olan “gerçekleşen kredi zararı” uygulaması nedeniyle bankaların finansal tablolarına geç yansımıştır. Gerçekleşen kredi zararı uygulamasında kredi tamamen sorunlu hale gelene kadar o kredinin ödeneceği varsayılarak finansal tablolarda sorunsuz kredi olarak gösterilmektedir. Yaşanan küresel finansal kriz bu uygulamanın yeniden değerlendirilmesi ihtiyacını ortaya çıkarmıştır.

G-20 ülkelerinin (ABD, Almanya, Güney Kore, Birleşik Krallık, Arjantin, Avustralya, Brezilya, Çin Halk Cumhuriyeti, Endonezya, Fransa, Güney Afrika, Hindistan, İtalya, Japonya, Kanada, Meksika, Suudi Arabistan, Rusya, Türkiye, AB Komisyonu) ortak kararıyla bankalarda kredilerden kaynaklanan zararların finansal tablolarda oluşturacağı etkilerin daha yakından takip edilebilmesi için “Uluslararası Muhasebe Standartları Kurulu” tarafından 2009 yılında “Uluslararası Finansal Raporlama Standartları 9 (UFRS 9)” yayımlanmıştır. UFRS sonraki dönemlerde pek çok kez güncellenmiştir. UFRS 9’un son hali 2014 yılında yayımlanmış ve 2018 yılında yürürlüğe girmiştir. Uluslararası bankacılık sisteminde yapılan bu değişiklikten sonra ülkemizde de “Kamu Gözetimi Muhasebe ve Denetim Standartları Kurumu” tarafından Türkiye Finansal Raporlama Standartları (TFRS) geliştirilmiştir. 2008 yılından itibaren TFRS 9’un uygulanması başlamıştır. Bu uygulamayla “Beklenen Kredi Zarar Karşılığı Modeli” uygulamaya girmiştir (Us, 2020, s. 70).

Beklenen kredi zararı kredinin temerrüt risklerine göre ağırlıklandırılmış ağırlıklı ortalamasının hesaplanması ile bulunur. Her kredi için ve her kurum tarafından hesaplanan beklenen kredi zarar tutarının farklı olması mümkündür. Kredilerin teminat durumlarının farklılığı, krediyi kullanan firmanın faaliyet gösterdiği sektör, kredinin tutarı, kredide gecikme olup olmaması, kredide gecikme varsa gecikme süresinin ne kadar olduğu gibi

kriterler hesaplanan beklenen kredi zarar karşılığı tutarının farklı çıkmasına neden olmaktadır (Avul, 2019).

Beklenen kredi zarar karşılığı üç aşama için hesaplanır (Arslan, 2021, s. 155):

Birinci aşama oniki aylık beklenen kredi zarar karşılığı aşamasıdır. Bu dönemde kredi riskinde önemli bir artış yoktur. Kredinin banka bilançosunda tutulacağı süre boyunca ortaya çıkabilecek temerrüt hallerinden kaynaklanan kredi zararlarının olasılıklarının oniki aya ağırlıklandırılması ile hesaplanır. Faiz geliri için brüt defter değerine etkin faiz oranı uygulanır.

İkinci aşamada kredi riskinde önemli derecede artış olup kısa süreli gecikmeler yaşanabilmektedir. Bu aşamada ömür boyu beklenen kredi zararı hesaplanır. Faiz geliri için brüt defter değerine etkin faiz oranı uygulanır.

Üçüncü aşamada temerrüt oluşmuştur. Ömür boyu beklenen kredi zararı hesaplanır. Faiz geliri için net defter değerine etkin faiz oranı uygulanır.

TFRS 9 kapsamında ayrılacak karşılıklarda oniki aylık beklenen kredi zararı ve kredi riskinde önemli bir artış nedeniyle ömür boyu beklenen kredi zararı yaklaşımı ile ayrılan karşılıklar genel karşılık olarak nitelendirilmektedir. Borçlunun temerrüdü dolayısıyla ömür boyu beklenen kredi zararı yaklaşımı ile belirlenerek ayrılacak karşılıklar ise özel karşılık olarak adlandırılmaktadır. 2018 yılından itibaren TFRS 9 uygulamaya başlayan bankalar, kredi riskinde önemli bir artış olmayan krediler için oniki aylık beklenen zarar kadar genel karşılık ayıracaktır. Söz konusu kredinin riskinde önemli bir artış olduğunda ömür boyu beklenen zarar ölçüsünde karşılık ayrılacak ve kredi kalitesinde kötüleşme ile doğru orantılı olarak karşılık oranı da artacaktır (Finansal İstikrar, 2017).

3.3. Kredi Çeşitleri

3.3.1. Nitelikleri Açısından Krediler

Nitelikleri açısından krediler nakdi krediler ve gayrinakdi krediler olmak üzere iki gruba ayrılır.

1. Nakdi Krediler; kredi ilişkisine girilen müşteriye faiz ve komisyon karşılığında nakit olarak ödünç para verilmesi işlemi nakit kredi olarak adlandırılır. Eşit taksitli krediler, spot krediler veya rotatif(borçlu cari hesap) krediler nakit kredi işlemlerine örnektir.
2. Gayrinakdi Krediler; kredi ilişkisine girilen müşteriye nakit bir para ödemesini yapılmadığı, bankanın müşteri adına kefalet vermesi, garanti vermesi

ya da taahhüt altına girmesi işlemleridir. Bu kredi işlemlerinde müşteri edimini yerine getirmese banka muhataba taahhüt altına girdiği şartlar ve tutarda nakit ödeme yapar. Gayri nakit kredi kullandırmalarında banka ücret olarak komisyon alır. Teminat mektupları, harici garantiler, ithalat akreditif kredileri gayrinakdi kredi işlemlerine örnektir.

3.3.2. Vadeleri Açısından Krediler

Krediler vadeleri açısından kısa vadeli kredileri, orta vadeli krediler ve uzun vadeli krediler olmak üzere üç gruba ayrılır.

1. Kısa Vadeli Krediler; vadesi bir yıla kadar olan kredilerdir.
2. Orta Vadeli Krediler; vadesi bir yıldan beş yıla kadar olan kredilerdir.
3. Uzun Vadeli Krediler; vadesi beş yıldan uzun olan kredilerdir.

3.3.3. Teminat Açısından Krediler

Krediler teminat açısından teminatl krediler ve teminatsız krediler olmak üzere iki gruba ayrılır.

1. Teminatl Krediler; bankaların kredi borçlusunun ödeme gücünün bozulabileceği ihtimaline karşı verdikleri krediyi güvence altına almak için kefil ya da maddi teminat aldıkları kredilerdir.
2. Teminatsız Krediler; bankaların güvendikleri, itibarını yüksek olarak değerlendirdikleri kişilere teminat almadan verdikleri kredilerdir. Bankacılık uygulamasında bu krediler “Açık Krediler” olarak adlandırılmaktadır.

3.3.4. Kaynak Açısından Krediler

Kaynak açısından krediler banka kaynaklı krediler ve banka dışı kaynaklı krediler olmak üzere iki gruba ayrılır.

1. Banka Kaynaklı Krediler; bankaların sahip oldukları öz kaynakları ve topladıkları mevduata karşılık kullandırdıkları kredilerdir.
2. Banka Dışı Kaynaklardan Kullandırılan Krediler; bankaların yurtdışı kaynaklardan kullandırdıkları krediler, TCMB kaynaklı kullandırdıkları krediler, Türkiye İhracat Kredi Bankası AŞ. (Eximbank) kaynaklı kullandırdıkları kredilerdir.

3.3.5. Kullanım Amacına Göre Krediler

Kullanım amacına göre krediler işletme kredileri, yatırım kredileri ve bireysel krediler olmak üzere üç gruba ayrılır.

1. İşletme kredileri; işletme faaliyetlerinin finanse edilebilmesi için kullanılan kredilerdir.
2. Yatırım kredileri; işletmelerin makine, fabrika gibi sabit kıymetlere yapacakları yatırımların finansmanı için kullanılan ve bir yıldan uzun vadeli kredilerdir.
3. Bireysel krediler; gerçek kişilerin taşıt alımı, ev alımı, düğün, eğitim, sağlık vb. ihtiyaçlarını finanse etmek amacıyla kullanılan kredilerdir.

3.3.6. Geri Ödeme Şekline Göre Krediler

Geri ödeme şekline göre krediler spot krediler, rotatif krediler ve taksitli krediler olmak üzere üç gruba ayrılır.

1. Spot krediler; belli bir tutar, vade ve faiz oranıyla kullanılarak vade sonunda anapara ve faizin birlikte defaten ödendiği kredilerdir. Bu kredilerin en önemli özelliği kredi vadesi süresinde faiz oranının değiştirilememesidir.
2. Rotatif krediler; borçlu cari hesap şeklinde işleyen, müşterinin vade içinde kısmen veya tamamen geri ödeme yapabildiği, faiz oranının değişken olduğu, faiz ödemesinin üçer aylık devre sonu faiz dönemlerinde ödendiği kredilerdir.
3. Taksitli krediler; müşterilerin belirli bir ödeme planı ve faiz oranı dahilinde kullandıkları, taksitler halinde anapara ve faizi ödedikleri kredilerdir. Bu kredilerin faiz oranı ödeme vadesi içinde değiştirilemez.

3.3.7. Onaylanma Yetkileri Açısından Krediler

Onaylanma yetkileri açısından krediler otorize krediler ve şube yetkili krediler olmak üzere iki gruba ayrılır.

1. Otorize Krediler; genel müdürlük yetkili bölümleri tarafından değerlendirilerek onaylanan kredilerdir.
2. Şube Yetkili Krediler; genel müdürlük tarafından şartları belirlenen kredilendirme koşulları, meblağ ve teminat koşullarına uygun olarak şube tarafından onaylanan kredilerdir.

3.4. Nakdi Krediler

Bankalar ekonomik koşulların oluşturduğu ihtiyaç ve gerekliliklere göre çeşitli nakdi krediler kullanılmaktadır. Değişen koşullara göre farklı nakdi kredi ürünleri oluşturulmaya da devam edilmektedir.

3.4.1. Borçlu Cari Hesap (Rotatif) Kredi

Müşterinin belirlenen limit içinde aynı kredi hesabından kredi kullanımı yapmasına olanak veren, müşterinin istediği zaman kısmi veya tamamen kredi borcuna ödeme yapmasına izin veren, üç ayda bir devre sonu faizi ödenen nakit kredi türüdür. Borçlu cari hesap şeklinde kullanılan krediler faiz oranı değişikliklerine karşı esnek olup faiz oranı değiştirilebilir. Devre sonu faiz dönemi mart, haziran, eylül ve aralık aylarının son iş günüdür.

3.4.2. Spot Kredi

Belli bir tutar ve vadede sabit faiz oranı ile kullanılan, vade sonunda faiz ve anaparanın defaten ödendiği kredilerdir.

3.4.3. Erken Ödeme Opsiyonlu Spot Kredi

Piyasalarda faiz oranlarının düşme beklentisi olduğu dönemlerde müşterilerin spot kredilere oranla daha yüksek faiz oranından kullandıkları kredilerdir. Erken ödeme opsiyonlu spot kredilerde müşteri kredi vadesi içinde istediği zaman krediyi anapara ve krediyi kullandığı süreye ait olan faiz ile birlikte defaten kapatabilir.

3.4.4. Taksitli Kredi

Belli bir meblağ kredinin belli bir vade ve faiz oranından, anapara ve faiz borcunun BSMV ve KKDF ile birlikte genel olarak aylık taksitlere bölünerek ödendiği kredi türüdür. Taksitli krediler özel uygulamalarda üç ayda bir taksit ödemeli bazen de balon ödeme denilen ara dönemlerde taksit ödemeleri hariç kısmı toplu ödemelerin yapılması şeklinde kullanılırlar.

3.4.5. İskonto ve İştirak Kredisi

Belli bir vadede ödenecek olan senedin vadeden önce faiz, vergi ve komisyon tutarının senet bedelinden düşülerek müşteriye ödendiği kredi türüdür. Banka müşteriye

senet tutarı kadar kredilendirmektedir. Banka ve senet borçlusu aynı ilde ise yapılan işlem iskonto, farklı illerde ise yapılan işlem iştirah olarak adlandırılır.

Uygulamada YP işlemler iştirah, TP işlemler ise iskonto olarak kullanılır. YP işlemlerde banka ile aynı ilde olma imkanı olmadığı için YP işlemler için iştirah kredisi denilmektedir. TP işlemlerde ise genellikle birden fazla senet işleme tabi tutulmakta ve senet borçluları çoğunlukla banka ile farklı illerde olmaktadır. Birden fazla senetle işlem yapıldığında ortalama vade hesaplanmaktadır.

3.4.6. Döviz Kredileri

İhracatçı firmaları desteklemek amacıyla BSMV ve KKDF muaf tutularak kullanılan, anapara ve faiz borcunun YP cinsinden olduğu kredilerdir. Bu krediler rotatif veya spot olarak kullanılabilirdiği gibi hesaba TP veya YP olarak da geçebilir. Müşteri TP ve YP olarak ödeme yapabilir. Uygulanan BSMV ve KKDF muafiyetine karşılık müşterinin taahhüt kapama yapması yani kullandığı döviz kredisinin anapara ve faizi kadar ülkeye döviz girdisi yapması ve bunu belgelemesi gerekmektedir. Taahhüt kapama işlemi banka tarafından takip edilmekte olup taahhüdün kapatılmaması durumunda banka müşteri adına ilgili vergi dairesine kredinin BSMV ve KKDF den muaf tutulmaması durumunda müşterinin ödeyecek olduğu tutarları ve gecikme faizlerini ödemekle yükümlüdür.

3.4.7. Eximbank Kredileri

Eximbank A.Ş. tarafından belirlenen koşullar ve faiz oranı ile bankalar aracılığı ile ihracatçıları desteklemek amacıyla kullanılan kredilerdir. Borçlandırma işlemi kredi kullandırımını yapan banka yapmaktadır. Kredinin vadesinde anapara ve faizi krediyi kullandıran banka Eximbank A.Ş.'ye göndermektedir. Bankalar burada aracılık işlemi yapmakta olup Eximbank A.Ş.'nin uyguladığı faiz oranını uygulamakta işlemde sadece komisyon almaktadırlar. Banka Eximbank A.Ş.'ye karşı müşterinin garantörü durumundadır.

3.4.8. Kredili Mevduat Hesabı

Vadesiz TP hesaba tanımlanan kredi limiti içinde müşterilerin rotatif olarak kullandığı faiz ödemelerinin banka iç uygulamasına göre aylık veya üç aylık olarak ödendiği kredilerdir.

3.4.9. Bireysel Krediler

Gerçek kişilerin finansman ihtiyaçlarını karşılamak için eşit taksitli ve sabit faiz oranıyla kullanılan kredilerdir. Uygulamada ihtiyaç kredileri, taşıt kredileri ve konut kredileri en çok kullanılan bireysel kredilerdir.

3.5. Gayrinakdi Kredi

3.5.1. Teminat Mektupları

Teminat mektuplarında banka, muhatap ve lehdar olmak üzere üç taraf vardır. Banka garanti veren, lehdar lehine garanti verilen, muhatap ise garantiyi alandır. Teminat mektupları ile banka muhataba müşterisi lehine bir işi yapması, bir mal bedelini ödemesi, bir malı teslim etmesi, bir sözleşmenin şartlarını yerine getirmesi gibi çeşitli durumlarda garanti vermektedir. Lehine garanti verilen teminat mektubu konusu işi yapmaz veya şartları yerine getirmezse banka muhatabın bundan doğan zararını teminat mektubundaki şartlarla öder. Banka işin yapılması veya şartların yerine getirilmesini sağlamakla yükümlü değildir. Bankanın yükümlülüğü muhatabın doğan zararını teminat mektubu şartlarıyla ödemektir. Teminat mektubunda banka başlangıçta nakit para ödememektedir. Ancak teminat mektubu konusu iş yerine getirilmediğinde bankadan para çıkışı olmakta ve bankanın teminat mektubu faizli bir nakit krediye dönmektedir.

Konularına Göre Teminat Mektupları

Geçici Teminat Mektubu

Geçici teminat mektubu bir firmanın ihaleye katılabilmesi için ihale makamına hitaben düzenlenen teminat mektuplarıdır. Geçici teminat mektubu ile banka muhataba ihaleye giren lehtarın ihaleyi kazanması durumunda ihale şartlarına uygun olarak sözleşmeyi imzalayacağını ve kesin teminat mektubunu vereceğini garanti eder. Uygulama da bankalar kesin teminat mektubu limiti tesis ettikleri müşteriler lehine geçici teminat mektubu verirler. Böylece geçici mektupta garantisini verdikleri kesin teminat mektubu verileceği taahhüdünü lehtarın ihaleyi kazanması durumunda kendileri vererek gerçekleştirirler.

Kesin Teminat Mektubu

Teminat mektubunda lehtar tarafından yerine getirileceği taahhüt edilen işin sözleşme şartlarına uygun olarak yerine getirilmemesi durumunda muhatabın zararının teminat mektubundaki şart ve meblağ ile ödeneceğinin banka tarafından garanti edildiği teminat mektuplarıdır. Bu teminat mektuplarında muhatabın tazmin talebiyle banka başka bir şart öne sürmeden tazmin bedelini ödemekle yükümlüdür. Yükümlülüğün kısmen veya tamamen yerine getirilmemiş olması bankaya ödemedten imtina etme hakkını vermez.

Avans Teminat Mektupları

Avans teminat mektupları bankaların müteahhit firmaların işe başlamadan önce sözleşme şartları içinde ön ödeme yapılacağı şartı olması kaydıyla ihale makamından alacakları avansın garantisi olarak muhataba verdikleri teminat mektuplarıdır. Müteahhit firma hakediş yaptıçça bu hakedişler avans tutarından düşölmektedir. Uygulama da bankalar lehine avans teminat mektubu verdikleri firmalardan hakedişleri takip ederek teminat mektubu riskini takip edebilmek için hakedişlerin kendi bankalarındaki hesaba gelmesini talep ederler. Bunun için bazen müşterilerle sözleşme de yapabilmektedirler.

Mahkeme ve İcra Dairelerine Hitaben Verilen Teminat Mektupları

Mahkeme ve icra dairelerine verilen teminat mektupları alacak davaları, borç davaları, yürütmenin durdurulması, ihtiyati haciz konulması, ihtiyati haczin kaldırılması, ihtiyati tedbir konulması, ihtiyati tedbirin kaldırılması gibi konularda düzenlenir. Mahkeme ve icra dairelerinden akit para yatırarak bloke ettirmek yerine bankadan bu tutarın garanti edildiği teminat mektubu alınarak muhatap dairelere verilir.

İhracatta Katma Değer Vergisi İadesi İçin Verilen Teminat Mektupları

Dış ticaretin gelişmesi için ihracatçı firmalar katma değer vergisinden (KDV) muaftutulmaktadır. İhracat yapan firmalara yansıtılmayan ödedikleri KDV'leri iade edilir. Bu firmaların vergi dairesi tarafından inceleme yapılmadan KDV iadesi alabilmeleri için bankaların vergi dairesine KDV iadesinin ilgili dönemine ait KDV'yi garanti ettikleri teminat mektuplarıdır.

Vergi Dairelerine Hitaben Verilen Teminat Mektupları

Vergilere itiraz edilmesi, vergi cezalarına itiraz edilmesi veya vergilerin taksitlendirilmesi için vergi dairelerine hitaben düzenlenen teminat mektuplarıdır.

Gümrüklere Hitaben Verilen Teminat Mektupları

Gümrüklere hitaben verilen teminat mektupları gümrük işlemlerindeki vergi, resim, harç ve bunların cezalarının banka tarafından garanti edildiği teminat mektuplarıdır.

Mal Alımı Teminat Mektubu

Müşterinin satın alacağı malın bedelinin banka tarafından garanti edildiği teminat mektuplarıdır. Uygulamada bir yıl vadeli olarak kullanılır.

Geçerli Olduğu Süreye Göre Teminat Mektupları

Vadeli Teminat Mektupları

Vadeli teminat mektuplarında bankanın garanti süresinin son bulacağı tarih yazılıdır. Bu tarihe kadar teminat mektubunda garanti edilen konu ile ilgili risk doğmazsa bankanın sorumluluğu sürenin bittiği tarihte mesai saati bitiminde son bulur.

Süresiz Teminat Mektupları

Teminat mektubunda garanti süresi belli bir tarih yazılarak sınırlandırılmamışsa bu teminat mektuplarında bankanın garantisi teminat mektubu aslının bankaya teslim edildiği tarihe kadar devam eder.

3.5.2. Harici Garantiler

Yurtdışı yerleşik bir muhabata hitaben YP cinsinden ve yabancı dilde düzenlenen garanti mektuplarıdır. Harici garantiler doğrudan lehdara verilir.

3.5.3. Kontur Garantiler

Kontur garanti Türkiye riskini almak istemeyen yurtdışı firmalara yurtdışındaki bir bankanın garanti mektubu vermesi durumudur.

3.5.4. Referans Mektupları

Bankanın ödeme taahhüdünü içermeyen, müteahhit firmaların kamu ihalelerine girmek için bankalardan kredi limitlerinin ihale makamına bildirilmesi için aldıkları yazılardır.

3.5.5. İthalat Akreditif Kredileri

Akreditif ithalatçı ve ihracatçının birbirlerini güvenecek kadar iyi tanımadıkları durumlarda ihracatçının malı ihraç ettikten sonra parasının tahsilini garanti altına almak için banka garantisi istediği durumlarda kullanılan bir dış ticaret ödeme yöntemidir. İngilizce “Letter of Credit” denilmekte olup uygulamada L/C olarak kullanılır.

Akreditif ödeme şeklinde banka ihracatçıya malları sözleşme koşullarına uygun olarak göndermesi durumunda paranın ödeneceğini garanti eder. Bankanın sorumluluğu evraklarla ilgili olup mallarla ilgili sorumluluğu yoktur. İşlemde dört taraf vardır; ithalatçı, ithalatçının bankası, ihracatçı ve ihracatçının bankası.

Kabili Rücu (Cayılabilir) Akreditif

Mal bedelinin ödeneceğine dair kesin garantinin olmadığı, ithalatçının bankasının her an garantiyi iptal etme hakkına sahip olduğu akreditif işlemleridir.

Gayri-Kabili Rücu (Cayılmaz) Akreditif

Akreditif şartlarının yerine getirilmesi durumunda ithalatçının bankası ihracatçının bankasına parayı ödemek zorundadır. Akreditiften cayılabilmesi için dört tarafında onayı gereklidir.

Teyitsiz Akreditif

İhracatçının ithalatçının bankasının verdiği ödeme garantisini yeterli bulduğu ek bir ödeme garantisi istemediği akreditif türüdür.

Teyitli Akreditif

Akreditif işleminde teyit ihracatçı için ek bir teminattır. İhracatçının akreditifi açan bankanın faaliyet gösterdiği ülkeyi riskli bulması vb. nedenlerle akreditifi açan bankanın ödeme garantisine ilave olarak başka bir bankanın garantisini istemesi durumunda ihracatçının bankası veya üçüncü bir bankanın ödeme garantisi verdiği akreditif türüdür.

Dönen Akreditif

Akreditif açılırken belirlenen belli bir tutar ve vadede yeni bir akreditif sözleşmesi yapılmadan mal ve para teslimleri gerçekleştiğçe otomatik olarak yenilenen akreditif türüdür.

Kırmızı Şartlı Akreditif

Red Clause Akreditif olarak da bilinmektedir. Akreditife konu malların imalat, ambalaj vb. işlemlerinin yapılabilmesi için ihracatçıya ithalatçı tarafından avans ödenen veya akreditif tutarının peşin ödendiği akreditif türüdür.

Sight Akreditif

Görüldüğünde ödemeli akreditif olarak da bilinen bu ödeme işleminde akreditif şartlarına uygun vesaikler ithalatçının bankasına ulaştığında ithalatçı mal bedelini ödeyerek bankadan vesaikleri teslim alır.

Vadeli Akreditif

Ticarette bilinen anlamda vadeli ödeme şeklidir. Uygun vesaikler ithalatçının bankasına ulaşip incelemesi yapıldıktan sonra ithalatçı bankasından vesaikleri teslim alır. Akreditifte belirlenmiş olan vadede ithalatçı akreditifin açıldığı bankadan ödemesini yapar.

3.6. Kredilerde Teminatlandırma

Bankalar kredi kullandırırken kredinin geri ödenmeme riskini alırlar. Kredinin geri ödemesinde sorun çıkması durumunda tahsilat yapabilmek için kredilere teminat alırlar. Geri ödemesinde sorun çıkan kredinin ödememe garantisi olan teminatın nakite döndürülebilme hızı ne kadar yüksek olursa banka alacağını o kadar hızlı tahsil eder. Kredinin teminatsız olması ya da teminatın nakde dönme gücü olmaması durumunda ise bankalar için zarar niteliğinde kredi oluşmuş olur.

3.6.1. Kefalet

Kredi sözleşmesine müşterek borçlu müteselsil kefil sıfatıyla imza atan kefil kredi borcundan dolayı bankaya karşı sorumlu olur. Kredi borçlusunun borcu ödeyememesi durumunda banka kredi borçlusuna başvurmadan kefilden borcun ödenmesini isteyebilir. Sözleşmede birden fazla kefil olması durumunda banka ödeme gücü en yüksek olan kefilden borcun ödenmesini isteyebilir.

Banka kefalet imzası alacağı gerçek veya tüzel kişinin kefaletini kabul etmeden önce asli ve kefalet borçlarını kontrol etmeli, moralite araştırması yapmalı, kefilin bu borcu ödeyebilecek maddi gücünün olup olmadığını araştırmalıdır.

3.6.2. Gayrimenkul İpoteği

Bankanın müşterinin kredi borcunu ödememesi veya ödeyememesi riskine karşılık kredi borçlusuna veya üçüncü bir kişiye ait gayrimenkul üzerinde aynı hak tesis etmesidir. İpoteğin geçerli olabilmesi için tapuya tescil edilmesi zorunludur. İpotekli gayrimenkul satılsa bile gayrimenkul üzerindeki ipotek devam eder. İpotekli gayrimenkülü satın alan kişi borcun ödenmemesi durumunda bankanın gayrimenkulün satış işlemini yaptırarak alacağını tahsil edeceğini bilerek satın almış olur. Banka kredi borcunun ödenmemesi durumunda teminata konu gayrimenkulün mülkiyetini talep edemez sadece satışını talep edebilir.

Uygulamada bankalar ipotek tesis edilecek gayrimenkulün ekspertizini yaptırarak teminat vasfı olup olmadığını incelemesini yaparlar. Bankalar acil satış kabiliyeti yüksek, hisseli olmayan, üzerinde takyidat olmayan gayrimenkulleri ipotek olarak almaya dikkat ederler. İpotek tesis edilen gayrimenkullere sigorta yaptırılarak banka adına dainmürtein şerhi koydurulur. İpotek tesis edilecek gayrimenkul aile konutu ise ipoteğin geçerli olabilmesi için eşlerden muvafakatname alınması zorunludur.

3.6.3. Müşteri Çek Senedi

Kredinin teminatına gerçek ticari ilişkiden doğmuş çek veya senetlerin alınması likidite kabiliyetinin yüksek olması nedeniyle tercih edilen bir teminat türüdür. Teminata alınacak çek veya senetlerin şekil şartlarının tam olması, ciro varsa ciro sinsilesinin tam olması, keşideci ve cirantaların TCMB istihbaratlarının sorunsuz olması çek veya senetlerin tahsil kabiliyetinin yüksek olması açısından önemlidir.

3.6.4. İhracat Vesaiki

İhracatı gerçekleşmiş yani mallar yüklenmiş ve ihraç edilen ülkeye gönderimi yapılmış ihracat işlemine ait vesaikler bankalarda teminat olarak alınabilmektedir. İhracat vesaiki teminat olarak alınırken malın gönderildiği ülkenin riski, yüklemenin yapıp yapılmadığı ve belgelerin orijinal olup olmadığı mutlaka kontrol edilmelidir. Taşıma belgesi banka adına temlik edilmeli ve ihracatçı firmadan gelecek olan ihracat bedelinin bankaya devredildiğine dair temlikname alınmalıdır.

3.6.5. Menkul Rehni

Kredi teminatına mevduat, hisse senedi, hazine bonosu, altın gibi menkullerin rehin blokaj taahhütname ile rehin olarak alınmasıdır. Likit teminatlar olarak görülse de bankaların çok dikkatli davrandıkları işlemlerdir. Rehin konusu menkulün değer kaybetme riski nedeniyle bankalar bu tür teminatları alırken marj uygularlar.

3.6.6. Ticari İşletme Rehni

Ticaret siciline ticari işletmenin rehin verildiğinin kaydının yapılması ile ticari işletme rehni gerçekleşir. Ticari işletmenin ünvanı tam ve doğru olmak yazılmalı, makine vb. teçhizatların seri numaraları ile dökümü yapılmalı, marka, lisans, patent rehin sözleşmesine dahil edilmelidir.

Menkul rehinlerinde rehin verilen menkulün fiziki olarak bankada olması söz konusu iken ticari işletme rehninde işletmenin faaliyetlerine devam edebilmesi için fiziki teslim söz konusu olmaz.

3.6.7. Alacak Temliki

Üçüncü bir kişi de olan alacak hakkının bankaya devredilmesidir. Alacağın doğmuş bir alacak olması, borçlunun ödeme gücünün yüksek olması, temlik sözleşmesinin noterden yapılması ve borçluya alacağın devir alındığının bildirilene kalacak tutarının bankaya ödeneceğinin teyidinin alınması gereklidir.

BÖLÜM 4

COVID-19 PANDEMİ SÜRECİNİN ETKİLERİ VE UYGULANAN EKONOMİK ÖNLEMLER

4.1. Covid-19 Pandemi Süreci

WHO'nun pandemi ilan etmesiyle birlikte bütün dünyada hem ekonomik hem de sosyal anlamda sıkıntılar ortaya çıkmaya başlamıştır. Ülkemizde 2020 yılı mart ayında ilk vakanın tespit edilmesiyle birlikte izolasyonlar uygulanmaya başlanmıştır. Uygulanan izolasyon tedbirleriyle birlikte ekonomik faaliyetler zayıflamaya başlamıştır. Nisan ayından itibaren de bu belirginlik artarak sektörler geneline yayılmaya başlamıştır. Başta Avrupa olmak üzere ihracat yapılan ülkelerdeki ekonomik daralmayla birlikte ihracat azalmıştır. Yurtdışı seyahat kısıtlamaları nedeniyle turizm durmuştur. Tedbirler kapsamında uygulanan kapanma ve sokağa çıkma yasağı uygulamaları nedeniyle hizmet sektörü, yiyecek-içecek sektörü, perakendecilik sektörü ve pek çok sektör ekonomik açıdan olumsuz etkilenmiştir.

Bütün ülkeler pandeminin olumsuz etkilerini azaltmak için tedbirler almıştır. Türkiyede diğer dünya ülkeleri gibi hem sağlık hem de ekonomik tedbirler almıştır. Uygulanan karantinalar ve kısıtlamalar nedeniyle hem hane halkının hem de ticari işletmelerin pandeminin olumsuz etkilerinden en az etkilenmeleri için maliye ve para politikası araçları uygulamaya alınmıştır. Bu dönemde işsizlik artmış, borçlanma oranları yükselmiş, bütçe açığı artmış, dış ticaret açığı artmış, cari işlemler açığı artmış, TL'de değer kaybı olmuştur. Dış borç stoğu ise önceki yıllara aynı seviyede kalmıştır. Bankacılık sektörü pandeminin ekonomideki olumsuz etkilerini azaltmak için hem hane halkını hem de ticari firmaları destekleyici önlem paketleri uygulamaya almıştır. Ekonomik politikalar bankaların pandemi önlem ve destek paketleri ile desteklenmiştir (TBB Bankalarımız, 2020).

Araştırma tarihi itibarıyla salgın halen devam etmekte olup bir süre daha devam etmesi beklenmektedir. Aşı uygulamaları artmakta ancak henüz bir tedavi yöntemi bulunamadığı için bu sürecin ne kadar süreceği bilinmemektedir.

4.2. Covid-19 Pandemi Sürecinin Genel Etkileri

Pandemi nedeniyle bütün dünyada tam kapanma ve kısıtlamaların yapılması bütün ülkelerin ekonomilerinde olumsuzluklara neden olmuştur. Üretimin azalması, hammadde temininde zorluklar, turizmin durması, tedarik zincirlerinin kopması, finansal piyasalarda

varlık değerlerinin düşmesi ve işsizliğin artması etkilerin başında yer almaktadır. Ekonomik açıdan güçlü olmayan ülkelerde bu etkiler daha fazla olup büyüme süreçleri negatif yönlü olmuştur.

Covid-19 pandemisi ülkemizin makroekonomik dengelerinin zayıf olduğu ve bütçe açığının yüksek olduğu bir dönemde yaşanmaktadır. Türkiyede tam kapanma uzun süreli olarak uygulanmamış olsa da kısıtlamalar ve karantina uygulamaları bütün sektörleri ekonomik olarak sıkıntıya sokmuştur. Bazı sektörlerde durma yaşanırken bazı sektörlerde daralma, bazı sektörlerde de büyüme yaşanmaktadır. Konaklama, yiyecek-içecek, ulaşım, eğlence, perakende gibi sektörler olumsuz anlamda etkilenirken temizlik maddeleri, uzaktan eğitim, ilaç sektörü online satış siteleri ise olumlu etkilenmiştir. Bu dönemde sağlık yatırımlarının, tarımın ve dijitalleşmenin önemi artmıştır. Gelecekle ilgili belirsizlik nedeniyle hane halkı harcamaları azalmış ve tasarruf eğilimi artmıştır.

Pandemi ile mücadelede hem sağlığı koruyacak hem de ekonomik refahı sağlayacak tedbirler bulunmalı ve uygulanmalıdır. Covid-19 'un kolay ve hızlı yayılıyor olması sağlık ve ekonomik refah arasında seçim yapılması durumunu ortaya çıkarmaktadır. Yaşamak için sağlık çok önemli ama sağlıklı yaşayabilmek için de ekonomik refah vazgeçilemez önemdedir. Tam kapanma gibi ekonomik faaliyetleri durduracak önlemlerin ekonomik maliyetleri çok yüksek olmaktadır. Bu sebeple maske kullanılması, sürekli dezenfektasyon, mesafe kurallarına uyulması, uzaktan veya dönüşümlü çalışma uygulamaları gibi yüksek maliyetli olmayan ama salgının yayılma hızını yavaşlatabilecek önlemler mutlaka uygulanmalıdır.

Virüsün temasla bulaşıyor olması nedeniyle bütün ülkelerde yaşam şekilleri değişikliğe uğramış olup değişmeye de devam etmektedir. İnsanlar artık sosyal ortamlara girmemeye dikkat etmekte, aile ve arkadaş ziyaretleri yapmamakta, kültürel (sinema, tiyatro, konser, sergi vb.)etkinliklere dijital ortamda katılmakta, alışverişlerini de çoğunlukla dijital platformlardan yapmaktadırlar. Çalışma şekilleri değişmekte evden çalışma, dönüşümlü çalışma gibi çalışma şekilleri olağan çalışma düzeni haline gelmektedir. İş ve diğer konulardaki toplantıların dijital platformlarda yapılması zaman ve mekan tasarrufu olarak da insanların hayatlarını kolaylaştırmış ve kalıcı uygulamalar haline gelmiştir. Eğitimlerin online olarak verilmesi, sınavların online yapılması ve hibrit eğitim modeli de kalıcı olacak gibi durmaktadır.

Yaşanılan bu süreçte pandemi sürecini iyi yönettiği düşünölen hükümetler başarılı, iyi yönetmediği düşünölen hükümetler ise başarısız olarak değerlendirilecektir. Hükümetlerin bu süreçteki başarıları toplam vaka sayısı, toplam ölüm sayısı, halka yapılan

ekonomik yardımlar, faiz oranları, iç ve dış borçlanma oranları bu sürecin değerlendirilme kriterlerinden bazıları olarak sayılabilir.

4.3. Covid-19 Pandemi Sürecinin Ekonomik Etkileri

Covid-19'un Çin'de başlamasıyla birlikte önce Çin ekonomisinin bu salgından nasıl etkileneceği ve diğer ülkelere bunun etkisinin nasıl olacağı tartışılmaya başlanmıştır. Ancak hastalığın bütün ülkelere görülmeye başlanması ve WHO'nun pandemi ilan etmesiyle birlikte her ülke kendi ekonomisinin nasıl etkileneceğini ve bu etkilerin olumsuzluğunun en aza indirilmesi için neler yapılması gerektiğini tartışmaya başlamıştır.

Bireylerin ve firmaların kendilerini ekonomik krize hazır hissetmek istemeleri nedeniyle nakde dönmek istemeleri borsalarda ve altın fiyatlarında sert düşüşler yaşanmasına neden olmuştur. Aşılamanın başlaması, vaka sayılarının azalması, kısıtlamaların azaltılması ve sonrasında tamamen kaldırılması ile talep canlanması başlamış ve fiyatlar yeniden yükselmeye başlamıştır.

Covid-19 pandemisinde arz ve talep şoku aynı anda yaşanmıştır. Arz şoku; "bir ürün veya emtia arzında beklenmedik değişiklik" olarak ifade edilirken, talep şoku da "belirli bir ürün veya mülk için talep seviyesindeki ani değişiklikler" şeklinde tanımlanmaktadır. Pandemi ile birlikte uzun süredir pek çok ülkenin üretim ve tedarik merkezi haline gelmiş olan Çin'de üretim yavaşlamış hatta durma noktasına gelmiştir. Bu durum Çin'den ithalat yapan ülkelerin mal tedariklerinde problem yaşamalarına dolayısıyla arzda problem yaşanmasına neden olmuştur. Diğer yandan ülkelerin aldığı kısıtlama tedbirleri de üretimde aksamalara neden olmuş, bu da arz şokunu arttırmıştır. Bu dönemde tüketicilerin tasarruf eğilimlerinin artması, işsizliğin artması gibi nedenler de talep daralmasını arttırmıştır.

Türkiye 2020 yılının ikinci çeyreğinde ekonomik olarak Covid-19 pandemisinin olumsuz etkilerini belirgin şekilde hissetmiş ve ikinci çeyrekte negatif büyüme olmuştur. Bununla birlikte pandeminin olumsuz etkilerini azaltmaya yönelik olarak uygulanan kredi genişlemesi politikasıyla yılın ikinci çeyreğinden sonra güçlü bir büyüme kaydedilmiştir. Türkiye, 2020 yılını %1,8 büyüyerek G-20 ülkeleri arasında Çin ile birlikte pozitif büyüme kaydeden iki ülkeden biri olmuştur (SBB, 2021). 2020 yılının son çeyreğinde hizmetler sektörü faaliyetlerinde toparlanma sürmüştür. İnşaat sektöründeki daralma devam etmiş, toptan ve perakende ticaret ile iletişim ve teknoloji gibi sektörler büyümeyi desteklemiştir (SBB, 2020).

2021 yılında ihracattaki artış ve sanayi üretiminde yaşanan artış ekonominin büyümesine destek vermiş ve ilk çeyrek %7,4 ikinci çeyrekte %22 ekonomik büyüme gerçekleşmiştir. Temmuz ayında kısıtlamaların kaldırılmasıyla birlikte turizm sektöründe canlanma başlamış, ulaşım ve konaklama hizmetlerinin de büyümesiyle toplam hizmetler sektörünün büyümesi desteklemiştir. Küresel ölçekte yaşanan elektronik çip krizi Türkiye’de otomotiv ve beyaz eşya sektörlerini de olumsuz etkilemiş buna karşın sanayi sektöründeki güçlü büyüme üçüncü çeyrekte de devam etmiştir (SBB, 2020). Tablo 12’de Türkiye’nin 2019-2020-2021 büyüme oranları gösterilmiştir.

Tablo 18. Türkiye GSYH 2019-2020-2021(SBB, 2022)

	2019	2020	2021
	(%)	(%)	(%)
1.Çeyrek	-2,5	4,4	7,4
2.Çeyrek	-1,6	-10,4	22
3.Çeyrek	1	6,3	7,4
4.Çeyrek	6	6,2	
Yıllık	0,9	1,8	

Yaşanan pandemi sürecinde pek çok ülkede işsizlik oranları da yükselmiştir. Türkiye Covid-19 pandemisine yüksek işsizlik oranıyla yakalanmıştır. 2019 yılı genelinde Türkiye’de işsizlik oranı %13,7 olarak gerçekleşmiştir. İşsizlik oranı 2020 yılının ilk çeyreğinde %13,6 olarak gerçekleşmiştir. Türkiye’de kısa dönem işsizlik ödeneği uygulanması ve işten çıkarılma şartlarında caydırıcı yönde değişiklikler yapılması işsizlik oranlarının yükselmesini engellemiştir. Yine de özellikle hizmet sektöründe işsizlik yaşanmıştır. Yılın üçüncü çeyreğinde normalleşmenin başlamasıyla birlikte işsizlik oranı %13,4 olarak gerçekleşmiştir. İşsizlik oranı 2020 yılı genelinde ise %14,2 olarak gerçekleşmiştir. 2021 yılı birinci çeyrekte %13,5 olarak gerçekleşen işsizlik oranı, ikinci çeyrekte ve üçüncü çeyrekte %11,9 olarak gerçekleşmiştir. Pandeminin olumsuz etkilerinin azaldığı üçüncü çeyrekte işgücüne katılım %52,6 istihdam oranı %46,4 olarak gerçekleşmiştir. 2020 yılının aynı döneminde işgücüne katılım%50,3 ve istihdam oranı %43,6 olarak gerçekleşmiştir (SBB, 2022). Tablo13’te Türkiye’de 2019, 2020 ve 2021/10 yıllarında aylar itibariye işsizlik oranları gösterilmiştir.

Tablo 19. Türkiye 2019-2020-2021/10 İşsizlik Oranları(TÜİK, 2022)

Dönem	İşsizlik(%)	Dönem	İşsizlik(%)	Dönem	İşsizlik(%)
2019/1	15,10	2020/1	14,10	2021/1	13,40
2019/2	15,00	2020/2	13,50	2021/2	14,10
2019/3	13,90	2020/3	13,00	2021/3	13,10
2019/4	12,90	2020/4	12,80	2021/4	12,90
2019/5	12,50	2020/5	12,60	2021/5	12,40
2019/6	13,40	2020/6	13,00	2021/6	10,40
2019/7	14,10	2020/7	14,60	2021/7	12,10
2019/8	14,20	2020/8	13,00	2021/8	12,00
2019/9	14,00	2020/9	12,40	2021/9	11,70
2019/10	13,30	2020/10	12,80	2021/10	11,20
2019/11	12,90	2020/11	12,90		
2019/12	13,60	2020/12	13,00		

Türkiye Covid-19 Pandemisine çift haneli tüketici enflasyon (TÜFE) oranı ile girmiştir.

Pandeminin etkisiyle yılın ikinci çeyreğinde daralan ekonomi üçüncü çeyrekte toparlanmaya başlamış ve son çeyrekte de bu toparlanma devam etmiştir. Artan kredi hacminin etkisiyle ekonomide sağlanan toparlanmanın enflasyon üzerinde yansımaları olmuştur. Kredi büyümesi, talebin dezenflasyonist etkisini sınırlamış ve TP’da ki değer kaybıyla birlikte enflasyonun yüksek bir seyir izlemesine neden olmuştur. Mal ihracatındaki toparlanmaya rağmen hizmet gelirlerinin düşmesi ve ithalattaki artışla birlikte cari işlemler açığı artmıştır. TCMB, enflasyonu kontrol altına almak, dezenflasyon sürecini oluşturmak ve fiyat istikrarını sağlamak amacıyla, 2020 yılı ağustos ayı itibariyle sıkılaştırma politikası uygulamaya başlamıştır (TCMB, 2021). Kasım ayında kurların yükselmeye başlamasıyla TÜFE oranı artmaya başlamıştır. Aralık ayında maliyetlerdeki artış nedeniyle dayanıklı mallar ve akaryakıt fiyatlarının artması, gıda fiyatlarındaki artış TÜFE’yi yıllık bazda yükseltmiştir. TÜFE 2020 yılı aralık ayında%14,60 olarak gerçekleşmiştir (SBB, 2020).

2021 Yılında sanayi ve hizmet sektörleri hem dönemlik hem de yıllık büyümenin lokomotifleri olmuş, inşaat sektörü ve tarım sektörü ise dönemlik büyümeyi sınırlamıştır. Harcama açısından dönemlik büyümeye iç talep ve net ihracat destek olmuştur. İç talepte özel tüketim artmış, kamu harcamaları ve yatırımlar yatay seviyede devam etmiştir. Net İhracatın büyümeyi desteklemesi hem yükselen ihracat hem de özellikle altın ithalatındaki azalmanın etkisiyle ithalatın azalmasıyla olmuştur. Aşılamanın artması pandemiden olumsuz etkilenen sektörlerin canlanmasını sağlamıştır. Artan aşılama sayılarıyla ve kısıtlamaların kaldırılmasıyla birlikte hizmet gelirleri de artmaya başlamıştır. TÜFE 2021 yılında gıda fiyatları, kurlardaki yükselme ve tedarik süreçlerindeki aksaklıklar, enerji ve

hizmet fiyatlarındaki artışlar vb. arz kaynaklı nedenler, fiyatlardaki artışlar ve talep artışlarının etkisiyle yükselerek devam etmiş ve aralık ayında %36,08 gerçeklemiştir (TCMB, 2021). Tablo14'te Türkiye'de 2019-2020-2021 yılları TÜFE oranları aylar itibariyle gösterilmiştir.

Tablo 20. Türkiye 2019-2020-2021 Yılları TÜFE Oranları(TÜİK, 2022)

Dönem	Tüfe(%)	Dönem	(Tüfe %)	Dönem	(Tüfe %)
2019/1	20,35	2020/1	12,15	2021/1	14,97
2019/2	19,67	2020/2	12,37	2021/2	15,61
2019/3	19,71	2020/3	11,86	2021/3	16,19
2019/4	19,50	2020/4	10,94	2021/4	17,14
2019/5	18,71	2020/5	11,39	2021/5	16,59
2019/6	15,72	2020/6	12,62	2021/6	17,53
2019/7	16,65	2020/7	11,76	2021/7	18,95
2019/8	15,01	2020/8	11,77	2021/8	19,25
2019/9	9,26	2020/9	11,75	2021/9	19,58
2019/10	8,55	2020/10	11,89	2021/10	19,89
2019/11	10,56	2020/11	14,03	2021/11	21,31
2019/12	11,84	2020/12	14,60	2021/12	36,08

Covid-19 pandemisinin etkisiyle kamu gelirlerinin azalması buna karşılık ekonominin desteklenmesi için yapılan harcamalar vesağlık harcamalarının (Covid-19 tedavilerinin devlet tarafından karşılanması, ücretsiz ilaç ve maske dağıtılması, aşı hizmeti) artması nedeniyle 2020 yılında bütçe açığı artmıştır. 2021 Yılı'nın ilk çeyreğinde bütçe özellikle vergi gelirlerinde artışla 22.779-Mio TL fazla vermiştir. 2021 yılının ikinci ve üçüncü çeyreklerinde kamu gelirlerinin azalması buna karşılık kamu giderlerinin artması nedeniyle yeniden açık vermiştir. İnceleme tarihi itibariyle 2021 Yılı aralık ayı verileri açıklanmamış olduğu için son çeyrek verileri incelenememiştir. Tablo 15'te Türkiye'nin 2019-2020-2021 yılları bütçe gelir ve gider rakamları karşılaştırılması gösterilmiştir.

Tablo 21. Türkiye 2019-2020-2021 Yılları Merkezi Yönetim Bütçe Gelir Gider Karşılaştırması(HMB, 2022)

	Gelir 2019	Gider 2019	Gelir 2020	Gider 2020	Gelir 2021	Gider 2021	Fark 2019	Fark 2020	Fark 2021
	(Mio TL)	(Mio TL)	(Mio TL)	(Mio TL)	(Mio TL)	(Mio TL)	(Mio TL)	(Mio TL)	(Mio TL)
Ocak	96.951	91.860	122.170	100.669	89.609	113.763	5.091	21.501	-24.154
Şubat	66.962	83.737	86.136	93.499	119.579	96.409	-16.775	-7.363	23.170
Mart	54.370	78.846	47.443	91.162	134.927	111.164	-24.476	-43.719	23.763
1.Çeyrek	218.283	254.443	255.749	285.330	344.115	321.336	-36.160	-29.581	22.779

Tablo 15. (Devamı)

	Gelir 2019 (Mio TL)	Gider 2019 (Mio TL)	Gelir 2020 (Mio TL)	Gider 2020 (Mio TL)	Gelir 2021 (Mio TL)	Gider 2021 (Mio TL)	Fark 2019 (Mio TL)	Fark 2020 (Mio TL)	Fark 2021 (Mio TL)
Nisan	57.670	75.986	65.245	108.443	93.791	110.708	-18.316	-43.198	-16.917
Mayıs	71.551	83.603	68.145	85.446	104.569	117.940	-12.052	-17.301	-13.371
Haziran	55.481	67.534	66.272	85.643	88.346	113.377	-12.053	-19.371	-25.031
2.Çeyrek	184.702	227.123	199.662	279.532	286.706	342.025	-42.421	-79.870	-55.319
Temmuz	93.433	83.532	86.529	116.225	95.275	141.079	9.901	-29.696	-45.804
Ağustos	94.288	93.712	108.566	80.345	146.539	105.703	576	28.221	40.836
Eylül	63.102	80.814	78.916	108.580	117.921	141.507	-17.712	-29.664	-23.586
3. Çeyrek	250.823	258.058	274.011	305.150	359.735	388.289	-7.235	-31.139	-28.554
Ekim	65.383	80.279	92.766	97.658	114.016	131.422	-14.896	-4.892	-17.406
Kasım	83.289	75.513	109.746	96.316	167.756	135.757	7.776	13.430	31.999
Aralık	72.800	104.609	97.559	138.250			-31.809	-40.691	
4.Çeyrek	221.472	260.401	300.071	332.224			-38.929	-32.153	
Toplam	875.280	1.000.025	1.029.493	1.202.236	990.556	1.051.650	-124.745	-172.743	-61.094

Covid-19 pandemi etkisinin ekonomi üzerindeki etkisinin en şiddetli olduğu dönem 2020 yılı olup 2020 yılında Türkiye'nin toplam tarım sektörü ihracatı USD bazında %4,3 oranında artış göstermiştir. Aynı dönemde sanayi sektörü ihracatı USD bazında %7,6 azalmış, madencilik sektörü ihracatı da USD bazında %0,9 oranında azalmıştır. Türkiye'nin toplam ihracatı ise 2020 yılında 2019 yılına göre USD bazında %5,8 azalmıştır. 2021 yılında kısıtlamaların tamamen kalkmasının etkisiyle 2020 yılına göre tarım sektörü toplam ihracatı USD bazında %22,2, sanayi sektörü toplam ihracatı USD bazında %34, madencilik sektörü toplam ihracatı USD bazında %38,9 oranında artış göstermiştir. 2021 Yılında toplam ihracat 2020 yılına göre USD bazında %32,3 oranında artış göstermiştir. (TİM, 2022). Tablo16'da Türkiye'nin 2019-2020-2021 yıllık sektörel bazdaki ihracat rakamları gösterilmiştir.

Tablo 16. Türkiye 2019-2020-2021 Yılları Sektörel İhracat Rakamları(TİM, 2022)

Sektör	2019 (Bin-USD)	2020 (Bin-USD)	2021 (Bin-USD)
Tarım	23.373.664	24.369.143	29.737.575
Sanayi	138.189.577	127.645.230	170.880.410
Madencilik	4.310.206	4.272.391	5.930.165
Toplam	165.873.447	156.286.764	206.548.150

4.4. Covid-19 Pandemi Sürecinde Türkiye’de Uygulanan Ekonomik Önlemler

4.4.1. Pandemi Döneminde Uygulamaya Alınan Maliye Politikaları

Bütün dünya ülkelerinde olduğu gibi Türkiye’de de Covid-19 pandemisinin etkilerini azaltabilmek için maliye politikaları uygulanmıştır. Hükümetlerin uygulayabileceği maliye politikaları hükümetlerin mali güçleri ile sınırlıdır. Doğru etkinin olması için ise gereken kaynağın bulunabilmesi ve harcamaların da doğru yapılması gerekir. Maliye politikalarının etkili olabilmesi için para politikaları ile de uyumlu olması gerekir.

Türkiye’de pandemi döneminde uygulamaya konulan maliye politikaları: Tekstil, ulaşım, konaklama, yiyecek-içecek, otomotiv vb. sektörlerle çeşitli vergi indirimleri ve ertelemeleri yapılmıştır. Havayolu taşımacılığında katma değer vergisi indirimi getirilmiştir. En düşük emekli maaşına artış yapılmıştır. İhtiyaç sahibi ailelere pandemi maddi destek ödemeleri yapılmıştır. Kısa çalışma ödeneği uygulamaya alınmıştır. İşverenlerin işçilerin iş akdini feshetmeleri yasaklanmış ancak buna karşılık işçileri ücretsiz izne çıkarabilme hakkı verilmiştir.

4.4.2. Pandemi Döneminde Uygulamaya Alınan Para Politikaları

Türkiye’de pandemi döneminde uygulamaya alınan para politikaları: Bankaların kredi kullandırılmalarını teşvik etmek için aktif rasyo oranı uygulaması getirilmiştir. Kredi büyümesi koşullarını sağlayan bankalara zorunlu karşılık oranında indirim uygulaması getirilmiştir. Bankaların likidite olanakları arttırılmıştır. Piyasa yapıcı bankaların açık piyasa işlemlerinde likidite limitleri arttırılmıştır. TCMB swap işlem limitleri arttırılmıştır. Döviz satış işlemlerinde kambiyo gider vergisi uygulaması getirilmiştir.

4.4.3. Pandemi Döneminde Bankaların Uygulamaya Aldığı Ekonomi Destek Programları

Pandemi döneminde bankalar ekonomik tedbirleri desteklemek için ekonomi destek programları açıklamışlar ve uygulamışlardır. Bankalar tarafından uygulamaya alınan ekonomiye destek kararlarının bazıları: Hazine destekli kredi garanti fonu kefalet limitleri arttırılmıştır. Sektörlerin özelinde destekleyici kredi paketleri açıklanmıştır. Nefes kredisi, Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği üyelerine özel gibi çeşitli kredi paketleri açıklanmıştır. Doğrudan borçlanma sistemi limitlerinin arttırılması imkanı sağlanmıştır. Kredi kartı limitlerinin arttırılması imkanı sağlanmıştır. Firmaların likidite imkanlarını arttırmak için uzun vadeli kredi imkanları sağlanmıştır. Firmaların aylık maaş ödeme tutarları kadar ilave

kredi limiti tesis edilmesi imkanı sağlanmıştır. Firmaların vergi ve sosyal güvenlik kurumu ödemeleri amacıyla kullanmaları için nakit yönetimi limitlerinin artırılması imkanı sağlanmıştır. Bireysel ve ticari kredilerin ödemelerinin ötelenmesi imkanı sağlanmıştır. Bireysel ve ticari kredilerin yeniden yapılandırılması imkanı sağlanmıştır. İhracat taahhütlü kredilerde taahhüt kapatma süresi uzatılmıştır. Mobil bankacılık ve internet bankacılığı üzerinden yapılacak işlemlerden masraf alınmaması uygulaması yapılmıştır. ATM'lerden para çekme limitleri artırılmıştır.

4.4.4. Pandemi Döneminde Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası Tarafından Alınan Önlemler

Covid-19 pandemisinin ülke ekonomisine olumsuz etkilerini azaltmak için finansal piyasaların ve firmaların nakit akışının devam etmesini sağlamak için TCMB bir dizi önlemler almıştır. TCMB'nin önlemleri: Bankaların ticari müşterilerden tahsil edebileceği ücret ve komisyonlar sınırlandırılmıştır. TCMB swap işlem limitleri yükseltilmiştir. Zorunlu karşılık uygulamalarında bankaların kredi kullandırmalarını arttırmaya yönelik değişiklikler yapılmıştır. Bankaların likidite imkanları artırılmıştır. Reeskont kredilerinde vade uzatım imkanı sağlanmıştır. İhracat kredilerinde taahhüt kapamalarda ilave süre imkanı sağlanmıştır. YP zorunlu karşılık oranları artırılmıştır. Fonların Anlık ve Sürekli Transferi uygulaması başlatılmıştır.

4.4.5. Pandemi Döneminde Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu Tarafından Alınan Önlemler

BDDK pandeminin olumsuz etkilerini azaltmak için hem bankaların mali yapılarını desteklemek hem de banka müşterileri ve reel sektörü desteklemek için bu dönemde bazı uygulamalar yapmıştır: Kredi kartı nakit avans ücretleri için azami ücret belirlenmiştir. Donuk alacaklar için 90 günlük asgari gecikme süresi 31.12.2020 tarihine kadar 180 gün olarak yeniden düzenlenmiştir. Üçüncü grup kredilerde izlenen “yeniden yapılandırılarak canlı olarak sınıflandırılan ve bir yıllık izleme süresi içinde anapara veya faiz ödemesi 30 günden fazla geciken ve bir kez daha yeniden yapılandırmaya tabi tutulan” kredilerin bu grupta izlenmesi zorunluluğu kaldırılmıştır. 500.000-TL'nin altındaki konut alımlarında konut kredisinin maksimum ekspertiz değerinin %80'i kadar kullanılabilmesi yükümlülüğü ekspertiz değerinin %90'ı olarak değiştirilmiştir. Kredilerin anapara ve/veya faiz ödemelerini geciktiren bireysel ve tüzel müşterilerin bu gecikmeleri ile yine bireysel ve tüzel kişilerin karşılıksız çek, protesto edilmiş senet, kredi kartı ve kredi gecikmeleri

31.12.2020 tarihinde ödenmesi veya yapılandırılması durumunda TBB Risk merkezindeki kayıtları dikkate alınmayacaktır. Kredilerin ikinci grupta izlenmesi için geçerli asgari ödeme tutarının 30 gün gecikmesi şartı 31.12.2020 tarihine kadar 90 gün olarak güncellenmiştir. Bankalara aktif rasyosu kriteri uygulamasına geçilmiştir. “Finansal Piyasalarda Manipülasyon ve Yanıltıcı İşlem Hakkında Yönetmelik” yayımlanmıştır. Müşteri kimliğinin uzaktan doğrulanmasına ilişkin uygulamaya geçilmiştir. “Ödeme Hizmetlerinde TR Karekod’un Üretilmesi ve Kullanılması Hakkında Yönetmelik” yürürlüğe girmiştir. İnternet çıkışı yapılmaması ve kontrollerin bankalar tarafından yapılması şartıyla çağrı merkezi personelinin de evden çalışmasına izin vermiştir. Bankalar bu hizmetin aksamadan verilebilmesi için çağrı merkezlerinde görevli çalışanlarının ihtiyacı olacak teknik donanım ve altyapı eksikliklerini kısa sürede gidermişlerdir.

4.4.6. Pandemi Döneminde Alınan Diğer Önlemler

Hazine ve Maliye Bakanlığı devre sonu faizlerini ödeyemeyerek temerrüde düşmüş olan firmaların siciline “mücbir sebep” notu yazılabileceğini açıklamıştır. Cumhurbaşkanlığı tarafından kamu bankaları aracılığıyla “İşe Devam Destek Kredisi” verilebileceğini açıklamıştır.

Cumhurbaşkanlığı tarafından Kredi Garanti Fonu limitlerinin arttırıldığı açıklanmıştır. Covid-19 ile mücadele kapsamında 250-MİO USD program kredisi temin edilmiştir. Sağlıkta acil durum, eğitimde “Eğitim Bilişim Ağı” altyapısına destek, demiryolu lojistiğinin desteklenmesi alanlarında geliştirilen acil durum projeleri için 600-MİO USD Dünya Bankası finansmanı sağlanmıştır. İhracatçı KOBİ’lerin desteklenmesi amacıyla Eximbank A.Ş.’ninticari bankalardan sağladığı 380-MİO EURO tutarındaki finansmanın Dünya Bankasının garanti sağladığı kısmına hazine karşı garantisi verilmiştir. Enerji alanında Dünya Bankasından yaklaşık 325-MİO USD tutarında finansman sağlanmıştır (HMB, 2021).

4.5. Covid-19 Pandemi Sürecinin Bankalar Üzerindeki Genel Etkileri

Geçmiş Kriz Dönemlerinde de görüldüğü gibi bankacılık sektörü ekonominin gerilediği kriz dönemlerinde sorunlu krediler nedeniyle problemler yaşamaktadır. Ekonomik krizlerde yüksek montanlı mevduatların çekilmesi, durma noktasına gelen sektörlerde ortaya çıkan işsizlik ve gelir kaybı nedeniyle kredi borçlarının ödenmesinde ortaya çıkan olumsuzluklar bankaları da olumsuz etkilemektedir. Ayrıca çok sayıda işyerinin kapanmak zorunda kalması, üretimin düşmesi, zorunlu ihtiyaç maddeleri hariç

tüketimin azalması bireylerin ve ticari işletmelerin borçlarını ödeyebilmesini hatta çevirebilmesini imkansız hale getirebilmektedir. Bankacılık sektörünün sorunlu hale gelen krediler ve azalması muhtemel gelirlerinden dolayı problemlili hale gelmemesi için TCMB bankalara ilave likidite imkanları tanımıştır (Duran ve Acar, 2020, s. 63).

Pandeminin başlangıcında kamu bankaları özel bankalara oranla daha fazla aktif rol almıştır. Kamu bankaları hızla ekonomiyi destek paketleri açıklarak hem bireysel hem de ticari müşterilere kredi fonlama imkanları sunmuşlardır. Daha sonra özel bankaların da ekonomiyi destek paketleri açıklarak kredi fonlamalarını arttırmaları bireysel ve ticari müşterileri kısmen de olsa ekonomik olarak rahatlatmıştır.

Covid-19 pandemi süreci bütün sektörleri etkilediği gibi bankacılık sektörünü de etkilemiştir ve etkilemeye de devam edecektir. Pandemi sürecinin bankacılık sektörü üzerindeki etkileri dört ana grupta toplanabilir;

1) Kredi riski, gelir kaybı ve likidite: Pandemi sürecinin neden olduğu ekonomik krizin etkisiyle bankalar kredi tahsilatlarında sorunlar yaşamaya başlamışlardır. Ayrıca BDDK ve TCMB tarafından bankalar ile ilgili alınan bazı kararlar (Ücret ve komisyon sınırlamaları, faiz oranları vb.) nedeniyle bankaların gelirlerinde düşme beklenmektedir. Bütün bunlar bankaların müşterilerine vermiş oldukları kredilerin riskini, sermaye yeterlilik oranlarını, karlılıklarını ve likiditelerini etkileyecektir (Koronavirüs Krizinin, 2020).

2) Fonlama yapısı ve maliyeti: Krizin hem ülkemizde hem de diğer ülkelerde yarattığı etkiler müşterilerin ve finansal kurumların risk algılarını ve yatırım tercihlerini değiştirecektir. Bu durum bankaların fonlama yapılarında ve maliyetlerinde değişikliğe neden olacaktır.

3) Operasyonel etkiler: Bankalar pek çok kurum gibi bu süreçte kriz yönetimi uygulamışlardır. Personelin ve müşterilerin sağlığını korumaya yönelik tedbirler almışlardır. Kısa sürede mesai saatlerinin değişikliği, personelin dönüşümlü çalışması, maske ve mesafe uygulamaları, şubelere belli sayıda müşteri kabul etme, internet ve mobil bankacılık üzerinden yapılan işlemlerde masrafsızlık uygulamaları gibi önlemleri kısa sürede uygulamaya geçirmişlerdir.

4) Müşteri davranışlarındaki değişim: Bankalar müşterilerini farklı segmentlere ayırarak değişen müşteri davranışlarına uygun hizmet imkanları sunmaya başlamışlardır. Hem müşterilerin hem de personelin sağlığı için birçok bankacılık işleminin dijital kanallardan yapılması artmıştır.

BÖLÜM 5

ARAŞTIRMA VE BULGULAR

5.1. Araştırmanın Hipotezleri

Hipotez 1: “Covid-19 Pandemi sürecinde Türk bankacılık sektöründe faaliyet gösteren mevduat bankalarında toplam krediler tutarı artmıştır.”

Hipotez 2: “Covid-19 Pandemi sürecinde Türk bankacılık sektöründe faaliyet gösteren mevduat bankalarında toplam kredilerin aktif içindeki payı azalmıştır.”

Hipotez 3: “Covid-19 Pandemi sürecinde Türk bankacılık sektöründe faaliyet gösteren mevduat bankalarında toplam krediler içinde tüketici kredilerinin payı artmıştır.”

Hipotez 4: “Covid-19 Pandemi sürecinde Türk bankacılık sektöründe faaliyet gösteren mevduat bankalarında toplam tüketici kredileri içinde ihtiyaç kredilerinin payı artmıştır.”

Hipotez 5: “Covid-19 Pandemi sürecinde Türk bankacılık sektöründe faaliyet gösteren mevduat bankalarında toplam krediler içinde ticari kredilerin payı azalmıştır.”

Hipotez 6:” Covid-19 Pandemi sürecinde Türk bankacılık sektöründe faaliyet gösteren mevduat bankalarında toplam krediler içinde canlı kredilerin payı artmıştır.”

Hipotez 7: “Covid-19 Pandemi sürecinde Türk bankacılık sektöründe faaliyet gösteren mevduat bankalarında toplam krediler içinde donuk alacakların payı azalmıştır.”

Hipotez 8: “Covid-19 Pandemi sürecinde Türk bankacılık sektöründe faaliyet gösteren mevduat bankalarının ayırdığı beklenen kredi zarar karşılıkları artmıştır.”

Hipotez 9: “Covid-19 Pandemi sürecinde Türk bankacılık sektöründe faaliyet gösteren mevduat bankalarının canlı krediler için ayırdıkları genel karşılıklar artmıştır.”

Hipotez 10: “Covid-19 Pandemi sürecinde Türk bankacılık sektöründe faaliyet gösteren mevduat bankalarının donuk krediler için ayırdıkları özel karşılıklar artmıştır.”

Hipotez 11: “Covid-19 Pandemi sürecinde Türk bankacılık sektöründe faaliyet gösteren mevduat bankalarında kredi faiz gelirleri düşmüştür.”

5.2. Araştırmanın Yöntemi

Araştırmada kantitatif analiz yöntemi kullanılmış olup bankaların mali verilerinden elde edilen verilerle oran analizi yapılmıştır. Oran analizi finansal tablolarda yer alan kalemler arasındaki her türlü ilişkinin ortaya çıkmasını ve finansal tabloların daha kolay anlaşılmasını sağlar. Bankaları kârlılık, likidite, sermaye yeterliliği, aktif kalitesi gibi,

çeşitli açılardan değerlendirilmek üzere seçilen değişkenler arasındaki ilişkiyi ölçerek değerlendirme imkanı verir (Acer, 2010, s. 258).

Bu analiz yöntemiyle incelenmek istenen tek bir konuda bile analiz yapılabilmesi mümkündür. Finansal tablolardaki bir aktif kalemi bir pasif kalemiyle, bir aktif kalem başka bir aktif kalemiyle bir pasif kalem başka bir pasif kalemiyle bir aktif kaleme bir gelir tablosu kalemiyle ya da bir pasif kalem bir gelir tablosu kalemiyle oranlanarak elde edilen sonuç yorumlanabilir. Oran analizinde bir bankanın geçmiş dönemleriyle kıyaslama yapılabileceği gibi, sektördeki diğer bankalarla veya sektör ortalamalarıyla kıyaslama yapılabilir.

Finansal oranlar ilgilendikleri noktalara göre sınıflandırılabilmektedir. Bunlar TBB hesaplamalarında da yer aldığı şekliyle, sermaye yeterliliği, bilanço yapısı, aktif kalitesi, likidite, kârlılık, gelir-gider yapısı, verimlilik ve faaliyet oranları şeklinde ele alınabilir (Atukalp ve Emir, 2018, s. 577).

Oran analizi ilk olarak 1908 yılında Wiliam M. Rosendale'nin "CreditDepartmentmethods" adlı makalesinde yer almaktadır. Bu makalede sağlam kredi kararlarını verirken likidite oranı olarak adlandırılan cari oranın 2,5/ 1 olmasının uygun olacağını belirtmektedir. Alexander Wall isimli iktisatçı oranlara ilişkin çalışmalarını 1919 yılı mart ayındaki bankacılık bülteninde yayınlarken oran analizi yönteminin kullanılmasını bankalara önermiştir. Ülkemizde finansal analiz ilk uygulandığı kurum Türkiye Sınai Kalkınma Bankası'dır. Banka kredi talep eden firmanın fizibilite raporu hazırlamasını ve son beş yıla ait finansal tabloları ile birlikte kredi talep mektubuna eklemesini istemiştir. Türkiye Sınai Kalkınma Bankası finansal analiz tekniklerinden oran analizlerini kullanmıştır (Sarıkamış, 2006).

Yapılan bu araştırmada 2020 yılı itibariyle Türk Bankacılık Sektöründe faaliyet gösteren mevduat bankalarında Covid-19 pandemi sürecinde canlı kredilerin artıp artmadığı, donuk alacakların artıp artmadığı, ayrılan beklenen kredi zarar karşılıklarının artıp artmadığı ve kredi faiz gelirlerinin artıp artmadığı, kredilerden alınan faiz gelirlerinin ve beklenen kredi zarar karşılıklarının artıp artmadığı incelenecektir. Araştırmada incelenen oranlar:

- 1) Toplam Krediler / Toplam Aktifler,
- 2) Donuk Krediler/ Toplam Krediler,
- 3) Canlı Krediler / Toplam Krediler,
- 4) Özel Karşılıklar / Donuk Krediler
- 5) Genel Karşılıklar / Canlı Krediler

- 6) Tüketici Kredileri / Toplam Krediler
- 7) İhtiyaç Kredileri / Tüketici Kredileri
- 8) Ticari Krediler / Toplam Krediler

5.3. Araştırmanın Verileri

Araştırmada kullanılan veriler, TBB tarafından yayınlanan istatistiki raporlar içerisinde yer alan bankalara ait bilanço verilerinden, BDDK tarafından yayınlanan bankaların bağımsız denetim raporlarından, bankaların bilanço verilerine dayalı analiz ve raporlardan elde edilmiştir. Araştırmada kullanılan raporlar; BDDK Aylık Bankacılık Sektörü Verileri, BDDK Bankacılık Sektör Raporu, BDDK Bağımsız Denetim Raporları, TBB Bilanço Verilerine Dayalı Analiz ve Raporlar, TBB Kamuya Açıklanan Finansal Tablolar ve bankaların bağımsız denetim raporlarıdır.

5.4. Araştırmanın Evreni ve Örneklemi

Araştırmanın evreni Türk bankacılık sektöründe faaliyet gösteren mevduat bankaları olarak belirlenmiş olup araştırmanın örneklemi olarak Tablo17’deünvanları yazılmış olan 19 adet mevduat bankası seçilmiştir.

5.5. Araştırmanın Kapsamı

Çalışma kapsamında bankacılık sektörüne ait konsolide mali veriler ve 19 adet mevduat bankasının mali verileri ve bağımsız denetim raporlarıincelenmiştir. Tablo17’de analize dahil edilen bankalar gösterilmiştir.

Tablo 22. Analiz Yapılan Mevduat Bankaları(BDDK, 2021)

	Sernaye Yapıları	Toplam Aktifler	
		2020	2019
Türkiye’de Bankacılık Sistemi		100	100
Mevduat Bankaları		93,17	92,81
Türkiye Cumhuriyeti Ziraat Bankası A.Ş.	Kamu Sermayeli	16,64	15,46
Türkiye Halk Bankası A.Ş.	Kamu Sermayeli	12,01	10,88
Türkiye Vakıflar Bankası T.A.O.	Kamu Sermayeli	12,34	9,98
Akbank T.A.Ş.	Özel Sermayeli	7,88	8,58
Anadolubank A.Ş.	Özel Sermayeli	0,45	0,42
Fibabanka A.Ş.	Özel Sermayeli	0,48	0,52
Şekerbank T.A.Ş.	Özel Sermayeli	0,66	0,73
Türk Ekonomi Bankası A.Ş.	Özel Sermayeli	2,47	2,55
Türkiye İş Bankası A.Ş.	Özel Sermayeli	10,49	11,14
Yapı ve Kredi Bankası A.Ş.	Özel Sermayeli	8,12	9,22

Tablo 17. (Devamı)

	Sermaye Yapıları	Toplam Aktifler	
		2020	2019
Alternatifbank A.Ş.	Yabancı Sermayeli	0,63	0,69
Burgan Bank A.Ş.	Yabancı Sermayeli	0,41	0,45
Denizbank A.Ş.	Yabancı Sermayeli	3,52	3,72
HSBC Bank A.Ş.	Yabancı Sermayeli	0,77	0,83
ICBC Turkey Bank A.Ş.	Yabancı Sermayeli	0,44	0,43
ING Bank A.Ş.	Yabancı Sermayeli	1,08	1,36
Odea Bank A.Ş.	Yabancı Sermayeli	0,71	0,78
QNB Finansbank A.Ş.	Yabancı Sermayeli	4,01	4,32
Türkiye Garanti Bankası A.Ş.	Yabancı Sermayeli	8,70	9,31

Türk bankacılık sektöründe mevduat bankalarının sektördeki t payı 2019 yılında %92,81 olup analiz kapsamına alınan bankaların payı %91,38 olarak gerçekleşmiştir. 2020 yılında mevduat bankalarını sektördeki payı %93,17 olup analiz kapsamındaki bankaların payı %91,8 gerçekleşmiştir.

5.6. Araştırmanın Sınırlılıkları

BDDK 2020 yılı verilerine göre Türk bankacılık sektöründe 32 adet mevduat bankası, 14 adet kalkınma ve yatırım bankası, iki adet TMSF'ye devredilmiş banka, altı adet katılım bankası olmak üzere 54 adet banka faaliyet göstermektedir. Araştırma mevduat bankaları ile sınırlı olup 19 adet mevduat bankasının finansal verileri incelenmiştir. Analize dahil edilmeyen Tablo18'de gösterilen 13 adet mevduat bankası ise sektör paylarının çok düşük olması (%01'in altında) nedeniyle analiz sonuçlarını yanıltabilecekleri düşünülerek araştırma kapsamına alınmamışlardır. Kalkınma ve yatırım bankaları, katılım bankaları ve TMSF'ye devredilmiş bankalar faaliyet konularının farklılıklarından dolayı araştırma kapsamına alınmamıştır.

Tablo 23. Analize Dahil Edilmeyen Mevduat Bankaları (BDDK, 2021)

IntesaSanpaoloS.p.A.	Yabancı Sermayeli
Citibank A.Ş.	Yabancı Sermayeli
MUFG Bank Turkey A.Ş.	Yabancı Sermayeli
Arap Türk Bankası A.Ş.	Yabancı Sermayeli
Deutsche Bank A.Ş.	Yabancı Sermayeli
Bank of ChinaTurkey A.Ş.	Yabancı Sermayeli
Rabobank A.Ş.	Yabancı Sermayeli
Turkish Bank A.Ş.	Yabancı Sermayeli
Bank Mellat	Yabancı Sermayeli
JPMorgan Chase Bank N.A.	Yabancı Sermayeli
Habib Bank Limited	Yabancı Sermayeli
Turkland Bank A.Ş.	Yabancı Sermayeli
Societe Generale(SA)	Yabancı Sermayeli

Kredilerle ilgili incelemeler nakit krediler için yapılmış olup gayrinakit krediler araştırmaya dahil edilmemiştir. Nakit krediler kapsamında ticari krediler, tüketici kredileri ve kredi kartları yer almaktadır. Tüketici kredileri ve kredi kartları rakamları içinde sadece bireylere ait kredi rakamları olup eşit taksitli ticari krediler ve firma kredi kartları ticari krediler içinde yer almaktadır.

İncelemeye tabi tutulan bankaların hepsi kredilere ilişkin değer düşüklüğü karşılıklarını 1 Ocak 2018 tarihi itibarıyla yürürlüğe girmiş olan “Kredilerin Sınıflandırılması ve Bunlar İçin Ayrılacak Karşılıklara İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik” ve TFRS 9 hükümlerine göre muhasebeleştirilmektedir.

İncelemeye tabi tutulan bankaların hepsi BDDK’nın Covid-19 pandemi tedbirleri kapsamında birinci gruptaki kredilerin ikinci gruba aktarılması için uygulanmakta olan 30 günün üzerinde gecikme gün sayısının 90 gün üzeri olarak uygulanması, ikinci gruptaki kredilerin üçüncü grup kredilere aktarılması için uygulanmakta olan 90 günün üzerinde gecikme gün sayısının ise 180 gün üzeri olarak uygulanması kararına uygun olarak kredileri gruplandırarak beklenen kredi zarar karşılığı ayırmışlardır.

Beklenen kredi zararı banka yönetimleri tarafından geçmişte yaşanmış olan ekonomik şartlar, mevcut ekonomik durum ve gelecekte oluşması beklenen ekonomik duruma ilişkin tahminlerin değerlendirilmesi ile belirlenmektedir. Covid-19 pandemi sürecinin belirsiz olması nedeniyle beklenen kredi zarar etkisi net olarak tahmin edilememektedir. Bu nedenle bankalar makroekonomik beklentilerini belirlemek için nicel ve nitel çok sayıda değerlendirmeler yapmışlar ve ek karşılıklar tesis etmişlerdir.

5.7. Araştırmada Kullanılan Finansal Oranlar

5.7.1. Toplam Krediler / Toplam Aktifler

Bankaların asli görevi topladıkları fonlarla kredi kullandırmaktır. Bu oran bankaların kredi kullandırma görevini hangi oranda yaptığını göstermektedir. Bankalardan beklenen bu oranın yüksek olmasıdır. Ancak toplam krediler içinde donuk kredilerin oranı ve gruplara kullandırılmış kredilerin oranı bu oranın doğru değerlendirilmesi açısından önemlidir. Bankalar için likidite çok önemli olduğundan bu oran likiditeyi bozacak kadar da yüksek olmamalıdır.

5.7.2. Donuk Krediler/ Toplam Krediler

Bu oran toplam krediler içindeki donuk kredilerin oranını verir. Donuk kredi oranının yüksek olması bankanın zarar niteliğindeki kredilerinin yüksek olması, aktif kalitesinin bozulması, karlılığın azalması anlamına gelmektedir. Ayrıca kredilerin yönetiminde problem olması anlamına da gelir.

5.7.3. Canlı Krediler / Toplam Krediler

Bu oran toplam krediler içinde birinci aşama ve ikinci aşama kredilerin toplamından oluşan canlı kredilerin oranını verir. Kredilerin doğru yönetilmesi açısından, aktif kalitesi açısından ve karlılık açısından bu oranın yüksek olması gerekir.

5.7.4. Özel Karşılıklar / Donuk Krediler

“Karşılıklar Yönetmeliği” uyarınca bankaların donuk krediler için ayırdığı özel karşılıkların donuk kredilere oranını göstermektedir. Bankalar her bir donuk krediyi ayrı ayrı inceleyerek ayıracakları özel karşılık tutarını belirlerler. Kredinin değeri düştükçe ayrılan karşılık miktarı artmakta, kredi tamamen değersiz hale geldiğinde ise yüzde yüz karşılık ayrılmaktadır. Donuk krediler arttıkça veya donuk kredilerin değeri düştükçe bu oran yükselmektedir.

5.7.5. Genel Karşılıklar / Canlı Krediler

“Karşılıklar Yönetmeliği” uyarınca bankaların canlı krediler için ayırdığı genel karşılıkların oranını gösterir. Birinci aşama ve ikinci aşama krediler için ayrılan beklenen kredi zarar karşılıklarının bu aşamadaki kredilerin sorunlu hale gelme beklentisi düşük olduğu için düşük olması beklenir. Ancak pandemi döneminde pek çok banka ek genel karşılık ayırmıştır.

5.7.6. Tüketici Kredileri / Toplam Krediler

Toplam krediler içinde tüketici kredilerinin payını gösterir. Bankaların kredi politikalarının bir göstergesidir.

5.7.7. İhtiyaç Kredileri / Tüketici Kredileri

Bankaların tüketici kredileri içinde ihtiyaç kredilerinin payını gösterir. Bankaların kredi politikalarının bir göstergesidir.

5.7.8. Ticari Krediler /Toplam Krediler

Bankaların toplam kredileri içinde ticari kredilerin payını gösterir. Bankaların kredi politikalarının bir göstergesidir.

5.8. Pandeminin Bankacılık Sektöründe Krediler Üzerindeki Yansımaları

Tablo 24. 2019 ve 2020 Yılları Canlı Krediler, Donuk Krediler ve Toplam Krediler(TBB, 2022)

	2019 Canlı Krediler (MioTL)	2020 Canlı Krediler (MioTL)	2019 Donuk Krediler (MioTL)	2020 Donuk Krediler (MioTL)	2019 Toplam Krediler (MioTL)	2020 Toplam Krediler (MioTL)
Türk Bankacılık Sektörü	2.655.946	3.576.375	150.763	152.560	2.806.709	3.728.935
Mevduat Bankaları	2.381.005	3.183.156	140.631	140.843	2.521.636	3.323.999
Türkiye Cumhuriyeti Ziraat Bankası A.Ş.	435.824	587.889	12.158	12.770	447.983	600.660
Türkiye Halk Bankası A.Ş.	294.849	435.274	14.359	14.470	309.208	449.745
Türkiye Vakıflar Bankası T.A.O.	276.478	423.332	15.612	16.155	292.091	439.487
Akbank T.A.Ş.	189.703	238.209	14.131	15.108	203.834	253.319
Anadolubank A.Ş.	11.517	13.538	1.343	1.165	12.861	14.704
Fibabanka A.Ş.	13.581	18.905	896	615	14.477	19.520
Şekerbank T.A.Ş.	18.994	23.891	2.646	2.034	21.822	25.927
Türk Ekonomi Bankası A.Ş.	65.187	79.529	4.030	3.402	69.218	82.932
Türkiye İş Bankası A.Ş.	271.703	346.902	17.540	18.619	289.244	365.522
Yapı ve Kredi Bankası A.Ş.	224.386	277.324	16.077	15.900	240.464	293.225
Alternatifbank A.Ş.	17.092	21.988	940	1.040	18.033	22.729
Burgan Bank A.Ş.	12.879	15.671	936	1.850	13.816	17.522
Denizbank A.Ş.	95.799	123.938	10.000	11.080	105.801	135.018
HSBC Bank A.Ş.	16.901	25.745	666	523	17.568	26.269
ICBC Turkey Bank A.Ş.	8.921	9.924	166	45	9.088	9.969
ING Bank A.Ş.	31.785	36.565	2.921	2.160	34.707	38.725
Odea Bank A.Ş.	16.505	18.979	2.803	2.280	19.308	21.260
QNB Finansbank A.Ş.	110.767	140.431	8.204	8.926	118.972	149.358
Türkiye Garanti Bankası A.Ş.	228.111	304.755	13.053	10.329	251.165	315.085

İnceleme yapılan 2020 yılında bankacılık sektörünün toplam kredileri 2019 yılına göre %32,86 oranında artış göstererek ve nominal 922.226-Mio TL artarak 3.728.935-Mio TL olmuştur. Mevduat bankalarının aynı dönemde toplam kredileri 2019 yılına göre %31,82 oranında artış göstererek ve nominal 802.363-Mio TL artarak 3.323.999-Mio TL olmuştur. İncelemeye tabi tutulan 19 adet mevduat bankasının toplam kredileri 2019 yılına göre %31,78 oranında artış göstererek ve nominal 791.316-Mio TL artarak 3.280.977-Mio TL olmuştur. Tablo 19’da gösterilmiştir.

İnceleme yapılan 2020 yılında bankacılık sektörünün canlı kredileri 2019 yılına göre %34,66 oranında artış göstererek nominal olarak 920.429-Mio TL artmış ve 3.576.375-Mio TL olmuştur. Mevduat bankalarının aynı dönemde canlı kredileri 2019 yılına göre %33,69 oranında artış göstererek nominal olarak 802.151-Mio TL artmış ve 3.091.047-Mio TL olmuştur. İncelemeye tabi tutulan 19 adet mevduat bankasının canlı kredileri 2019

yılına göre%34,25 oranında artış göstererek nominal olarak 801.807-Mio TL artmış ve 3.142.789-Mio TL olmuştur. Tablo 19’da gösterilmiştir.

İnceleme yapılan 2020 yılında bankacılık sektörünün donuk kredileri 2019 yılına göre %1,19 oranında artış göstererek nominal olarak 1.797-Mio TL artmış ve152.560-Mio TL olmuştur. Mevduat bankalarının aynı dönemde donuk kredileri 2019 yılına göre %015 oranında artış göstererek nominal olarak 212-Mio TL artmış ve 140.843-Mio TL olmuştur. İncelemeye tabi tutulan 19 adet mevduat bankasının toplam donuk kredileri 2019 yılına göre %007 azalış göstererek 10-Mio TL azalmış ve 138.471-Mio TL olmuştur. Tablo19’da gösterilmiştir.

2019 yılında bankacılık sektöründe canlı krediler toplam kredilerin %94,62’si kadar olup 2020 yılında ise %95,90’ı kadardır. Mevduat bankalarında aynı oran 2019 yılı için %94,42, 2020 yılında ise %95,76’dır.İncelemeye tabi tutulan 19 adet mevduat bankasının 2019 yılında toplam canlı kredilerinin toplam krediler içindeki payı %94,03’dür, 2020 yılında ise %95,78’dır. Tablo19’da gösterilmiştir.

2019 yılında bankacılık sektöründe donuk krediler toplam kredilerin %5,38’i kadar olup 2020 yılında ise %4,10’u kadardır. Mevduat bankalarında aynı oran 2019 yılı için %5,75, 2020 yılında ise %4,36’dır.İncelemeye tabi tutulan 19 adet mevduat bankasının 2019 yılında donuk kredilerin toplam krediler içindeki payı %5,56, 2020 yılında ise ortalama %4,22’dır. Tablo 19’da gösterilmiştir.

Tablo 25. 2019-2020 Yılları Tüketici Kredileri(TBB, 2022)

	2019 Kredi Kartları (Mio TL)	2020 Kredi Kartları (Mio TL)	2019 Konut Kredisi (Mio TL)	2020 Konut Kredisi (Mio TL)	2019 Taşıt Kredisi (Mio TL)	2020 Taşıt Kredisi (Mio TL)	2019 İhtiyaç Kredisi (Mio TL)	2020 İhtiyaç Kredisi (Mio TL)
Türk Bankacılık Sektörü	124.214	150.079	200.410	279.197	7.275	11.937	272.201	396.443
Mevduat Bankaları	123.181	148.817	193.077	261.051	5.218	8.186	268.086	389.266
Türkiye Cumhuriyeti Ziraat Bankası A.Ş.	7.358	10.284	64.794	90.907	391	898	44.406	70.147
Türkiye Halk Bankası A.Ş.	3.779	4.485	28.451	48.581	275	513	17.759	27.745
Türkiye Vakıflar Bankası T.A.O.	8.482	11.155	23.616	40.613	416	478	32.967	55.122
Akbank T.A.Ş.	13.544	18.418	9.309	9.586	137	229	22.666	32.097
Anadolubank A.Ş.	12	13	77	47	1	3	36	48
Fibabanka A.Ş.	8	7	327	283	4	3	1.282	2.426
Şekerbank T.A.Ş.	153	144	397	283	8	60	703	1.112
Türk Ekonomi Bankası A.Ş.	3.234	3.555	5.363	4.524	444	462	11.398	15.006
Türkiye İş Bankası A.Ş.	14.820	18.008	17.454	21.151	532	1.237	31.000	45.804
Yapı ve Kredi Bankası A.Ş.	20.905	24.229	10.486	11.162	622	1.519	25.801	37.423
Alternatifbank A.Ş.	12	11	66	85	1	3	91	112
Burgan Bank A.Ş.	0	0	80	60	12	3	456	214

Tablo 20. (Devamı)

	2019	2020	2019	2020	2019	2020	2019	2020
	Kredi	Kredi	Konut	Konut	Taşıt	Taşıt	İhtiyaç	İhtiyaç
	Kartları	Kartları	Kredisi	Kredisi	Kredisi	Kredisi	Kredisi	Kredisi
	(Mio TL)	(Mio TL)	(Mio TL)	(Mio TL)	(Mio TL)	(Mio TL)	(Mio TL)	(Mio TL)
Denizbank A.Ş.	7.370	9.428	2.533	2.016	50	61	14.492	20.486
HSBC Bank A.Ş.	1.856	1.794	381	253	3	3	735	942
ICBC Turkey Bank A.Ş.	17	14	489	394	4	7	112	125
ING Bank A.Ş.	696	567	3.519	3.837	307	490	6.546	7.035
Odea Bank A.Ş.	168	119	318	222	2	0	238	96
QNB Finansbank A.Ş.	13.135	15.855	4.350	3.870	12	26	18.418	25.313
Türkiye Garanti Bankası A.Ş.	22.008	26.195	19.669	21.473	1.842	2.109	30.013	41.955

İnceleme yapılan 2020 yılında bankacılık sektörünün toplam tüketici kredileri 2019 yılına göre %38,66 oranında artış göstererek nominal olarak 233.556-Mio TL artmış ve 837.656-Mio TL olmuştur. Mevduat bankalarının aynı dönemde toplam tüketici kredileri 2019 yılına göre %37,10 oranında artış göstererek nominal olarak 216.516-Mio TL artmış ve 800.089-Mio TL olmuştur. İncelemeye tabi tutulan 19 adet mevduat bankasının tüketici kredileri 2019 yılına göre %38,63 oranında artış göstermiş ve nominal olarak 221.522-Mio TL artarak toplam 794.957-Mio TL olmuştur. Tablo 20’de gösterilmiştir.

İnceleme yapılan 2020 yılında bankacılık sektörünün toplam ihtiyaç kredileri 2019 yılına göre %45,64 oranında artış göstererek nominal olarak 124.242-Mio TL artmış ve 396.443-Mio TL olmuştur. Mevduat bankalarının aynı dönemde toplam ihtiyaç kredileri 2019 yılına göre %45,20 oranında artış göstererek nominal olarak 121.180-Mio TL artmış ve 389.266-Mio TL olmuştur. İncelemeye tabi tutulan 19 adet mevduat bankasının ihtiyaç kredileri 2019 yılına göre %47,83 oranında artış göstererek nominal olarak toplam 124.089-Mio TL artmış ve toplam 383.208-Mio TL olmuştur. Tablo 20’de gösterilmiştir.

İnceleme yapılan 2020 yılında bankacılık sektörünün toplam taşıt kredileri 2019 yılına göre %64,08 oranında artış göstererek nominal olarak 4.662-Mio TL artmış ve 11.937-Mio TL olmuştur. Mevduat bankalarının aynı dönemde toplam taşıt kredileri 2019 yılına göre %54,96 oranında artış göstererek nominal olarak 2.968-Mio TL artmış ve 8.186-Mio TL olmuştur. İncelemeye tabi tutulan 19 adet mevduat bankasının taşıt kredileri 2019 yılına göre %60,06 oranında artış göstererek nominal olarak 3.041-Mio TL artmış ve 8.104-Mio TL olmuştur. Tablo 20’de gösterilmiştir.

İnceleme yapılan 2020 yılında bankacılık sektörünün toplam konut kredileri 2019 yılına göre %39,31 oranında artış göstererek nominal olarak 78.787-Mio TL artmış ve 279.197-Mio TL olmuştur. Mevduat bankalarının aynı dönemde toplam konut kredileri 2019 yılına göre %35,20 oranında artış göstererek nominal olarak 67.974-Mio TL artmış

ve 261.051-Mio TL olmuştur. İncelemeye tabi tutulan 19 adet mevduat bankasının konut kredileri 2019 yılına göre %35,30 oranında artış göstererek nominal olarak toplam 67.668-Mio TL toplam 259.347-Mio TL olmuştur. Tablo 20’de gösterilmiştir.

İnceleme yapılan 2020 yılında bankacılık sektörünün toplam kredi kartları 2019 yılına göre %20,82 oranında artış göstererek nominal olarak 25.865-Mio TL artmış ve 150.079-Mio TL olmuştur. Mevduat bankalarının aynı dönemde kredi kartları 2019 yılına göre %20,81 oranında artış göstererek nominal olarak 25.137-Mio TL artmış ve toplam 148.817-Mio TL olmuştur. İncelemeye tabi tutulan 19 adet mevduat bankasının kredi kartları 2019 yılına göre %22,73 oranında artış göstererek nominal olarak toplam 26.724-Mio TL artmış ve toplam 144.281-Mio TL olmuştur. Tablo 20’de gösterilmiştir.

İnceleme yapılan 2020 yılında bankacılık sektörünün ticari kredileri 2019 yılına göre %31,26 oranında artış göstererek nominal olarak 688.670-Mio TL artmış ve 2.891.279-Mio TL olmuştur. Mevduat bankalarının aynı dönemde ticari kredileri 2019 yılına göre %30,23 oranında artış göstererek nominal olarak 585.847-Mio TL artmış ve 2.527.910-Mio TL olmuştur. İncelemeye tabi tutulan 19 adet mevduat bankasının toplam ticari kredileri 2019 yılına göre %29,30 oranında artış göstererek nominal olarak 563.314-Mio TL artmış ve 2.486.036-Mio TL olmuştur.

Tablo 26. 2019 ve 2020 Yılları Genel Karşılık ve Özel Karşılık Rakamları(TBB, 2022)

	Genel Karşılık (Mio TL) 2019	Genel Karşılık (Mio TL) 2020		Özel Karşılık (Mio TL) 2019	Özel Karşılık (Mio TL) 2020
Türk Bankacılık Sektörü	45.324	84.333	Türk Bankacılık Sektörü	98.211	114.323
Mevduat Bankaları	41.401	77.856	Mevduat Bankaları	92.095	105.234
Türkiye Cumhuriyeti Ziraat Bankası A.Ş.	4.744	8.188	Türkiye Cumhuriyeti Ziraat Bankası A.Ş.	8.264	10.264
Türkiye Halk Bankası A.Ş.	2.519	5.683	Türkiye Halk Bankası A.Ş.	8.882	11.049
Türkiye Vakıflar Bankası T.A.O.	3.461	8.280	Türkiye Vakıflar Bankası T.A.O.	12.181	13.307
Akbank T.A.Ş.	3.933	5.717	Akbank T.A.Ş.	8.346	10.798
Anadolubank A.Ş.	109	103	Anadolubank A.Ş.	770	788
Fibabanka A.Ş.	288	441	Fibabanka A.Ş.	515	388
Şekerbank T.A.Ş.	288	275	Şekerbank T.A.Ş.	1.699	1.684
Türk Ekonomi Bankası A.Ş.	1.246	1.605	Türk Ekonomi Bankası A.Ş.	2.394	2.381
Türkiye İş Bankası A.Ş.	5.154	10.375	Türkiye İş Bankası A.Ş.	10.326	12.975
Yapı ve Kredi Bankası A.Ş.	5.908	10.764	Yapı ve Kredi Bankası A.Ş.	11.413	13.051
Alternatifbank A.Ş.	268	405	Alternatifbank A.Ş.	247	331
Burgan Bank A.Ş.	515	660	Burgan Bank A.Ş.	276	669
Denizbank A.Ş.	3.254	6.172	Denizbank A.Ş.	5.590	7.939
HSBC Bank A.Ş.	918	1.130	HSBC Bank A.Ş.	486	477

Tablo 21. (Devamı)

	Genel Karşılık (Mio TL) 2019	Genel Karşılık (Mio TL) 2020		Özel Karşılık (Mio TL) 2019	Özel Karşılık (Mio TL) 2020
ICBC Turkey Bank A.Ş.	84	258	ICBC Turkey Bank A.Ş.	113	35
ING Bank A.Ş.	327	441	ING Bank A.Ş.	1.563	1.558
Odea Bank A.Ş.	735	932	Odea Bank A.Ş.	1.465	926
QNB Finansbank A.Ş.	2.432	3.866	QNB Finansbank A.Ş.	5.943	6.889
Türkiye Garanti Bankası A.Ş.	4.950	10.149	Türkiye Garanti Bankası A.Ş.	10.738	9.119

İnceleme yapılan 2020 yılında bankacılık sektörünün canlı krediler için ayırdığı genel karşılıklar önceki yıla göre %86,07 oranında artış göstererek nominal olarak 39.009-Mio TL artmış ve 84.333-Mio TL olmuştur. Mevduat bankalarının aynı dönemde canlı krediler için ayırdığı genel karşılıklar önceki yıla göre %88,05 oranında artış göstererek nominal olarak 36.455-Mio TL artmış ve 77.856-Mio TL olmuştur. İncelemeye tabi tutulan 19 adet mevduat bankasının canlı krediler için ayırdığı toplam genel karşılıklar önceki yıla göre %83,42 oranında artış göstererek nominal olarak 34.311-Mio TL artmış ve 75.444-Mio TL olmuştur. Tablo 21’de gösterilmiştir.

İnceleme yapılan 2020 yılında bankacılık sektörünün donuk krediler için ayırdığı özel karşılıklar 2019 yılına göre %16,41 oranında artış göstererek nominal olarak 16.112-Mio TL artmış ve 114.323-Mio TL olmuştur. Mevduat bankalarının aynı dönemde donuk krediler için ayırdığı özel karşılıklar 2019 yılına göre %14,27 oranında artış göstererek nominal olarak 13.139-Mio TL artmış ve 105.234-Mio TL olmuştur. İncelemeye tabi tutulan 19 adet mevduat bankasının donuk krediler için ayırdığı özel karşılıklar 2019 yılına göre %14,71 oranında artış göstererek nominal olarak 13.417-Mio TL artmış ve 104.628-Mio TL olmuştur. Tablo 21’de gösterilmiştir.

Hipotez 1: “Covid-19 Pandemi sürecinde Türk bankacılık sektöründe faaliyet gösteren mevduat bankalarında toplam krediler tutarı artmıştır.”

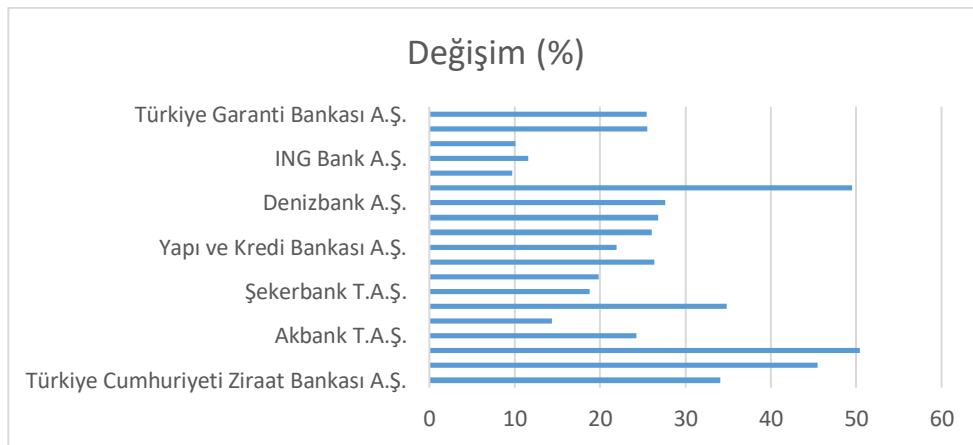
Tablo 27. 2019-2020 Yılları Toplam Krediler (TBB, 2022)

	2019 Toplam Krediler (Mio TL)	2020 Toplam Krediler (Mio TL)	Değişim (Mio TL)	Değişim (%)
Türk Bankacılık Sektörü	2.806.709	3.728.935	922.226	32,86
Mevduat Bankaları	2.521.636	3.323.999	802.363	31,82
Türkiye Cumhuriyeti Ziraat Bankası A.Ş.	447.983	600.660	152.677	34,08
Türkiye Halk Bankası A.Ş.	309.208	449.745	140.537	45,45
Türkiye Vakıflar Bankası T.A.O.	292.091	439.487	147.396	50,46

Tablo 22. (Devamı)

	2019 Toplam Krediler (Mio TL)	2020 Toplam Krediler (Mio TL)	Değişim (Mio TL)	Değişim (%)
Akbank T.A.Ş.	203.834	253.319	49.485	24,28
Anadolubank A.Ş.	12.861	14.704	1.843	14,33
Fibabanka A.Ş.	14.477	19.520	5.043	34,83
Şekerbank T.A.Ş.	21.822	25.927	4.105	18,81
Türk Ekonomi Bankası A.Ş.	69.218	82.932	13.714	19,81
Türkiye İş Bankası A.Ş.	289.244	365.522	76.278	26,37
Yapı ve Kredi Bankası A.Ş.	240.464	293.225	52.761	21,94
Alternatifbank A.Ş.	18.033	22.729	4.696	26,04
Burgan Bank A.Ş.	13.816	17.522	3.706	26,82
Denizbank A.Ş.	105.801	135.018	29.217	27,62
HSBC Bank A.Ş.	17.568	26.269	8.701	49,53
ICBC Turkey Bank A.Ş.	9.088	9.969	881	9,69
ING Bank A.Ş.	34.707	38.725	4.018	11,58
Odea Bank A.Ş.	19.308	21.260	1.952	10,11
QNB Finansbank A.Ş.	118.972	149.358	30.386	25,54
Türkiye Garanti Bankası A.Ş.	251.165	315.085	63.920	25,45

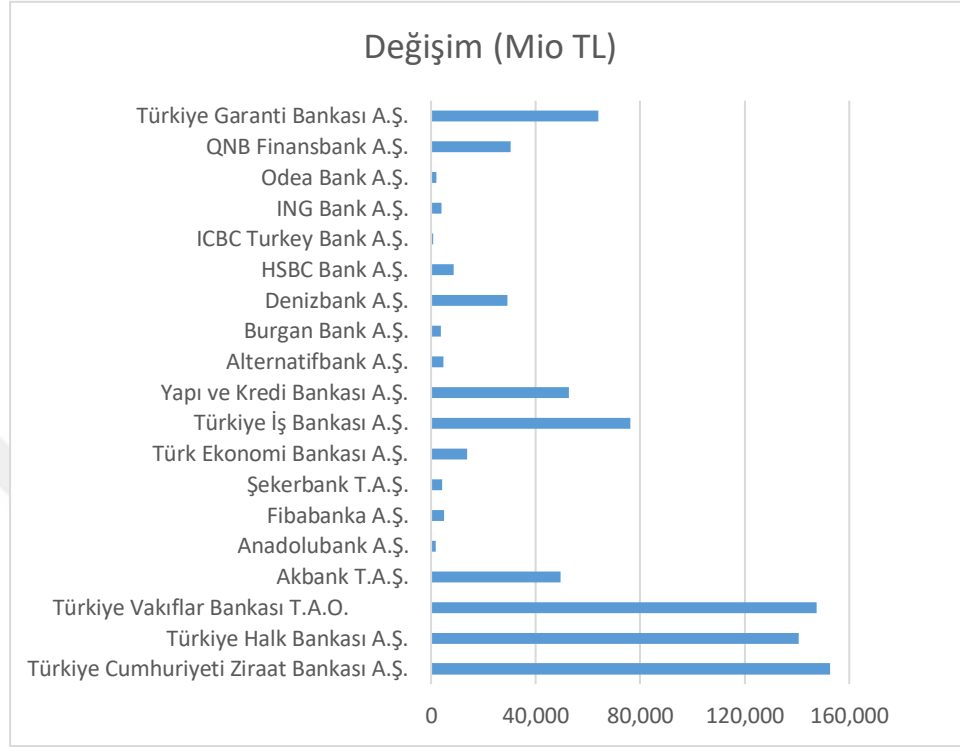
İnceleme yapılan 2020 yılında bankacılık sektörünün toplam kredileri 2019 yılına göre %32,86 oranında artış göstererek nominal 922.226-Mio TL artmış ve 3.728.935-Mio TL olmuştur. Mevduat bankalarının aynı dönemde toplam kredileri 2019 yılına göre %31,82 oranında artış göstererek nominal 802.363-Mio TL artmış ve 3.323.999-Mio TL olmuştur. İncelemeye alınan 19 adet mevduat bankasının toplam kredileri 2020 yılında 2019 yılına göre %31,88 oranında artarak nominal 791.316-Mio TL artmış ve toplam 3.280.977-Mio TL olarak gerçekleşmiştir.

Grafik 1. 2020 Yılında Toplam Kredilerin Banka Bazında Yüzdese (%) Değişikliği (TBB, 2022)

İncelemeye alınan 19 adet mevduat bankasının hepsinde 2020 yılında 2019 yılına göre toplam kredilerde yüzdese olarak artış olmuştur. En yüksek artış Türkiye Vakıflar

Bankası T.A.O. (%50,46), HSBC Bank A.Ş. (%49,53) ve Türkiye Halk Bankası A.Ş.'de (%45,45) olmuştur. En düşük artış ise ICBC Turkey Bank A.Ş. (%9,69), Odea Bank A.Ş. (%10,11) ve ING Bank A.Ş.'de (%11,58) olmuştur.

Grafik 2. 2020 Yılında Toplam Kredilerin Banka Bazında Tutar (Mio TL) Değişimi (TBB, 2022)

İncelemeye alınan 19 adet mevduat bankasının hepsinde 2020 yılında 2019 yılına göre toplam kredilerde nominal olarak artış olmuştur. En yüksek artış T.C. Ziraat Bankası A.Ş. (152.677-Mio TL), Türkiye Vakıflar Bankası T.A.O. (147.396-Mio TL) ve Türkiye Halk Bankası A.Ş.'de (140.637-Mio TL) olmuştur. En düşük artış ICBC Turkey Bank A.Ş. (881-Mio TL), Anadolubank A.Ş. (1.843-Mio TL) ve Odea Bank A.Ş.'de (1.952-Mio TL) olmuştur.

Yüzdesel ve nominal değişimler incelendiğinde HSBC Bank A.Ş.'nin toplam kredilerde yüzdesel olarak en çok artış gösteren banka olduğu ancak nominal olarak yüksek artış olmadığı görülmektedir. T.C. Ziraat Bankası A.Ş. ise nominal olarak en çok artış yapan banka olup yüzdesel olarak artış oranı yüksektir. Yüzdesel olarak yüksek kredi artışı yapan bir banka nominal olarak aynı şekilde yüksek kredi artışı yapmayabilir.

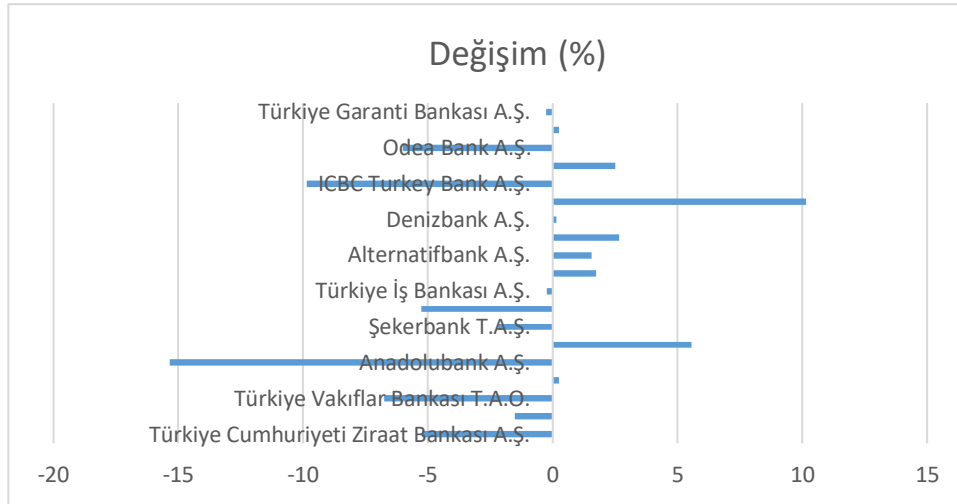
Yukarıda yapılan incelemelerde Türk bankacılık sektöründe faaliyet gösteren mevduat bankalarından toplam kredilerin arttığı görülmüş ve hipotez doğrulanmıştır.

Hipotez 2: “Covid-19 Pandemi sürecinde Türk bankacılık sektöründe faaliyet gösteren mevduat bankalarında toplam kredilerin aktif içindeki payı azalmıştır.”

Tablo 28. Toplam Aktifler İçinde Kredilerin Payı(%) (2019-2020) (BDDK, 2021)

Toplam Krediler / Toplam Aktifler (%)	2019	2020	Değişim (%)
Türk Bankacılık Sektörü	62,49	61,06	-1,43
Mevduat Bankaları	62,80	61,25	-1,55
Türkiye Cumhuriyeti Ziraat Bankası A.Ş.	68,95	63,72	-5,23
Türkiye Halk Bankası A.Ş.	67,65	66,14	-1,51
Türkiye Vakıflar Bankası T.A.O.	69,64	62,88	-6,76
Akbank T.A.Ş.	56,54	56,79	0,25
Anadolubank A.Ş.	73,25	57,90	-15,35
Fibabanka A.Ş.	66,15	71,70	5,55
Şekerbank T.A.Ş.	71,32	69,13	-2,19
Türk Ekonomi Bankası A.Ş.	64,48	59,22	-5,26
Türkiye İş Bankası A.Ş.	61,80	61,55	-0,25
Yapı ve Kredi Bankası A.Ş.	62,06	63,79	1,73
Alternatifbank A.Ş.	62,30	63,85	1,55
Burgan Bank A.Ş.	73,13	75,78	2,65
Denizbank A.Ş.	67,61	67,76	0,15
HSBC Bank A.Ş.	50,27	60,41	10,14
ICBC Turkey Bank A.Ş.	49,96	40,10	-9,86
ING Bank A.Ş.	60,74	63,25	2,51
Odea Bank A.Ş.	59,11	53,10	-6,01
QNB Finansbank A.Ş.	65,48	65,72	0,24
Türkiye Garanti Bankası A.Ş.	64,21	63,94	-0,27

Türk Bankacılık Sektörünün toplam aktifleri içinde kredilerin payı 2020 yılında 2019 yılına göre %1,4 azalarak %61,06 seviyesinde gerçekleşmiştir. Mevduat bankalarının toplam aktifleri içinde kredilerin payı 2020 yılında %1,56 azalarak %61,25 seviyesinde gerçekleşmiştir. Analize tabi tutulan 19 adet mevduat bankasından on tanesinde kredilerin aktifler içindeki payı azalırken dokuz bankada bu oran yükselmiştir. Analiz edilen 19 bankanın toplam aktifler içinde toplam kredilerinin payı ortalama %1,46 azalmıştır.

Grafik 3. 2020 Yılında Banka Bazında Kredilerin Aktif İçindeki Payının Yüzdesele (%) Değişimi (BDDK, 2021)

İncelemeye alınan 19 adet mevduat bankasının içinde kredilerin aktifler içindeki payının en yüksek artış gösterdiği bankalar HSBC Bank A.Ş. (%10,14), Fibabanka A.Ş. (%5,55) ve Burgan Bank A.Ş. (%2,65) olmuştur. Kredilerin aktifler içindeki payının en çok azaldığı bankalar ise AnadoluBank A.Ş. (%15,35), ICBC Turkey Bank A.Ş. (%9,86) ve Türkiye Vakıflar Bankası T.A.O. (%6,76) olmuştur.

Yukarıda yapılan incelemelerde Türk bankacılık sektöründe faaliyet gösteren mevduat bankalarında toplam kredilerin aktif içindeki payının azalmış olduğu görülmüş ve hipotez doğrulanmıştır.

Hipotez 3: “Covid-19 Pandemi sürecinde Türk bankacılık sektöründe faaliyet gösteren mevduat bankalarında toplam krediler içinde tüketici kredilerinin payı artmıştır.”

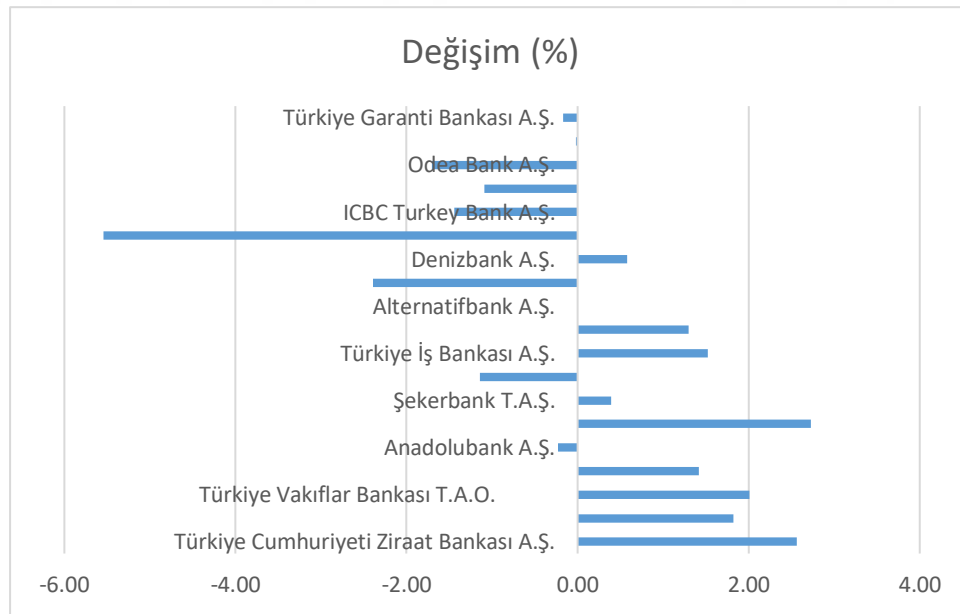
Tablo 29. Toplam Krediler İçinde Toplam Tüketici Kredilerinin Payı (2019-2020) (BDDK, 2021)

Toplam Tüketici Kredisi / Toplam Kredi (%)	2019	2020	Değişim (%)
Türk Bankacılık Sektörü	20,82	22,01	1,19
Mevduat Bankaları	23,04	24,25	1,21
Türkiye Cumhuriyeti Ziraat Bankası A.Ş.	26,11	28,67	2,56
Türkiye Halk Bankası A.Ş.	16,26	18,08	1,82
Türkiye Vakıflar Bankası T.A.O.	22,42	24,43	2,01
Akbank T.A.Ş.	22,40	23,82	1,42
AnadoluBank A.Ş.	0,98	0,75	-0,23
Fibabanka A.Ş.	11,20	13,93	2,73

Tablo 24. (Devamı)

Toplam Tüketici Kredisi / Toplam Kredi (%)	2019	2020	Değişim (%)
Şekerbank T.A.Ş.	5,78	6,17	0,39
Türk Ekonomi Bankası A.Ş.	29,53	28,39	-1,14
Türkiye İş Bankası A.Ş.	22,06	23,58	1,52
Yapı ve Kredi Bankası A.Ş.	24,05	25,35	1,30
Alternatifbank A.Ş.	0,08	0,08	0,00
Burgan Bank A.Ş.	4,27	1,88	-2,39
Denizbank A.Ş.	23,11	23,69	0,58
HSBC Bank A.Ş.	16,93	11,39	-5,54
ICBC Turkey Bank A.Ş.	6,84	5,40	-1,44
ING Bank A.Ş.	31,89	30,80	-1,09
Odea Bank A.Ş.	3,76	2,06	-1,70
QNB Finansbank A.Ş.	30,19	30,17	-0,02
Türkiye Garanti Bankası A.Ş.	29,28	29,11	-0,17

Türk bankacılık sektörünün toplam kredileri içinde tüketici kredilerinin payı 2020 yılında 2019 yılına göre %1,19 artarak %22,01 seviyesinde gerçekleşmiştir. Mevduat bankalarının toplam kredileri içinde tüketici kredilerinin payı 2020 yılında %1,21 artarak %24,25 seviyesinde gerçekleşmiştir. Analize tabi tutulan 19 adet mevduat bankasından dokuz tanesinde toplam kredilerin içindeki tüketici kredileri payı artarken dokuz bankada bu oran azalmış, bir bankada ise önceki yıla aynı seviyede kalmıştır. Analiz edilen 19 bankanın toplam krediler içinde tüketici kredilerinin payı ortalama %0,03 artmıştır.

Grafik 4. 2020 Yılı Banka Bazında Toplam Krediler İçindeki Tüketici Kredileri Payının Değişimi (BDDK, 2021)

İncelemeye alınan 19 adet mevduat bankasının içinde tüketici kredilerinin toplam krediler içindeki payının en yüksek artış gösterdiği bankalar Fibabanka A.Ş. (%2,73) ve T.C. Ziraat Bankası A.Ş. (%2,56) olmuştur. Tüketici kredilerinin toplam krediler içindeki payının en çok azaldığı bankalar ise HSBC Bank A.Ş. (%5,54) ve Burgan Bank A.Ş. (%2,39) olmuştur.

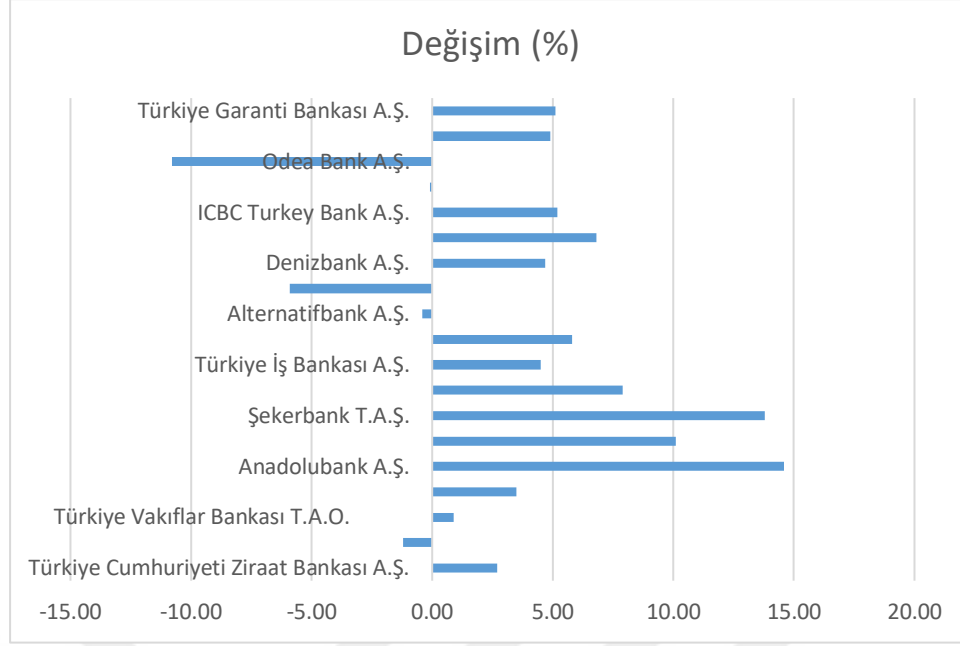
Yukarıda yapılan incelemelerde Türk bankacılık sektöründe faaliyet gösteren mevduat bankalarında toplam krediler içinde tüketici kredilerinin payı arttığı görülmüş ve hipotez doğrulanmıştır.

Hipotez 4: “Covid-19 Pandemi sürecinde Türk bankacılık sektöründe faaliyet gösteren mevduat bankalarında toplam tüketici kredileri içinde ihtiyaç kredilerinin payı artmıştır”

Tablo 30. Tüketici Kredileri İçinde İhtiyaç kredilerinin Payı(2019-2020) (BDDK, 2021)

İhtiyaç Kredileri/ Tüketici Krediler(%)	2019	2020	Değişim (%)
Türk Bankacılık Sektörü	45,06	47,33	2,20
Mevduat Bankaları	45,94	48,65	2,80
Türkiye Cumhuriyeti Ziraat Bankası A.Ş.	37,97	40,73	2,70
Türkiye Halk Bankası A.Ş.	35,33	34,12	-1,20
Türkiye Vakıflar Bankası T.A.O.	50,35	51,34	0,90
Akbank T.A.Ş.	49,65	53,20	3,50
Anadolubank A.Ş.	28,57	43,24	14,60
Fibabanka A.Ş.	79,08	89,22	10,10
Şekerbank T.A.Ş.	55,70	69,54	13,80
Türk Ekonomi Bankası A.Ş.	55,77	63,73	7,90
Türkiye İş Bankası A.Ş.	48,58	53,14	4,50
Yapı ve Kredi Bankası A.Ş.	44,60	50,35	5,80
Alternatifbank A.Ş.	53,53	53,08	-0,40
Burgan Bank A.Ş.	83,21	77,26	-5,90
Denizbank A.Ş.	59,28	64,04	4,70
HSBC Bank A.Ş.	24,70	31,48	6,80
ICBC Turkey Bank A.Ş.	18,01	23,15	5,20
ING Bank A.Ş.	59,14	58,97	-0,10
Odea Bank A.Ş.	32,78	21,97	-10,80
QNB Finansbank A.Ş.	51,28	56,17	4,90
Türkiye Garanti Bankası A.Ş.	40,82	45,74	5,12

Türk bankacılık sektörünün toplam tüketici kredileri içinde ihtiyaç kredilerinin payı 2020 yılında 2019 yılına göre %2,20 artarak %47,33 seviyesinde gerçekleşmiştir. Mevduat bankalarının toplam tüketici kredileri içinde ihtiyaç kredilerinin payı 2020 yılında %2,80 artarak %48,65 seviyesinde gerçekleşmiştir. Analize tabi tutulan 19 adet mevduat bankasından 14 tanesinde toplam tüketici kredilerinin içindeki ihtiyaç kredileri payı artarken beş bankada bu oran azalmıştır. Analiz edilen 19 bankanın toplam tüketici kredileri içinde ihtiyaç kredilerinin payı ortalama %3,80 artmıştır.

Grafik 5. 2020 Yılı Banka Bazında Toplam Krediler İçindeki Tüketici Kredileri Payının Değişimi (BDDK, 2021)

İncelemeye alınan 19 adet mevduat bankasının içinde ihtiyaç kredilerinin tüketici kredileri içindeki payının en yüksek artış gösterdiği bankalar Anadolubank A.Ş. (%14,60), Şekerbank T.A.Ş. (%13,8) ve Fibabanka A.Ş. (%10,10) olmuştur. İhtiyaç kredilerinin tüketici kredileri içindeki payının en çok azaldığı banka ise Odea Bank A.Ş. (%10,80) ve Burgan Bank A.Ş. (%5,90) olmuştur.

Yukarıda yapılan incelemelerde Türk bankacılık sektöründe faaliyet gösteren mevduat bankalarında toplam tüketici kredileri içinde ihtiyaç kredilerinin payının arttığı görülmüş ve hipotez doğrulanmıştır.

Hipotez 5: “Covid-19 Pandemi sürecinde Türk Bankacılık Sektöründe faaliyet gösteren mevduat bankalarında toplam krediler içinde ticari kredilerin payı azalmıştır.”

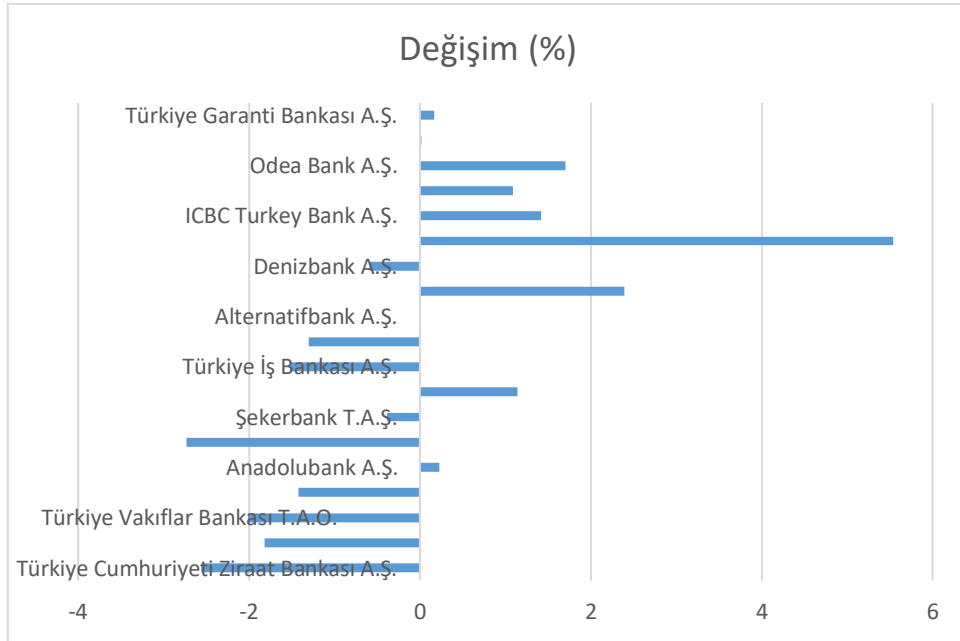
Tablo 31. Toplam Krediler İçinde Ticari Kredilerin Payı(2019-2020) (BDDK, 2021)

Toplam Ticari Kredi / Toplam Kredi (%)	2019	2020	Değişim (%)
Türk Bankacılık Sektörü	79,18	77,99	-1,19
Mevduat Bankaları	76,96	75,75	-1,21
Türkiye Cumhuriyeti Ziraat Bankası A.Ş.	73,89	71,33	-2,56
Türkiye Halk Bankası A.Ş.	83,74	81,92	-1,82
Türkiye Vakıflar Bankası T.A.O.	77,58	75,57	-2,01
Akbank T.A.Ş.	77,60	76,18	-1,42

Tablo 26. (Devamı)

Toplam Ticari Kredi / Toplam Kredi (%)	2019	2020	Değişim (%)
Anadolubank A.Ş.	99,02	99,25	0,23
Fibabanka A.Ş.	88,80	86,07	-2,73
Şekerbank T.A.Ş.	94,22	93,83	-0,39
Türk Ekonomi Bankası A.Ş.	70,47	71,61	1,14
Türkiye İş Bankası A.Ş.	77,94	76,42	-1,52
Yapı ve Kredi Bankası A.Ş.	75,95	74,65	-1,3
Alternatifbank A.Ş.	99,92	99,92	0
Burgan Bank A.Ş.	95,73	98,12	2,39
Denizbank A.Ş.	76,89	76,30	-0,59
HSBC Bank A.Ş.	83,07	88,61	5,54
ICBC Turkey Bank A.Ş.	93,16	94,58	1,42
ING Bank A.Ş.	68,11	69,20	1,09
Odea Bank A.Ş.	96,24	97,94	1,7
QNB Finansbank A.Ş.	69,81	69,83	0,02
Türkiye Garanti Bankası A.Ş.	70,72	70,89	0,17

Türk bankacılık sektörünün toplam kredileri içinde ticari kredilerinin payı 2020 yılında 2019 yılına göre %1,19 azalarak %77,99 seviyesinde gerçekleşmiştir. Mevduat bankalarının toplam kredileri içinde ticari kredilerinin payı 2020 yılında 2019 yılına göre %1,21 azalarak %75,75 seviyesinde gerçekleşmiştir. Analize tabi tutulan 19 adet mevduat bankasından dokuz tanesinde toplam kredilerin içindeki ticari kredilerin payı artarken bir bankada aynı oranda kalmış dokuz bankada ise bu oran azalmıştır. Analiz edilen 19 bankanın toplam kredileri içinde ticari kredilerinin payı ortalama %0,03 azalmıştır.

Grafik 6. 2020 Yılı Banka Bazında Toplam Krediler İçinde Ticari Kredilerin Payındaki Değişim (BDDK, 2021)

İncelemeye alınan 19 adet mevduat bankasının içinde toplam kredilerinin içinde ticari kredilerin payının en yüksek oranda azalış gösterdiği bankalar, Fibabanka A.Ş. (%2,73), T.C. Ziraat Bankası A.Ş. (%2,56) ve Türkiye Vakıflar Bankası T.A.O. (%2,01) olmuştur. Ticari kredilerin toplam krediler içindeki payının en çok arttığı bankalar ise HSBC Bank A.Ş. (%5,54) ve Burgan Bank A.Ş. (%2,39) olmuştur.

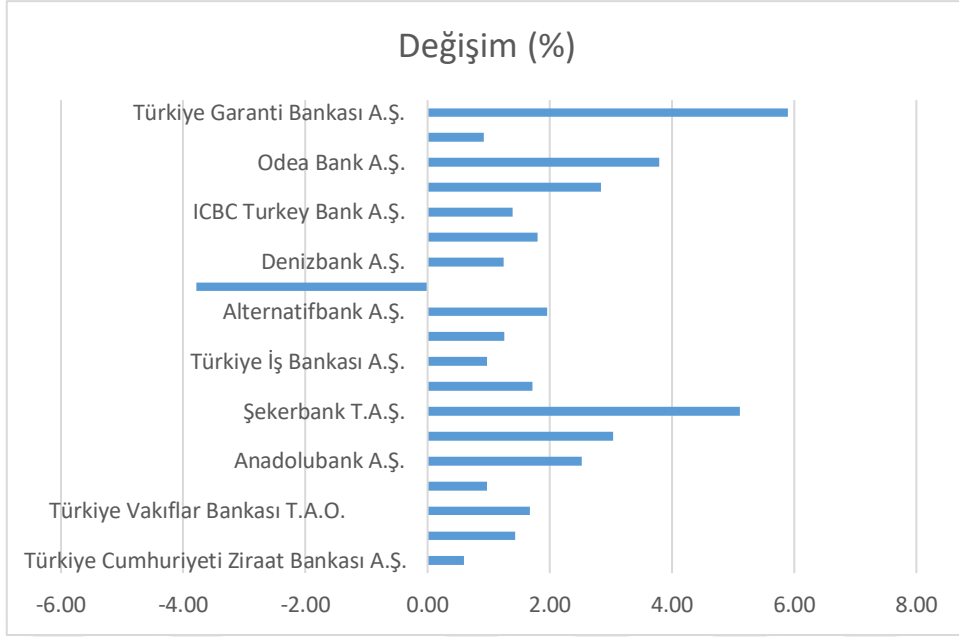
Yukarıda yapılan incelemelerde Türk bankacılık sektöründe faaliyet gösteren mevduat bankalarında toplam krediler içinde ticari kredilerin payının azaldığı görülmüş ve hipotez doğrulanmıştır.

Hipotez 6: “Covid-19 Pandemi sürecinde Türk bankacılık sektöründe faaliyet gösteren mevduat bankalarında toplam krediler içinde canlı kredilerin payı artmıştır.”

Tablo 32. Toplam Krediler İçinde Canlı Kredilerin Payı(2019-2020) (BDDK, 2021)

Canlı Krediler/ Toplam Krediler (%)	2019	2020	Değişim (%)
Türk Bankacılık Sektörü	94,62	95,90	1,28
Mevduat Bankaları	94,42	95,76	1,34
Türkiye Cumhuriyeti Ziraat Bankası A.Ş.	97,28	97,87	0,59
Türkiye Halk Bankası A.Ş.	95,35	96,78	1,43
Türkiye Vakıflar Bankası T.A.O.	94,65	96,32	1,67
Canlı Krediler/ Toplam Krediler (%)	2019	2020	Değişim (%)
Akbank T.A.Ş.	93,06	94,03	0,97
Anadolubank A.Ş.	89,55	92,07	2,52
Fibabanka A.Ş.	93,81	96,85	3,04
Şekerbank T.A.Ş.	87,04	92,15	5,11
Türk Ekonomi Bankası A.Ş.	94,18	95,90	1,72
Türkiye İş Bankası A.Ş.	93,93	94,90	0,97
Yapı ve Kredi Bankası A.Ş.	93,31	94,57	1,26
Alternatifbank A.Ş.	94,78	96,74	1,96
Burgan Bank A.Ş.	93,22	89,44	-3,78
Denizbank A.Ş.	90,55	91,79	1,24
HSBC Bank A.Ş.	96,20	98,00	1,80
ICBC Turkey Bank A.Ş.	98,16	99,55	1,39
ING Bank A.Ş.	91,58	94,42	2,84
Odea Bank A.Ş.	85,48	89,27	3,79
QNB Finansbank A.Ş.	93,10	94,02	0,92
Türkiye Garanti Bankası A.Ş.	90,82	96,72	5,90

Türk bankacılık sektörünün toplam kredileri içinde canlı kredilerin payı 2020 yılında 2019 yılına göre %1,28 artarak %95,90 seviyesinde gerçekleşmiştir. Mevduat bankalarının toplam kredileri içinde canlı kredilerin payı 2020 yılında %1,34 artarak %95,76 seviyesinde gerçekleşmiştir. Analize tabi tutulan 19 adet mevduat bankasından 18 tanesinde toplam kredilerin içindeki canlı kredilerin payı artarken sadece bir bankada bu oran azalmıştır. Analiz edilen 19 bankanın toplam kredileri içinde canlı kredilerin payı ortalama %1,86 artmıştır.

Grafik 7. 2020 Yılı Banka Bazında Toplam Krediler İçinde Canlı Kredilerin Payındaki Değişim (BDDK, 2021)

İncelemeye alınan 19 adet mevduat bankasının içinde toplam kredilerin içindeki canlı kredilerin payının en yüksek artış gösterdiği bankalar Türkiye Garanti Bankası A.Ş. (%5,90), Şekerbank T.A.Ş. (%5,11) ve Odea Bank A.Ş. (%3,79) olmuştur. Toplam kredilerin içinde canlı kredilerin oranının azaldığı tek banka ise Burgan Bank A.Ş. (%3,78) olmuştur.

Yukarıda yapılan incelemelerde Türk bankacılık sektöründe faaliyet gösteren mevduat bankalarında toplam krediler içinde canlı kredilerin payının artmış olduğu görülmüş ve hipotez doğrulanmıştır.

Hipotez 7:“Covid-19 Pandemi sürecinde Türk bankacılık sektöründe faaliyet gösteren mevduat bankalarında toplam krediler içinde donuk alacakların payı azalmıştır.”

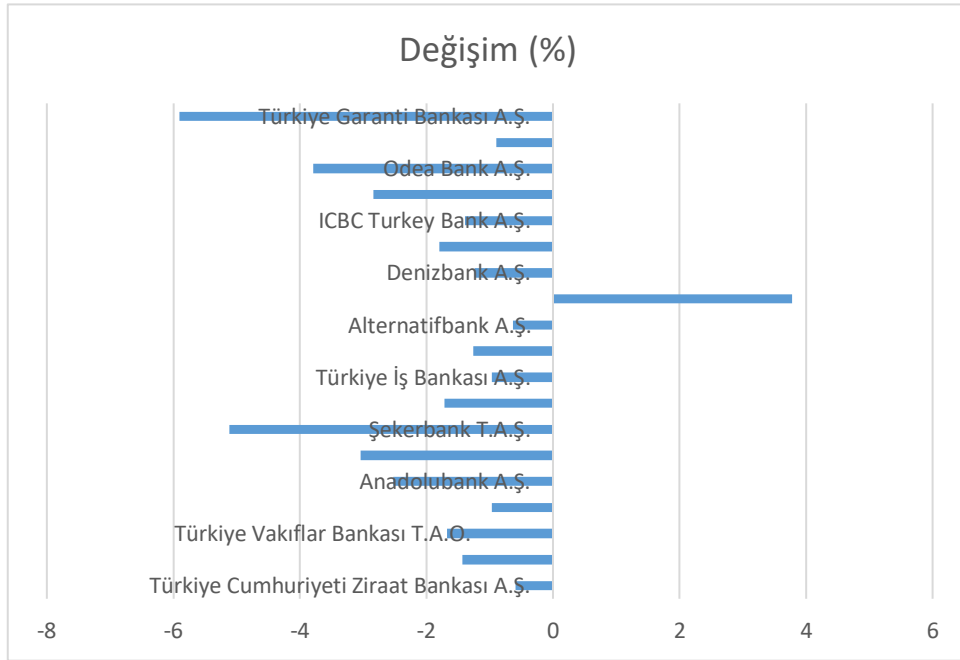
Tablo 33. Donuk Alacakların Toplam Krediler İçindeki Payı(2019-2020) (BDDK, 2021)

Donuk Alacaklar/ Toplam Krediler (%)	2019	2020	Değişim (%)
Türk Bankacılık Sektörü	5,38	4,10	-1,28
Mevduat Bankaları	5,75	4,36	-1,39
Türkiye Cumhuriyeti Ziraat Bankası A.Ş.	2,72	2,13	-0,59
Türkiye Halk Bankası A.Ş.	4,65	3,22	-1,43
Türkiye Vakıflar Bankası T.A.O.	5,35	3,68	-1,67
Akbank T.A.Ş.	6,94	5,97	-0,97
Anadolubank A.Ş.	10,45	7,93	-2,52
Fibabanka A.Ş.	6,19	3,15	-3,04

Tablo28. (Devamı)

Donuk Alacaklar/ Toplam Krediler (%)	2019	2020	Değişim (%)
Şekerbank T.A.Ş.	12,96	7,85	-5,11
Türk Ekonomi Bankası A.Ş.	5,82	4,10	-1,72
Türkiye İş Bankası A.Ş.	6,07	5,10	-0,97
Yapı ve Kredi Bankası A.Ş.	6,69	5,43	-1,26
Alternatifbank A.Ş.	5,21	4,58	-0,63
Burgan Bank A.Ş.	6,78	10,56	3,78
Denizbank A.Ş.	9,45	8,21	-1,24
HSBC Bank A.Ş.	3,80	2,00	-1,8
ICBC Turkey Bank A.Ş.	1,84	0,45	-1,39
ING Bank A.Ş.	8,42	5,58	-2,84
Odea Bank A.Ş.	14,52	10,73	-3,79
QNB Finansbank A.Ş.	6,90	5,98	-0,9
Türkiye Garanti Bankası A.Ş.	9,18	3,28	-5,9

Türk bankacılık sektörünün toplam kredileri içinde donuk kredilerin payı 2020 yılında 2019 yılına göre %1,28 azalarak %4,10 seviyesinde gerçekleşmiştir. Mevduat bankalarının toplam kredileri içinde donuk kredilerin payı 2020 yılında %1,39 azalarak %4,36 seviyesinde gerçekleşmiştir. Analize tabi tutulan 19 adet mevduat bankasından 18 tanesinde toplam kredilerin içindeki donuk kredilerin payı azalırken sadece bir bankada bu oran artmıştır. Analiz edilen 19 bankanın toplam kredileri içinde donuk kredilerin payı ortalama %1,79 azalmıştır.

Grafik 8. 2020 Yılı Banka Bazında Toplam Krediler İçinde Donuk Kredilerin Payındaki Yüzdese (%) Değişim (BDDK, 2021)

İncelemeye alınan 19 adet mevduat bankasının içinde toplam kredilerin içindeki donuk kredilerin payının en yüksek azalış gösterdiği bankalar Türkiye Garanti Bankası A.Ş. (%5,90), Şekerbank T.A.Ş. (%5,11) ve Odea Bank A.Ş. (%3,79) olmuştur. Toplam kredilerin içinde donuk kredilerin oranının arttığı tek banka ise Burgan Bank A.Ş. (%3,79) olmuştur.

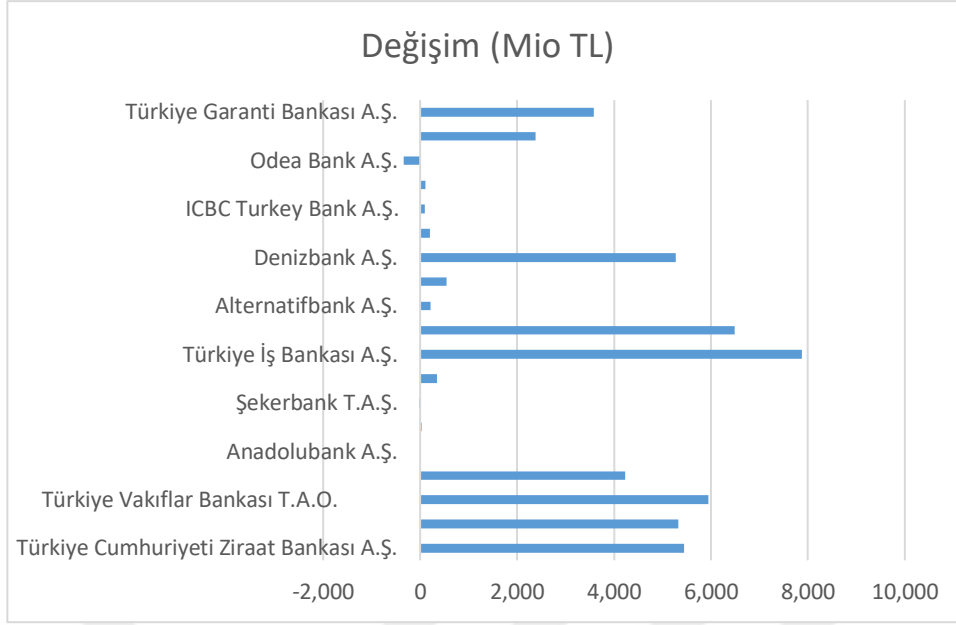
Yukarıda yapılan incelemelerde Türk bankacılık sektöründe faaliyet gösteren mevduat bankalarında toplam krediler içinde donuk kredilerin payının almış olduğu görülmüş ve hipotez doğrulanmıştır.

Hipotez 8: “Covid-19 Pandemi sürecinde Türk bankacılık sektöründe faaliyet gösteren mevduat bankalarının ayırdığı beklenen kredi zarar karşılıkları artmıştır.”

Tablo 34. Toplam Beklenen Kredi Zarar Karşılığı(MİO TL)(2019-2020) (BDDK, 2021)

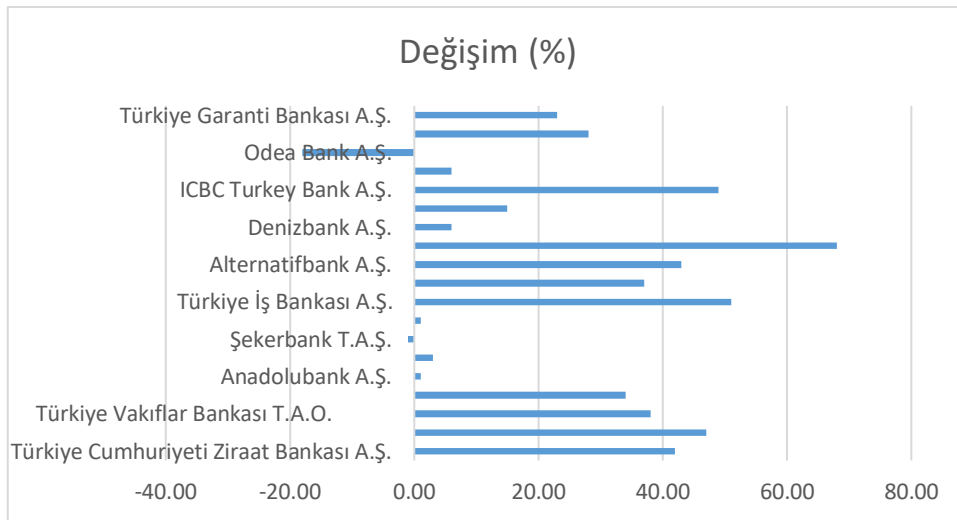
Toplam Beklenen Kredi Zarar Karşılığı (Mio TL)	2019	2020	Değişim (Mio TL)	Değişim (%)
Türk Bankacılık Sektörü	143.535	198.657	55.122	38,00
Mevduat Bankaları	134.426	183.089	48.663	36,00
Türkiye Cumhuriyeti Ziraat Bankası A.Ş.	13.008	18.452	5.444	42,00
Türkiye Halk Bankası A.Ş.	11.401	16.732	5.331	47,00
Türkiye Vakıflar Bankası T.A.O.	15.642	21.587	5.945	38,00
Akbank T.A.Ş.	12.279	16.515	4.236	34,00
Anadolubank A.Ş.	879	891	12	1,00
Fibabanka A.Ş.	803	829	26	3,00
Şekerbank T.A.Ş.	1.987	1.959	-28	-1,00
Türk Ekonomi Bankası A.Ş.	3.640	3.986	346	1,00
Türkiye İş Bankası A.Ş.	15.480	23.350	7.870	51,00
Yapı ve Kredi Bankası A.Ş.	17.321	23.815	6.494	37,00
Alternatifbank A.Ş.	515	736	221	43,00
Burgan Bank A.Ş.	791	1.329	539	68,00
Denizbank A.Ş.	8.844	14.111	5.267	6,00
HSBC Bank A.Ş.	1.404	1.607	203	15,00
ICBC Turkey Bank A.Ş.	197	293	96	49,00
ING Bank A.Ş.	1.890	1.999	109	6,00
Odea Bank A.Ş.	2.200	1.858	-342	-18,00
QNB Finansbank A.Ş.	8.375	10.755	2.380	28,00
Türkiye Garanti Bankası A.Ş.	15.688	19.268	3.580	23,00

İnceleme yapılan 2020 yılında bankacılık sektörünün toplam kredileri için ayırdığı toplam beklenen kredi zarar karşılığı 2019 yılına göre %38 oranında artış göstererek 198,657-Mio TL olmuştur. Mevduat bankalarının aynı dönemde toplam kredileri için ayırdıkları toplam beklenen kredi zarar karşılıkları 2019 yılına göre %36 oranında artış göstererek 183.089-Mio TL olmuştur. İncelemeye alınan 19 adet mevduat bankasının toplam kredileri için ayırdıkları beklenen kredi zarar karşılıkları 2020 yılında 2019 yılına göre %36 oranında artarak 180.072-Mio TL olmuştur.

Grafik 9. 2020 Yılı Banka Bazında Krediler İçin Ayrılan Beklenen Kredi Zarar Karşılığı Değişim Tutarları(Mio TL) (BDDK, 2021)

İncelemeye alınan 19 adet mevduat bankasının 17 tanesinde 2020 yılında 2019 yılına göre toplam krediler için ayrılan beklenen kredi zarar karşılıklarında nominal olarak artış olmuştur. İki bankada ise azalma olmuştur. En yüksek artış Türkiye İş Bankası A.Ş. (7.870-Mio TL) ve Yapı ve Kredi Bankası A.Ş. 'de (6.494-Mio TL) olmuştur. Şekerbank T.A.Ş. (28-Mio TL) ve Odea Bank A.Ş.'de(342-Mio TL) ise toplam krediler için ayrılan beklenen kredi zarar karşılıklarının azaldığı iki banka olmuştur. İncelenen 19 bankada toplam nominal artış 47.729-Mio TL olmuştur.

Grafik 10. 2020 Yılı Banka Bazında Krediler İçin Ayrılan Beklenen Kredi Zarar Karşılığı Yüzdeseleşim Oranları (BDDK, 2021)

İncelemeye alınan 19 adet mevduat bankasının 17 tanesinde 2020 yılında 2019 yılına göre toplam krediler için ayrılan beklenen kredi zarar karşılıklarında yüzdesel olarak artış göstermiştir. İki bankada ise azalma olmuştur. En yüksek artış Türkiye İş Bankası A.Ş. (%51), ICBC Turkey Bank A.Ş. (%49), Türkiye Halk Bankası A.Ş. (%47) ve T.C. Ziraat Bankası A.Ş. 'de (%42) olmuştur. Şekerbank T.A.Ş. (%1) ve Odea Bank A.Ş.'de (%18) ise azalma olmuştur. İncelenen 19 bankada ise ortalama %24,89 artış olmuştur.

Yukarıda yapılan incelemelerde Türk bankacılık sektöründe faaliyet gösteren mevduat bankalarında toplam krediler için ayrılan beklenen kredi zarar karşılığının arttığı görülmüş ve hipotez doğrulanmıştır.

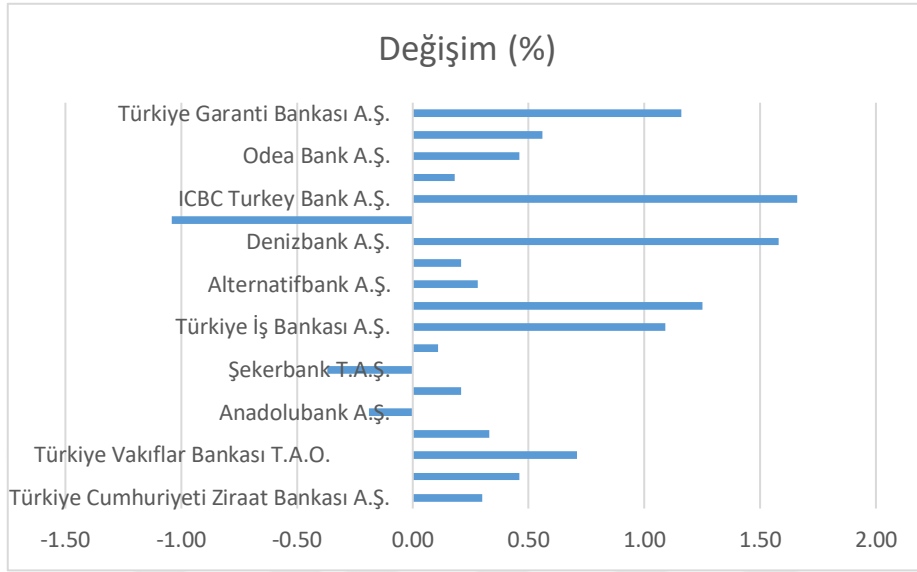
Hipotez 9: “Covid-19 Pandemi sürecinde Türk bankacılık sektöründe faaliyet gösteren mevduat bankalarının canlı krediler için ayırdıkları genel karşılıklar artmıştır.”

Tablo 35. Canlı Krediler İçin Ayrılan Genel Karşılıkların Oranı (2019-2020) (BDDK, 2021)

Genel Karşılıklar / Canlı Krediler(%)	2019	2020	Değişim (%)
Türk Bankacılık Sektörü	1,67	2,35	0,69
Mevduat Bankaları	1,73	2,45	0,72
Türkiye Cumhuriyeti Ziraat Bankası A.Ş.	1,09	1,39	0,30
Türkiye Halk Bankası A.Ş.	0,85	1,31	0,46
Türkiye Vakıflar Bankası T.A.O.	1,25	1,96	0,71
Akbank T.A.Ş.	2,07	2,40	0,33
Genel Karşılıklar / Canlı Krediler(%)	2019	2020	Değişim (%)
Akbank T.A.Ş.	2,07	2,40	0,33
Anadolubank A.Ş.	0,95	0,76	-0,19
Fibabanka A.Ş.	2,12	2,33	0,21
Şekerbank T.A.Ş.	1,52	1,15	-0,37
Türk Ekonomi Bankası A.Ş.	1,91	2,02	0,11
Türkiye İş Bankası A.Ş.	1,90	2,99	1,09
Yapı ve Kredi Bankası A.Ş.	2,63	3,88	1,25
Alternatifbank A.Ş.	1,56	1,84	0,28
Burgan Bank A.Ş.	4,00	4,21	0,21
Denizbank A.Ş.	3,40	4,98	1,58
HSBC Bank A.Ş.	5,43	4,39	-1,04
ICBC Turkey Bank A.Ş.	0,94	2,60	1,66
ING Bank A.Ş.	1,03	1,21	0,18
Odea Bank A.Ş.	4,45	4,91	0,46
QNB Finansbank A.Ş.	2,19	2,75	0,56
Türkiye Garanti Bankası A.Ş.	2,17	3,33	1,16

Türk bankacılık sektörünün toplam canlı kredileri için ayırdığı genel karşılıkların canlı kredilere oranı 2020 yılında 2019 yılına göre %0,69 artarak %2,35 seviyesinde gerçekleşmiştir. Mevduat bankalarının toplam canlı kredileri için ayırdığı genel karşılıkların canlı kredilere oranı 2020 yılında %0,72 artarak %2,45 seviyesinde gerçekleşmiştir. Analize tabi tutulan 19 adet mevduat bankasından 15 tanesinde toplam

canlı krediler için ayrılan genel karşılıkların canlı kredilere oranı artarken üç bankada bu oran azalmıştır. Analiz edilen 19 bankanın toplam canlı kredileri için ayırdığı genel karşılıkların canlı kredilere oranı ortalama %0,47 artmıştır.

Grafik 11. 2020 Yılı Banka Bazında Canlı Krediler İçin Ayrılan Genel Karşılıkların Yüzesel(%) Değişim Oranları (BDDK, 2021)

İncelemeye alınan 19 adet mevduat bankasının içinde canlı krediler için ayrılan genel karşılıkların canlı kredilere oranının en çok arttığı bankalar ICBC Turkey Bank A.Ş. (%1,66), Denizbank A.Ş. (1,58) ve Yapı ve Kredi bankası A.Ş. (%1,25) olmuştur. Bu oranın azaldığı bankalar ise HSBC Bank A.Ş. (%1,04), Şekerbank T.A.Ş. (%0,37) ve AnadoluBank A.Ş. (%0,19) olmuştur.

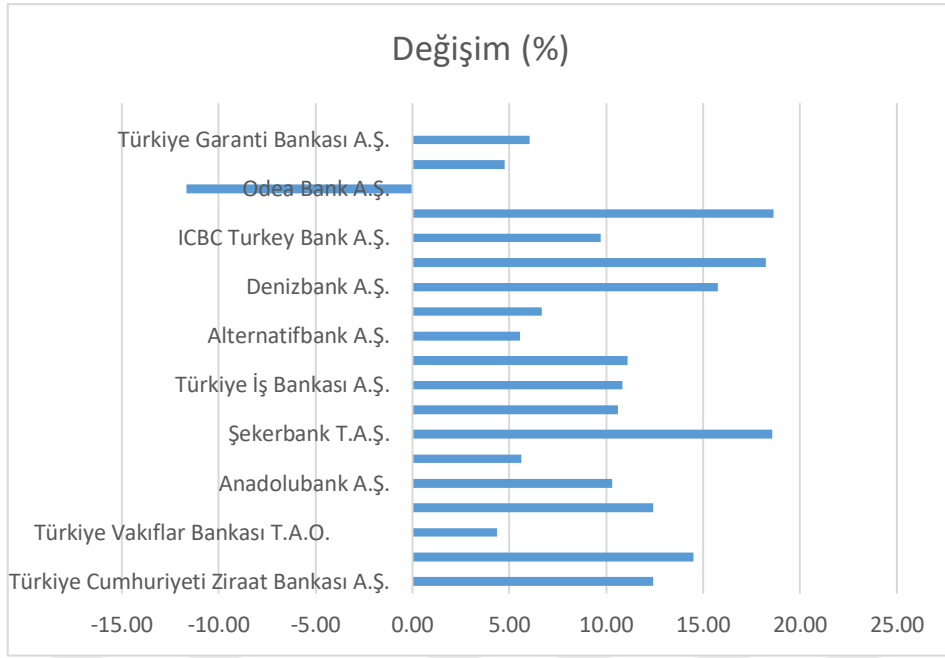
Yukarıda yapılan incelemelerde Türk bankacılık sektöründe faaliyet gösteren mevduat bankalarının canlı krediler için ayırdıkları genel karşılıkların arttığı görülmüş ve hipotez doğrulanmıştır.

Hipotez 10: “Covid-19 Pandemi sürecinde Türk bankacılık sektöründe faaliyet gösteren mevduat bankalarının donuk krediler için ayırdıkları özel karşılıklar artmıştır”

Tablo 36. Donuk Krediler İçin Ayrılan Özel Karşılıkların Oranı(%) (2019-2020) (BDDK, 2021)

Özel Karşılıklar/ Donuk Krediler(%)	2019,00	2020,00	Değişim (%)
Türk Bankacılık Sektörü	65,14	74,94	9,80
Mevduat Bankaları	65,49	74,72	9,23
Türkiye Cumhuriyeti Ziraat Bankası A.Ş.	67,97	80,38	12,41
Türkiye Halk Bankası A.Ş.	61,86	76,36	14,50
Türkiye Vakıflar Bankası T.A.O.	78,02	82,37	4,35
Akbank T.A.Ş.	59,06	71,47	12,41
Anadolubank A.Ş.	57,33	67,64	10,31
Fibabanka A.Ş.	57,48	63,09	5,61
Fibabanka A.Ş.	57,48	63,09	5,61
Şekerbank T.A.Ş.	64,21	82,79	18,58
Türk Ekonomi Bankası A.Ş.	59,40	69,99	10,59
Türkiye İş Bankası A.Ş.	58,87	69,69	10,82
Yapı ve Kredi Bankası A.Ş.	70,99	82,08	11,09
Alternatifbank A.Ş.	26,28	31,83	5,55
Burgan Bank A.Ş.	29,48	36,16	6,68
Denizbank A.Ş.	55,90	71,65	15,75
HSBC Bank A.Ş.	72,97	91,20	18,23
ICBC Turkey Bank A.Ş.	68,07	77,78	9,71
ING Bank A.Ş.	53,51	72,13	18,62
Odea Bank A.Ş.	52,26	40,61	-11,65
QNB Finansbank A.Ş.	72,44	77,18	4,74
Türkiye Garanti Bankası A.Ş.	82,26	88,29	6,03

Türk bankacılık sektörünün toplam donuk kredileri için ayırdığı özel karşılıkların donuk kredilere oranı 2020 yılında 2019 yılına göre %9,8 artarak %74,94 seviyesinde gerçekleşmiştir. Mevduat bankalarının toplam donuk kredileri için ayırdığı özel karşılıkların donuk kredilere oranı 2020 yılında %9,23 artarak %74,72 seviyesinde gerçekleşmiştir. Analize tabi tutulan 19 adet mevduat bankasından 18 tanesinde toplam donuk krediler için ayrılan özel karşılıkların donuk kredilere oranı artarken sadece bir bankada bu oran azalmıştır. Analiz edilen 19 bankanın toplam donuk kredileri için ayırdığı özel karşılıkların donuk kredilere oranı ortalama %9,70 artmıştır.

Grafik 12. 2020 Yılı Banka Bazında Donuk Krediler İçin Ayrılan Özel Karşılıkların Değişim Oranları (BDDK, 2021)

İncelemeye alınan 19 adet mevduat bankasının içinde donuk krediler için ayrılan özel karşılıkların donuk kredilere oranının en çok arttığı bankalar Ing Bank A.Ş. (%18,62), Şekerbank T.A.Ş. (%18,58) ve HSBC Bank A.Ş. (%18,23) olmuştur. Bu oranın azaldığı tek banka Odea Bank A.Ş. (%11,65) olmuştur.

Yukarıda yapılan incelemelerde Türk bankacılık sektöründe faaliyet gösteren mevduat bankalarının mevduat bankalarının donuk krediler için ayırdıkları özel karşılıkların arttığı görülmüş ve hipotez doğrulanmıştır.

Hipotez 11: “Covid-19 Pandemi sürecinde Türk bankacılık sektöründe faaliyet gösteren mevduat bankalarında kredi faiz gelirleri düşmüştür.”

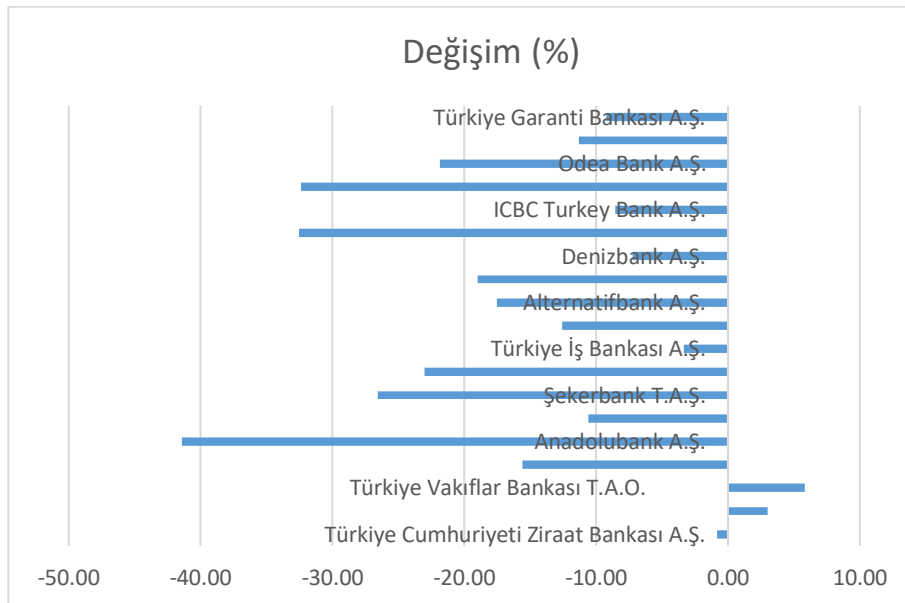
Tablo 37. Kredi Faiz Gelirleri(MİO TL)(2019-2020) (TBB, 2022) (BDDK, 2021)

Kredilerden Alınan Faizler(MİO TL)	2019	2020	Değişim (mio TL)	Değişim (%)
Türk Bankacılık Sektörü	322.827	308.099	-14.728	-4,80
Mevduat Bankaları	310.483	292.767	-17.716	-6,05
Türkiye Cumhuriyeti Ziraat Bankası A.Ş.	52.764	52.330	-434	-0,83
Türkiye Halk Bankası A.Ş.	37.070	38.123	1.113	3,00
Türkiye Vakıflar Bankası T.A.O.	34.701	36.731	2.030	5,85

Tablo 32. (Devamı)

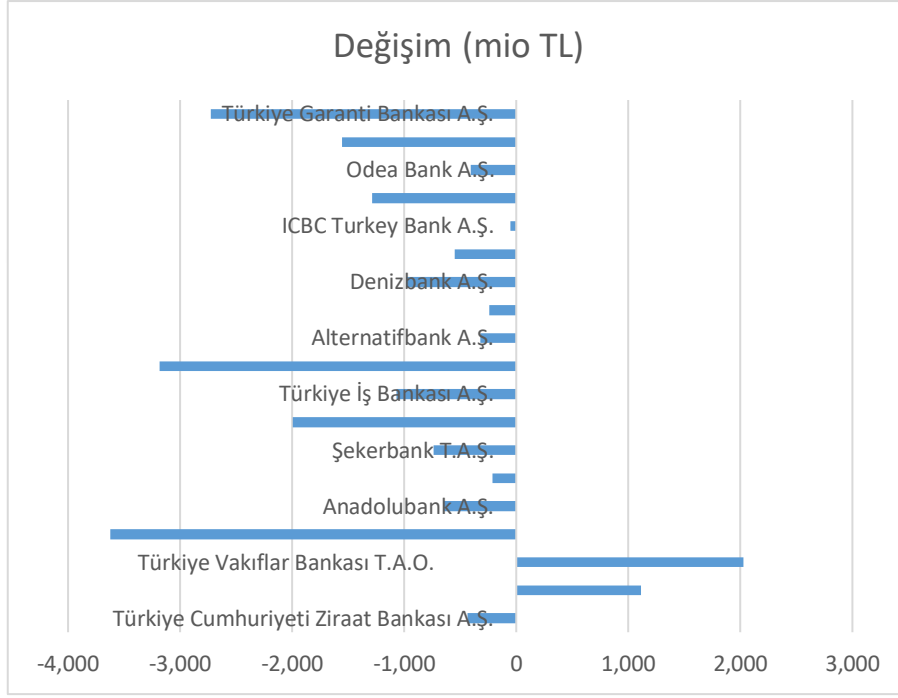
Kredilerden Alınan Faizler(MİO TL)	2019	2020	Değişim (mio TL)	Değişim (%)
Akbank T.A.Ş.	26.852	23.230	-3.622	-15,59
Anadolubank A.Ş.	2.220	1.570	-650	-41,40
Fibabanka A.Ş.	2.232	2.018	-214	-10,60
Şekerbank T.A.Ş.	3.516	2.778	-738	-26,56
Türk Ekonomi Bankası A.Ş.	10.668	8.674	-1.994	-22,99
Türkiye İş Bankası A.Ş.	33.060	31.988	-1.072	-3,35
Yapı ve Kredi Bankası A.Ş.	28.490	25.308	-3.182	-12,57
Alternatifbank A.Ş.	2.145	1.828	-320	-17,51
Burgan Bank A.Ş.	1.517	1.275	-242	-18,98
Denizbank A.Ş.	14.642	13.656	-986	-7,22
HSBC Bank A.Ş.	2.248	1.696	-552	-32,55
ICBC Turkey Bank A.Ş.	688	634	-54	-8,52
ING Bank A.Ş.	5.268	3.979	-1.289	-32,40
Odea Bank A.Ş.	2.253	1.849	-404	-21,85
QNB Finansbank A.Ş.	15.304	13.752	-1.552	-11,29
Türkiye Garanti Bankası A.Ş.	32.293	29.566	-2.727	-9,22

İnceleme yapılan 2020 yılında bankacılık sektörünün kullandığı kredilerden sağladığı faiz gelirleri 2019 yılına göre nominal 14.728-Mio TL azalmış, %4,80 oranında azalış göstererek 308.099-Mio TL olmuştur. Mevduat bankalarının aynı dönemde kredilerden sağladığı faiz gelirleri 2019 yılına göre nominal 17.716-Mio TL azalmış, %6,05 oranında azalış göstererek 292.762-Mio TL olmuştur. İncelemeye alınan 19 adet mevduat bankasının toplam kredi faiz gelirleri 2020 yılında 2019 yılına göre %5,85 oranında azalarak nominal 17.025-Mio TL azalmış ve 290.985-Mio TL olarak gerçekleşmiştir.

Grafik 13. 2020 Yılı Banka Bazında Kredi faiz Gelirleri Yüzdese (%) Değişim Oranları (BDDK, 2021)

İncelemeye alınan 19 adet mevduat bankasının 17 tanesinde 2020 yılında 2019 yılına göre kredilerden sağlanan faiz gelirleri yüzdesel olarak düşmüş, iki bankada ise bu oran artmıştır. En yüksek düşüş AnadoluBank A.Ş. (%41,40), HSBC Bank A.Ş. (%32,55) ve ING Bank A.Ş.'de (%32,40) olmuştur. Bu oranın arttığı bankalar ise Türkiye Vakıflar Bankası T.A.O. (%5,85) ve Türkiye Halk Bankası A.Ş. (%3) olmuştur.

Grafik 14. 2020 Yılı Banka Bazında Kredi Faiz Gelirleri Değişim Tutarları (Mio TL) (BDDK, 2021)

İncelemeye alınan 19 adet mevduat bankasının 17 tanesinde kredilerden sağlanan faiz gelirleri 2020 yılında 2019 yılına göre nominal olarak azalmıştır. İki bankada ise nominal olarak artmıştır. En yüksek azalma Akbank T.A.Ş. (3.622-Mio TL), Yapı ve Kredi Bankası A.Ş. (3.182-Mio TL) ve Türkiye Garanti Bankası A.Ş.'de (2.727-Mio TL) olmuştur. Türkiye Vakıflar Bankası T.A.O. (2.030-Mio TL) ve Türkiye Halk Bankası A.Ş.'de (1.113-Mio TL) ise artış olmuştur.

Yukarıda yapılan incelemelerde Türk bankacılık sektöründe faaliyet gösteren mevduat bankalarında kredi faiz gelirlerinin düştüğü görülmüş ve hipotez doğrulanmıştır.

BÖLÜM 6

SONUÇ VE ÖNERİLER

Bankacılık sektörü bir ülkenin ekonomik durumunun göstergesidir. Ekonomideki olumlu veya olumsuz değişiklikler bankaların bilançolarındaki mali verilerine yansır. Bir ülkenin yaşadığı ekonomik değişiklikler bilinmeden bile bankaların bilançolarını inceleyerek o ülkenin ekonomik durumu hakkında yorum yapmak mümkündür.

Bankacılık sektörü öngörülemeyen riskler nedeniyle de sıkıntılar yaşar. Böyle dönemlerde mevduatların çekilmesi, sorunlu kredilerin artması, karlılığın azalması gibi durumlar ortaya çıkması doğal bir sonuçtur. Bu gibi durumlarda bankacılık sektörünün finansal yapısının güçlü olması bankalardaki olumsuz etkileri azaltacaktır.

2020 yılında dünya tarihe iz bırakacak bir virüs salgınıyla karşılaşmıştır. İnceleme tarihi itibarıyla bu virüse karşı bir ilaç henüz bulunamamıştır. Salgın bütün dünyayı etkisi altına alırken oldukça büyük bir ekonomik krize de neden olmuştur. Daha önce yaşanan ekonomik krizlerde bu krizlerin sebepleri finansal olup çözümleri de finansal politikalarla olmuştur. Bu defa dünya bir virüsten kaynaklanan ekonomik bir kriz yaşamaktadır. Bütün ülkeler hastalıktan korunmak ve yayılma hızını azaltmak için tedbirler almaktadırlar. Alınan tedbirler ülkelerin ekonomilerinde olumsuzluklara neden olmuştur. Krizin ne kadar süreceği ekonomik ve finansal boyutunun hangi ülkede ne boyutta olacağı hesaplanamamaktadır.

Bankalar daha önceki ekonomik krizlerin ana sebebiyken sağlık kaynaklı bu ekonomik krizde çözüm noktası olmuşlardır. Bankalar pandemi süresince hizmetlerini sürdürmüş ve kredi kullandırmalarına devam etmişlerdir. Bankalar uyguladıkları politikalar ile para ve maliye politikalarını desteklemişlerdir.

Bu çalışmada Covid-19 pandemisinin Türk bankacılık sektöründe mevduat bankalarında krediler üzerindeki etkileri analiz edilmiştir. Analiz kapsamında 19 adet mevduat bankasının 2019 ve 2020 yıllarına ait mali verileri ve bağımsız denetim raporları incelenmiştir. Bankaların toplam kredileri, canlı kredileri, donuk kredileri, tüketici kredileri, ticari krediler, genel karşılıklar, özel karşılıklar, kredilerden alınan faizler incelenmiştir.

İnceleme yapılan bankaların hepsinde “Beklenen Kredi Zarar Modelinin” uygulandığı, 2020 yılında BDDK kararlarının uygulandığı, beklenen kredi zarar hesaplamalarında Covid-19 pandemi etkisiyle ilgili ülke ve dünya ekonomisinde beklenen

olumsuzluk tahminlerinin dikkate alındığı ve hesaplamalarda Covid-19 pandemi etkilerini içeren makroekonomik modellerin değerlendirildiği görülmüştür.

İnceleme yapılan 2020 yılında bankacılık sektörünün toplam kredileri 2019 yılına göre %32,86 oranında artış göstererek ve nominal 922.226-Mio TL artarak 3.728.935-Mio TL olmuştur. Mevduat bankalarının aynı dönemde toplam kredileri 2019 yılına göre %31,82 oranında artış göstererek ve nominal 802.363-Mio TL artarak 3.323.999-Mio TL olmuştur. İncelemeye tabi tutulan 19 adet mevduat bankasının toplam kredileri 2019 yılına göre %31,78 oranında artış göstererek ve nominal 791.316-Mio TL artarak 3.280.977-Mio TL olmuştur. İnceleme sonucunda(H1) doğrulanmıştır.

Yüzdesel ve nominal olarak toplam kredilerdeki değişimler karşılaştırıldığında HSBC Bank A.Ş.'nin toplam kredilerde yüzdesel olarak en çok artış gösteren banka olduğu ancak nominal olarak yüksek artış olmadığı görülmektedir. T.C. Ziraat Bankası A.Ş. ise nominal olarak en çok artış yapan banka olup yüzdesel olarak artış oranı yüksek değildir. Yüzdesel olarak yüksek kredi artışı yapan bir bankanın nominal olarak yüksek kredi artışı yapmayabileceği görülmektedir.

2020 Yılında en çok kredi artışının kamu bankalarında olduğu görülmüş olup üç kamu bankasındaki toplam kredi artışı 440.610-Mio TL olup bu artış Türk bankacılık sektöründeki toplam artış rakamının %47,78'i, mevduat bankalarındaki toplam artış tutarının ise %54,91'idir. Pandemi döneminde piyasaya yapılan kredi fonlamalarının büyük çoğunluğunun kamu bankaları tarafından yapıldığı görülmektedir.

Hane halkının ve firmaların uygulanan karantinalar ve kısıtlamalar nedeniyle gelir kaybına uğramaları nedeniyle ekonomide oluşan arz ve talep yönlü bozulmanın düzelmesini desteklemek için bankalar pandemi döneminde hükümet politikalarını destekleyici faaliyetlerde bulunmuşlardır. Bankaların ekonomiyi canlandırmak için yaptıkları en önemli faaliyet kredi kullanarak ekonomik faaliyetleri desteklemek olmuştur. İncelenen bankaların mali verilerinde görülen yüzdesel ve nominal toplam kredi artışı uygulanan kredi politikalarının bilançolara da yansımalarını göstermiştir.

Türk bankacılık sektörünün toplam aktifleri içinde kredilerin payı 2020 yılında 2019 yılına göre %1,4 azalarak %61,06 seviyesinde gerçekleşmiştir. Mevduat bankalarının toplam aktifleri içinde kredilerin payı 2020 yılında %1,56 azalarak %61,25 seviyesinde gerçekleşmiştir. Analize tabi tutulan 19 adet mevduat bankasından on tanesinde kredilerin aktifler içindeki payı azalırken dokuz bankada bu oran yükselmiştir. Analiz edilen 19 bankanın toplam aktifler içinde toplam kredilerinin payı ortalama %1,46 azalmıştır. İnceleme sonucunda (H2) doğrulanmıştır.

Bankalar özellikle kriz dönemlerinde likiditelerini arttırmaktadırlar. Pandeminin etkilerinin en yoğun yaşandığı 2020 yılında bankaların kredi kullandırmalarının arttığı, aktiflerinin büyüdüğü ancak bu büyümeye karşın likiditelerini korumaya dikkat ettikleri ve oransal olarak aktif yapıları içinde likiditelerinin arttığı görülmüştür.

Türk bankacılık sektörünün toplam kredileri içinde ticari kredilerinin payı 2020 yılında 2019 yılına göre %1,19 azalarak %77,99 seviyesinde gerçekleşmiştir. Mevduat bankalarının toplam kredileri içinde ticari kredilerinin payı 2020 yılında 2019 yılına göre %1,21 azalarak %75,75 seviyesinde gerçekleşmiştir. Analize tabi tutulan 19 adet mevduat bankasından dokuz tanesinde toplam kredilerin içindeki ticari kredilerin payı artarken bir bankada aynı oranda kalmış dokuz bankada ise bu oran azalmıştır. İnceleme sonucunda (H3) doğrulanmıştır.

Türk bankacılık sektörünün toplam kredileri içinde tüketici kredilerinin payı 2020 yılında 2019 yılına göre %1,19 artarak %22,01 seviyesinde gerçekleşmiştir. Mevduat bankalarının toplam kredileri içinde tüketici kredilerinin payı 2020 yılında %1,21 artarak %24,25 seviyesinde gerçekleşmiştir. Analize tabi tutulan 19 adet mevduat bankasından dokuz tanesinde toplam kredilerin içindeki tüketici kredileri payı artarken dokuz bankada bu oran azalmış, bir bankada ise önceki yıllara aynı seviyede kalmıştır. Analiz edilen 19 bankanın toplam krediler içinde tüketici kredilerinin payı ortalama %0,03 artmıştır. İnceleme sonucunda (H4) doğrulanmıştır.

Türk bankacılık sektörünün toplam tüketici kredileri içinde ihtiyaç kredilerinin payı 2020 yılında 2019 yılına göre %2,20 artarak %47,33 seviyesinde gerçekleşmiştir. Mevduat bankalarının toplam tüketici kredileri içinde ihtiyaç kredilerinin payı 2020 yılında %2,80 artarak %48,65 seviyesinde gerçekleşmiştir. Analize tabi tutulan 19 adet mevduat bankasından 14 tanesinde toplam tüketici kredilerinin içindeki ihtiyaç kredileri payı artarken beş bankada bu oran azalmıştır. Analiz edilen 19 bankanın toplam tüketici kredileri içinde ihtiyaç kredilerinin payı ortalama %3,80 artmıştır. İnceleme sonucunda (H5) doğrulanmıştır.

Pandem döneminde ekonomideki olumsuzluklar nedeniyle işsizlik artmış, hane halkının gelirleri azalmıştır. Bu dönemde talepteki daralmanın canlandırılması için bankaların açıkladığı ekonomiyi destek paketlerinde bireysel kredi kullandırmalarının artırılması içinde önlemlere yer verilmiştir. Maaş kredileri, kredili mevduat limitlerinin artırılması, pandemi destek kredisi, ödemesiz dönemli tüketici kredileri bu amaçla bireysel müşterilerin kullanımına sunulmuş ürünlerdir. Bu kredilerin kullanımı için başvurular bankaların internet sitelerinden veya mobil bankacılık üzerinden yapılabilmektedir. Kredi

başvurularının olumlu sonuçlanması durumunda kullanımlar yine aynı uygulamalar üzerinden yapılabilmektedir. Kamu bankaları bu dönemde aylık geliri 5.000 TL'nin altında olan vatandaşlara 10 Bin TL ye kadar altı ay geri ödemesiz pandemi destek kredisi vermişlerdir. Bu dönemde bireyler konut alımı veya taşıt alımı yerine daha çok temel ihtiyaçların giderilmesi, fatura vb. ödemelerin yapılması amacıyla kredi kullanımına yönelmişlerdir. Yapılan bu araştırmada bankalarda tüketici kredilerinin ve tüketici kredilerinin içinde de ihtiyaç kredilerinin payının önceki yıla göre arttığını göstermiştir.

2019 yılında bankacılık sektöründe canlı krediler toplam kredilerin %94,62'si kadar olup 2020 yılında ise %95,90'ı kadardır. Mevduat bankalarında aynı oran 2019 yılı için %94,42, 2020 yılında ise %95,76'dır. İncelemeye tabi tutulan 19 adet mevduat bankasının 2019 yılında toplam canlı kredilerinin toplam krediler içindeki payı %94,03'dür, 2020 yılında ise ortalama %95,78'dir. İnceleme sonucunda (H6) doğrulanmıştır.

2019 yılında bankacılık sektöründe donuk krediler toplam kredilerin %5,38'i kadar olup 2020 yılında ise %4,10'u kadardır. Mevduat bankalarında aynı oran 2019 yılı için %5,75, 2020 yılında ise %4,36'dır. İncelemeye tabi tutulan 19 adet mevduat bankasının 2019 yılında donuk kredilerin toplam krediler içindeki payı %5,56, 2020 yılında ise ortalama %4,22'dir. İnceleme sonucunda (H7) doğrulanmıştır.

Pandemi döneminde BDDK'nin aldığı önlemler kapsamında birinci aşamadaki kredilerin ikinci aşamaya aktarılması için 30 gün olan gecikme gün sayısının 90 güne çıkarılmış olması, üçüncü aşamaya aktarım için 90 gün olan gecikme gün sayısının da 180 güne çıkarılmış olması kredilerin canlı krediler aşamasında kalma süresini uzatmıştır. Bankaların yine BDDK tavsiyeleri uyarınca kredilerini ödemekte zorlanan bireysel ve ticari müşterilerin kredilerine ödemesiz dönemli yeniden yapılandırma imkanı sunmaları kredilerin yasal takip sürecine girmeyerek canlı kredi olarak devam etmelerini sağlamıştır. BDDK tavsiyeleriyle yapılan bu uygulamalar bankaların donuk kredilerinin artmasını engelleyerek bankaların mali verilerine azalan donuk krediler ve artan canlı krediler olarak yansımıştır.

İnceleme yapılan 2020 yılında bankacılık sektörünün toplam kredileri için ayırdığı toplam beklenen kredi zarar karşılığı 2019 yılına göre %38 oranında artış göstererek 198,657-Mio TL olmuştur. Mevduat bankalarının aynı dönemde toplam kredileri için ayırdıkları toplam beklenen kredi zarar karşılıkları 2019 yılına göre %36 oranında artış göstererek 183.089-Mio TL olmuştur. İncelemeye alınan 19 adet mevduat bankasının toplam kredileri için ayırdıkları beklenen kredi zarar karşılıkları 2020 yılında 2019 yılına

göre %36 oranında artarak 180.072-Mio TL olmuştur. İnceleme sonucunda (H8) doğrulanmıştır.

İnceleme yapılan 2020 yılında bankacılık sektörünün canlı krediler için ayırdığı genel karşılıklar önceki yıla göre %86,07 oranında artış göstererek nominal olarak 39.009-Mio TL artmış ve 84.333-Mio TL olmuştur. Mevduat bankalarının aynı dönemde canlı krediler için ayırdığı genel karşılıklar önceki yıla göre %88,05 oranında artış göstererek nominal olarak 36.455-Mio TL artmış ve 77.856-Mio TL olmuştur. İncelemeye tabi tutulan 19 adet mevduat bankasının canlı krediler için ayırdığı toplam genel karşılıklar önceki yıla göre %83,42 oranında artış göstererek nominal olarak 34.311-Mio TL artmış ve 75.444-Mio TL olmuştur. İnceleme sonucunda (H9) doğrulanmıştır.

İnceleme yapılan 2020 yılında bankacılık sektörünün donuk krediler için ayırdığı özel karşılıklar 2019 yılına göre %16,41 oranında artış göstererek nominal olarak 16.112-Mio TL artmış ve 114.323-Mio TL olmuştur. Mevduat bankalarının aynı dönemde donuk krediler için ayırdığı özel karşılıklar 2019 yılına göre %14,27 oranında artış göstererek nominal olarak 13.139-Mio TL artmış ve 105.234-Mio TL olmuştur. İncelemeye tabi tutulan 19 adet mevduat bankasının donuk krediler için ayırdığı özel karşılıklar 2019 yılına göre %14,71 oranında artış göstererek nominal olarak 13.417-Mio TL artmış ve 104.628-Mio TL olmuştur. İnceleme sonucunda (H10) doğrulanmıştır.

TFRS 9'a göre her banka kendi risk modeline göre her kredi için ayrı beklenen kredi zarar karşılığı hesaplayarak karşılık ayırmaktadır. Pandemi sürecinin etkilerinin ne olacağının tam olarak bilinmemesi, 2020 yılsonu itibariyle halen daha bir tedavinin geliştirilememiş olması vb. nedenlerle pek çok banka 2020 yılında krediler için ek karşılıklar hesaplamıştır. Beklenen kredi zararı mevcut ve gelecekteki tahmini ekonomik göstergelere göre hesaplanıp belirlendiği için ek karşılık ayrılması pek çok banka yönetimi tarafından uygun bulunmuştur. Hem hesaplanan tahmini beklenen kredi zarar karşılıklarının arttırılması hemde toplam kredilerin artmış olması nedeniyle incelenen 2020 yılında bankaların ayırdığı genel karşılıklar ve özel karşılıkların arttığı bunlara bağlı olarakda beklenen kredi zarar karşılıklarında artış olduğu mali verilerinde görülmüştür.

İnceleme yapılan 2020 yılında bankacılık sektörünün kullandığı kredilerden sağladığı faiz gelirleri 2019 yılına göre nominal 14.728-Mio TL azalmış, %4,80 oranında azalış göstererek 308.099-Mio TL olmuştur. Mevduat bankalarının aynı dönemde kredilerden sağladığı faiz gelirleri 2019 yılına göre nominal 17.716-Mio TL azalmış, %6,05 oranında azalış göstererek 292.762-Mio TL olmuştur. İncelemeye alınan 19 adet mevduat bankasının toplam kredi faiz gelirleri 2020 yılında 2019 yılına göre %5,85

oranında azalarak nominal 17.025-Mio TL azalmış ve 290.985-Mio TL olarak gerçekleşmiştir. İnceleme sonucunda (H11) doğrulanmıştır.

Pandemi döneminde bankaların kullandığı toplam krediler artmasına karşın uygulanan düşük faiz politikası nedeniyle bankaların kredi faiz gelirlerinin düştüğü görülmektedir. Bankaların faiz gelirlerini arttırmaya yönelik politikalar uygulamadığı, gelirlerini diğer bankacılık gelirlerinden sağlamaya yönelik gelir politikaları uyguladığı düşünülmektedir.

Yapılan bu çalışma ile Covid-19 pandemi sürecinin bankaların mali yapıları üzerindeki etkilerine ilişkin yapılan ve yapılmakta olan çalışmalara katkıda bulunabileceği düşünülmüştür. Ayrıca bankaların kendilerini değerlendirmelerine ve sektördeki diğer bankalarla karşılaştırmalarına katkı sağlayacaktır. Bankaları değerlendirmek isteyen müşteriler için de fayda sağlayabilecektir.

Bu çalışma yapılırken bankaların 2022 yılı mali verileri çıkmamış olduğu için 2020 yılı mali verileri ve 2021 yılı mali verileri karşılaştırılmış olup aynı konuda 2022 yılı mali verilerinde karşılaştırılabileceği yeni bir çalışma yapılabilir.

Ayrıca pandemi döneminde bankaların operasyonel maliyetlerinde değişiklik olup olmadığı, bankaların pandemi döneminde karlılık oranlarında değişiklik olup olmadığı, pandemi döneminde sektörel kredi dağılımlarının nasıl gerçekleştiği incelenebilir.

KAYNAKLAR

- Türkiye Bankalar Birliği, (2014). 5411 Sayılı Bankacılık Kanunu. Erişim adresi: https://www.tbb.org.tr/Content/Upload/Dokuman/613/5411_Mart13.pdf (Erişim Tarihi: 01.09.2021)
- Acer, A. (2010). *Ticari kredi değerlendirme talebi sırasında bankalar tarafından yapılan mali analiz çalışmaları ve bilanço aktarma arındırma politikaları*. (Yüksek lisans tezi). Ulusal Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez No. 262315).
- Akgüç, Ö. (2012). *Banka finansal tablolarının analizi*. 2.Bs., İstanbul: Arayış Basımı ve Yayınları.
- Akkaya, M., ve Azimli, T. (2018). Türk bankacılık sektöründe likidite riski yönetimi. *Finans Yönetimi Dergisi*, 55(638), 35-57. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/pub/fpeyd/issue/47985/607058>
- Akyol, S. (2018). Türkiye’de mevduat sigorta sisteminin genel analizi. *Ekonomi Maliye İşletme Dergisi*, 1(1), 1-11. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/pub/emid/issue/41818/504778>
- Arabacı, H. ve Yücel, D. (2020). Covid-19 pandemisinin türk bankacılık sektörü üzerine etkisi. *Sosyal Bilimler Araştırma Dergisi*, 9(3), 196-208. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/pub/ssrj/issue/56126/773697>
- Arslan, A. ve Zaif, F. (2021). Beklenen kredi zararlarının ölçümünde kullanılan yöntemler: bıst 30’da bir araştırma. *Muhasebe Bilim Dünyası Dergisi*, 23(1), 144-173. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/1354697>
- Atukalp, M. E. ve Emir, M. (2018). Türk bankacılık sisteminde mevduat bankalarının aktif kalitesi ve karlılık analizi. *Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 32(3), 577-600. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/pub/atauniiibd/issue/38242/320034>
- Avul, E. (2019). *TFRS 9 Kapsamında Finansal Araçlara İlişkin Değer Düşüklüğü Karşılıkları ve Bankacılık Sektöründeki Uygulaması*. Erişim adresi: https://www.tbb.org.tr/Content/Upload/konferanssunumlari/1139/TBB_Sunum_28_subat.pdf (Erişim Tarihi: 20.09.2021).
- Aylık Bankacılık Sektörü Verileri. BDDK. (t.y.). Erişim adresi: <https://www.bddk.org.tr/bultenaylik> (Erişim Tarihi: 30.09.2021)

- Bal, M. A. (2020). *Tarihte pandemiler ve etkileri*. Erişim adresi: <https://www.asanatlar.com/tarihte-pandemiler-ve-etkileri/> (Erişim Tarihi: 05.04.2021).
- Banka Nedir? (t.y.). Erişim adresi: <https://www.nedir.com/banka> (Erişim Tarihi: 18.05.2021)
- Bankalar Kanunu (1999, 23 Haziran). *Resmi Gazete* (Sayı: 23734). Erişim adresi: <https://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/23734.pdf>
- Bankacılık Kanunu (2005, 1 Kasım). *Resmi Gazete* (Sayı: 25983 (Mükerrer)). Erişim adresi: <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.5411.pdf> (Erişim Tarihi: 16.08.2021)
- Bankacılık Kanunu Madde 4. (t.y.). Erişim adresi: <http://www.turkhukusitesi.com/mevzuat.php?mid=8692> (Erişim Tarihi: 10.10.2021)
- Bankacılık Kanunu Madde 53. (t.y.). Erişim adresi: <http://www.turkhukusitesi.com/mevzuat.php?mid=8806> (Erişim Tarihi: 20.10.2021)
- Bankacılık Kanunu Madde 73. (t.y.). Erişim adresi: <http://www.turkhukusitesi.com/mevzuat.php?mid=8826> (Erişim Tarihi: 01.09.2021)
- Bankalarca Kredilerin ve Diğer Alacakların Niteliklerinin Belirlenmesi ve Bunlar İçin Ayrılacak Karşılıklara İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik. (1 Kasım 2006). *Resmi Gazete* (Sayı: 26333). Erişim adresi: <http://www.vergiburosu.com/bankacilik-duzenleme-ve-denetleme-kurumu/bankalarca-kredilerin-ve-diger-alacaklarin-niteliklerinin-belirlenmesi-ve-bunlar-icin-ayrilacak-karsiliklara-iliskin-usul-ve-esaslar-hakkinda-yonetmelik> (Erişim Tarihi: 19.10.2021)
- Bankalarca Kredilerin ve Diğer Alacakların Niteliklerinin Belirlenmesi ve Bunlar İçin Ayrılacak Karşılıklara İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik. (2019). Erişim adresi: <https://www.kamufinans.com/bankalarca-kredilerin-ve-diger-alacaklarin-niteliklerinin-belirlenmesi-ve-bunlar-icin-ayrilacak-karsiliklara-iliskin-usul-ve-esaslar-hakkinda-yonetmelik> (Erişim Tarihi: 19.10.2021)
- Bankalar Listesi. BDDK. (t.y.), Erişim adresi: <https://www.bddk.org.tr/Kurulus/Liste/77> (Erişim Tarihi: 10.06.2021)

- Banka Muhasebesi. (2016). İstanbul: Türkiye Bankalar Birliği. Erişim adresi: https://www.tbb.org.tr/Content/Upload/Dokuman/7534/Kitap-Banka_Muhasebesi_s.new.pdf (Erişim Tarihi: 20.09.2021)
- Bayar, M. ve Varışlı, N. (2020). Covid-19 pandemisinin Türkiye’de tüketici kredileri hacmi üzerindeki etkisi: 2013-2020 dönemi zaman serisi analizi. *Anadolu Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 21(3), 85-99. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/pub/anadoluibfd/issue/56987/791759>
- Bekçi, İ. ve Köse, E. ve Aksoy. (2020). E. Covid-19’un Türkiye’de bankalar üzerindeki ekonomik etkisine dair bir tahmin. *Ekonomi, Politika ve Finans Araştırmaları Dergisi*, 5(özel sayı), 185-205. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/1332829>
- BDDK Türk Bankacılık Sektörü Temel Göstergeleri, Erişim adresi: <http://www.bddk.org.tr/Veri/EkGetir/8?ekId=62> (Erişim Tarihi: 19.08.2021)
- BDDK Websitesi, Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu. (t.y.). Erişim adresi: <https://www.bddk.org.tr/> (Erişim Tarihi: 10.06.2021)
- Bodovski, D., Firestone, H., Lee, S. J. ve Stebunovs, V. (2021). Bank Lending Conditions during the Pandemic. Erişim adresi: <https://www.federalreserve.gov/econres/notes/feds-notes/bank-lending-conditions-during-the-pandemic-20211015.html> (Erişim Tarihi: 22.12.2021)
- Bora, A. ve Arslan, E. (2016). 1990-2013 yılları arasında özel sermayeli bankalar ile yabancı sermayeli bankaların faaliyetlerinin oran analizi yöntemiyle incelenmesi. *Finans Ekonomi ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 1(1), 1-24. Erişim adresi: https://www.researchgate.net/publication/337545503_1990_-_2013_YILLARI_ARASINDA_OZEL_SERMAYELI_BANKALAR_ILE_YABANCI_SERMAYELI_BANKALARIN_FAALİYETLERİNİN_ORAN_ANALİZİ_YÖNTEMIYLE_INCELENMESI
- Çoban Çelikdemir, N. ve İbiş, C. ve Çatıkkaş, Ö. (2018). *Banka Muhasebesi İlkeler ve Uygulamalar*. İstanbul: Türkiye Bankalar Birliği.
- Doğan, M. (2021). Covid-19 öncesi ve sonrası dönemlerinde tarım, sanayi ve turizm sektörleri kamu, mevduat ve katılım bankalarının kredi performanslarına etkisi. *Academic Knowledge*, 2(4), 249-266. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/pub/ak/issue/67825/990910>

- Duramaz, S. (2017). Mevduat sigortası artışının toplam mevduata etkisi: Türk bankacılık sistemi örneği. *Uluslararası Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 3(3), 355-367. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/pub/ead/issue/48243/610720>
- Duran, M. S. ve Acar, M. (2020). Bir virüsün dünyaya ettikleri: Covid-19 pandemisinin makroekonomik etkileri. *International Journal of Social and Economic Sciences*, 1(10), 54-67. Erişim adresi: <https://ijses.org/index.php/ijses/article/view/262#:~:text=%C3%9Clkelerin%20birbirlerine%20s%C4%B1n%C4%B1rlar%C4%B1n%C4%B1%20kapatmalar%C4%B1%2C%20uluslararası%C4%B1,ciddi%20bir%20C5%9Fekilde%20olumsuz%20etkilemektedir>.
- Dünyadaki İlk Banka. (t.y.). Erişim adresi: <http://www.dunyaninilkleri.com/ilkler/dunyadaki-ilk-banka.html> (Erişim Tarihi:11.08.2021)
- Ennis, H. M. ve Jarque, A. (2021). Bank Lending in the Time of COVID. Erişim adresi: https://www.richmondfed.org/publications/research/economic_brief/2021/eb_21-05 (Erişim Tarihi:25.12.2021)
- Ersoy, H. ve Gürbüz, A. O. ve Fındıkcı Erdoğan, M. (2020). Covid-19'un Türk bankacılık ve finans sektörü üzerine etkileri, alınabilecek önlemler. *İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 19(37), 147-148. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/pub/iticusbe/issue/55168/754213>
- Finansal İstikrar Raporu. Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası. (2017). Erişim adresi: https://www.tcmb.gov.tr/wps/wcm/connect/08f47056-78c3-4a1e-bcea-a5adc926883c/Fir_TamMetin24.pdf?MOD=AJPERES&CACHEID=ROOTWORKS PACE-08f47056-78c3-4a1e-bcea-a5adc926883c-m3fBca (Erişim Tarihi: 20.09.2021)
- Görücü, R. (2017). *Banka karlılık oranlarının panel yaklaşım ile analizi*. (Yüksek lisans tezi). Ulusal Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez No. 454644).
- Güneş, M. ve Çoban, M. (2019). *Genel bankacılık finansal sistem, ürün ve hizmetler*. İstanbul: Türkmen Yayınevi.
- Güney, A. (2019). *Banka işlemleri*. İstanbul: Beta Yayınevi.

- Hardiyanti, S. E. ve Aziz, L. H. (2021). The case of covid-19 impact on the level of non-performingloans of conventionalcommercialbanks in indonesia. *Banks and Bank Systems*, 16(1), 62-68. Erişim adresi: https://www.researchgate.net/publication/349571756_The_Case_of_COVID-19_impact_on_the_level_of_non-performing_loans_of_conventional_commercial_banks_in_Indonesia
- Hazar, A. ve Babuşcu, ř. (2018). *Temel banka muhasebesi*. Ankara: Bankacılık Akademisi Yayınları.
- Ichsan, R. N., Suparmin, S., Yusuf, M., Ismal, R., ve Sitompul, S. (2021). Determinant of shariabank's financial performance during the covid-19 pandemic. *Budapest International Research and Critics Institute-Journal*, 4(1), 298. Erişim adresi: https://www.researchgate.net/publication/348655761_Determinant_of_Sharia_Bank's_Financial_Performance_during_the_Covid-19_Pandemic
- Iftekhar H., Panagiotis N. P. ve Sharma, Z. (2020). Bank Lending During the Pandemic. Erişim adresi: <https://clsbluesky.law.columbia.edu/2020/11/12/bank-lending-during-the-covid-19-pandemic/> (Erişim Tarihi: 22.12.2021)
- Işık, A. ve Akdoğan, N. (2021). Covid-19'un Türk bankacılık sektöründeki mevduat bankalarına etkileri. *Muhasebe ve Denetime Bakış*, 21(63), 111-138. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/pub/mdbakis/issue/61125/869219>
- Kasaba, R. (1993). *Osmanlı imparatorluğu ve dünya ekonomisi on dokuzuncu yüzyıl*. ęev. Kudret Emiroğlu, İstanbul: Belge Yayınevi.
- Kılıç, E. K. (2020). Dünyada bankacılık tarihi ve krizleri: Türkiye'deki bankacılık sektörü. *International Journal of Financial Economics and Banking Practices*, 1(1), 1-31. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/1158660>
- Koronavirüs Krizinin Türk Bankacılık Sektörüne Etkisi. (2020). Erişim adresi: <https://www.bisektor.com/koronavirus-krizinin-turk-bankacilik-sektorune-etkisi/> (Erişim Tarihi: 15.06.2021)
- Likidite. (t.y.). Erişim adresi: <https://isolution.pro/tr/t/bank-management/bank-management-liquidity/banka-yonetimi-likidite> (Erişim Tarihi: 13.08.2021)
- Mevduat. (t.y.). Türk Dil Kurumu güncel Trkęe sözlük içinde. Erişim adresi: <https://sozluk.gov.tr> (Erişim Tarihi: 15.08.2021)
- Mevduat Zamanaşımı. Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu. (t.y.). Erişim adresi: <https://www.tmsf.org.tr/tr/Tmsf/Mevduat/zamanasimi.sorular> (Erişim Tarihi: 15.08.2021)

- Mevduat Zamaşımı Süreci. Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu. (t.y.). Erişim adresi <https://www.tmsf.org.tr/tr/Tmsf/Mevduat/zamasimi.sureci> (Erişim Tarihi: 15.08.2021).
- Merkez Bankası Tarihçesi. (t.y.). Erişim adresi: <https://tcmb.gov.tr/wps/wcm/connect/TR/TCMB+TR/Main+Menu/Banka+Hakkinda/Tarihce> (Erişim Tarihi: 12.08.2021)
- Misli Şeylerin Saklanması. Türk Borçlar Kanunu. (t.y.). Erişim adresi: <http://www.ilhanhelvaciborclarhukukuozelborciliskileri.com/turk-borclar-kanunu/turk-borclar-kanunu-madde-570> (Erişim Tarihi: 23.08.2021)
- Osmanlı İmparatorluğunda Bankalar. (t.y.). Erişim adresi: http://ekodialog.com/osmanli_ekonomisi/osmanli_devletinde_bankalar.html (Erişim Tarihi: 11.08.2021)
- Önal, S. ve Eraslan, S. (2021). Türkiye’de özel ve kamu katılım bankalarının 2015-2020 dönemindeki karlılıklarının oran analizi yöntemiyle incelenmesi. *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 11(1), 109-124. Erişim adresi: <http://iibfdergisi.ksu.edu.tr/tr/pub/issue/63381/906317>
- Sarıkamış, C. (2006). Ülkemizde Finansal Analizin Başlangıcı. *Bankacılar Dergisi*, 56, 3-9. Erişim adresi: https://www.tbb.org.tr/Dosyalar/Arastirma_ve_Raporlar/ulkemizde_finansal_analizm_baslangici.pdf (Erişim Tarihi: 30.06.2021)
- SEYİT, Günay, Atatürk Ansiklopedisi. (t.y.). Erişim adresi: <https://ataturkansiklopedisi.gov.tr/bilgi/turk-parasinin-kiymetini-koruma-hakkinda-kanun/> (Erişim Tarihi: 18.08.2021)
- Sigorta Primlerinin Tahsili ve Denetim Süreci. TMSF. (t.y.). Erişim adresi: <https://www.tmsf.org.tr/tr/Tmsf/Mevduat/mevduat.primdenetim> (Erişim Tarihi: 23.08.2021)
- Sümer, G. (2016). Türk bankacılık sektörünün tarihsel gelişimi ve AB bankacılık sektörü ile karşılaştırılması. *Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 18, 485-508. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/pub/gaziuiibfd/issue/28287/300473>
- Şakar, B. (2017). *Banka kredileri ve yönetimi*. İstanbul: Beta Yayınevi.
- TBB Bankalarımız. Türkiye Bankalar Birliği. (2020). Erişim adresi: https://www.tbb.org.tr/Content/Upload/Dokuman/7678/Bankalarimiz_2020.pdf (Erişim Tarihi: 01.10.2021)

- TCMB Websitesi. (t.y.). Erişim adresi: <https://www.tcmb.gov.tr/> (Erişim Tarihi: 25.08.2021)
- TMSF'nin Görev ve Sorumlulukları. Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu. (t.y.). Erişim adresi:<https://tmsf.org.tr/tr/Tmsf/Info/gorev.yetki.tr> (Erişim Tarihi: 23.08.2021)
- Tüketim dnc. Türk Borçlar Kanunu. (t.y.). Erişim adresi: <http://www.ilhanhelvacidersleri.com/turk-borclar-kanunu/turk-borclar-kanunu-madde-386> (Erişim Tarihi: 23.08.2021)
- Türkiye Bankalar Birliği. (2022). *İstatistiki Raporlar*. Erişim adresi: <https://www.tbb.org.tr/tr/bankacilik/banka-ve-sektor-bilgileri/istatistiki-raporlar/59> (Erişim Tarihi: 10.01.2022).
- Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı, Strateji ve Bütçe Başkanlığı. (2020). *Ekonomik Gelişmeler*. Erişim adresi: <https://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2021/04/Ekonomik-Gelismeler-2020-4-Ceyrek-12042021.pdf> (Erişim Tarihi: 08.01.2022).
- Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı, Strateji ve Bütçe Başkanlığı. (2021). *Genel Faaliyet Raporu*. Erişim adresi: <https://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2021/06/Genel-Faaliyet-Raporu-2020.pdf> (Erişim Tarihi: 08.01.2022).
- Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı, Strateji ve Bütçe Başkanlığı. (2022). *Büyüme*. Erişim adresi: <https://www.sbb.gov.tr/buyume/> (Erişim Tarihi: 07.01.2022)
- Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı, Strateji ve Bütçe Başkanlığı. (2022). *İş gücü Piyasasındaki Gelişmelerin Makro Analizi*. Erişim adresi: <https://www.sbb.gov.tr/isgucu-piyasasindaki-gelismelerin-makro-analizi/> (Erişim Tarihi 08.01.2022)
- Türkiye Cumhuriyeti, Hazine ve Maliye Bakanlığı. (2022). *Aylık Bütçe Bülteni*. Erişim adresi: <https://www.hmb.gov.tr/bumko-aylik-butce-bulteni> (Erişim Tarihi: 05.01.2022)
- Türkiye Cumhuriyeti, Hazine ve Maliye Bakanlığı. (2021). *İdare Faaliyet Raporu*. Erişim adresi: <https://ms.hmb.gov.tr/uploads/2021/03/2020-HMB-Idare-Faaliyet-Raporu.pdf> (Erişim Tarihi: 10.01.2022)
- Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası. (2020). *Enflasyon Raporu*. Erişim adresi: https://www.tcmb.gov.tr/wps/wcm/connect/cca35dc9-7d37-4419-a20d-f3948377f78e/enfekim2020_iv_tam.pdf?MOD=AJPERES&CACHEID=ROOTWO

- RKSPACE-cca35dc9-7d37-4419-a20d-f3948377f78e-no9w7rI (Erişim Tarihi: 09.01.2022).
- Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası. (2021). *Enflasyon Raporu*. Erişim adresi: https://www.tcmb.gov.tr/wps/wcm/connect/edf9fc6e-4cea-474a-98d1-65b8bd340454/enfekim_2021_iv_tam.pdf?MOD=AJPERES&CACHEID=ROOTWORKSPACE-edf9fc6e-4cea-474a-98d1-65b8bd340454-nP5Z-ME (Erişim Tarihi: 09.01.2022).
- Türkiye İhracatçılar Meclisi. (2022). *İhracat Rakamları*. Erişim adresi: <https://tim.org.tr/tr/ihracat-rakamlari> (Erişim Tarihi: 06.01.2022)
- Türkiye İstatistik Kurumu. (2022). *İstihdam, İşsizlik ve Ücret*. Erişim adresi: <https://data.tuik.gov.tr/Kategori/GetKategori?p=istihdam-issizlik-ve-ucret-108&dil=1> (Erişim Tarihi: 04.01.2022)
- Türkiye İstatistik Kurumu. (2022). *Tüketici Fiyat Endeksi*. Erişim adresi: <https://data.tuik.gov.tr/Search/Search?text=t%C3%BCfe> (Erişim Tarihi: 04.01.2022)
- Ulusoy, A. ve Demirel, S. (2021). Türk bankacılık sisteminde karlılık üzerinde etkili olan faktörlerin belirlenmesi. *Bankacılık ve Sermaye Piyasası Araştırmaları Dergisi*, 5(11), 20-48. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/pub/bspad/issue/63559/939666>
- Us, V. (2020). TFRS 9 uygulamasının banka grupları bazında kredi sınıflandırması ve karşılıkları üzerindeki etkisi. *Bankacılar Dergisi*, 31(112), 67-83. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/994532>
- Wu, D. D. ve Olson D. L. (2020). The effect of covid-19 on the banking sector. *Pandemic Risk Management In Operations and Finance*, Erişim adresi: https://link.springer.com/chapter/10.1007/978-3-030-52197-4_8 (Erişim Tarihi: 25.12.2021).
- Yücel, Y. F. (2010). Tasarruf sahiplerinin hak ve menfaatlerinin korunmasına dair mevzuat. *Türkiye Bankalar Birliği Dergisi*, 87(618), 464-488. Erişim adresi: <http://tbbdergisi.barobirlik.org.tr/m2010-87-618>
- Zorunlu Karşılık Oranları. Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası. (t.y.). Erişim adresi: <https://tcmb.gov.tr/wps/wcm/connect/TR/TCMB+TR/Main+Menu/Temel+Faaliyetler/Para+Politikasi/Zorunlu+Karsilik+Oranlari/> (Erişim Tarihi: 15.08.2021)